

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

Ю. О. СОЛОВЕЙ

МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Навчально-методичний посібник

Черкаси 2019

УДК 373.2.014.6:005.642.4](075.8)

С 60

Рецензенти:

Шпак В. П. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри початкової освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького;

Лісова Н. І. – кандидат педагогічних наук, проректор з питань ЗНО та моніторингу якості освіти КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»

С 60

Моніторинг якості дошкільної освіти: навчально-методичний посібник / Автор-укладач **Ю. О. Соловей**. Черкаси, 2019. 118 с.

Навчально-методичний посібник до спецкурсу «Моніторинг якості дошкільної освіти» дозволить майбутнім педагогам ознайомитися з основами моніторингу якості дошкільної освіти; ознайомитися з питанням державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти України; здобути практичні рекомендації щодо системи заходів збирання, оброблення, аналізу та поширення інформації з метою відстеження стану й прогнозування розвитку закладів дошкільної освіти; навчитися реалізувати отримані знання в своїй майбутній практичній діяльності.

УДК 373.2.014.6:005.642.4](075.8)

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького
(протокол №3 від 17 грудня 2018 р.)*

ЗМІСТ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА	4
Структура програми спецкурсу „Моніторинг якості дошкільної освіти”	8
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. Загальні основи моніторингу якості освіти	20
Лекція 1. Якість освітнього процесу як загальна наукова проблема	20
Глосарій до теми	33
Практичне заняття. Якість освітнього процесу як загальна наукова проблема	35
Лекція 2. Становлення та розвиток моніторингу якості освіти	36
Глосарій до теми	48
Практичне заняття. Становлення та розвиток моніторингу якості освіти	50
Лекція 3. Контроль в системі якості освіти	51
Глосарій до теми	62
Практичне заняття. Контроль в системі якості освіти	64
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. Організація і проведення освітнього моніторингу дошкільної освіти	65
Лекція 4. Організації та проведення моніторингу в освітньому процесі	65
Глосарій до теми	72
Практичне заняття. Організації та проведення моніторингу в освітньому процесі	73
Лекція 5. Державний контроль в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти	74
Глосарій до теми	100
Практичне заняття. Державний контроль в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти	103
Тести для самоконтролю	104
Додатки	112
Рекомендована література	114

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

У останнє десятиріччя ключовою ідеєю освіти була і залишається ідея її розвитку. Вона віднайшла своє втілення в низці спеціальних програм державного, обласних та інших рівнів.

Підвищення конкурентоспроможності кожного закладу дошкільної освіти (ЗДО) пов'язано з його здатністю задовольняти не тільки наявні, але й прогнозовані вимоги споживачів, вивчення яких має бути одним із напрямів діяльності в системі менеджменту якості й маркетингу закладу дошкільної освіти.

Сьогодні на всіх рівнях управління необхідно: максимально об'єктивно спрогнозувати як можливості, так і процес розвитку освітньої системи; підвищувати якість дошкільної освіти, орієнтуючись на потреби конкретних споживачів освітніх послуг, – батьків і дітей, школи та інших соціальних партнерів та замовників; своєчасно виявляти й оцінювати реальний якісний стан освітньої системи, її відповідність державним вимогам.

Задоволеність споживача потрібно певним чином виміряти й оцінювати, а система якості має містити механізм вироблення коригувальних дій у необхідних випадках. У зв'язку з цим у закладі дошкільної освіти мають систематично проводитися моніторингові дослідження якості освіти в ЗДО. Побудова цілісної системи якості освіти в ЗДО – процес дуже тривалий, що вимагає передусім якісних державних стандартів дошкільної освіти, квалітативної компетентності керівників і педагогів ЗДО, розуміння кожним членом колективу основних положень філософії якості тощо. У сучасних умовах розвитку освіти принципового значення набуває пошук нових підходів щодо підвищення якості й ефективності освітньої системи.

Якість дошкільної освіти – це збалансована відповідність усіх аспектів освіти певній меті, потребам, вимогам, нормам і стандартам; це сукупність якостей і характеристик, реалізація яких в педагогічному процесі сприяє різнобічному розвитку дитини, збереженню її здоров'я, успішному переходу до наступного вікового періоду. Ефективність функціонування і розвитку системи ЗДО тісно пов'язана з відстеженням результатів, тобто освітнім моніторингом, необхідним компонентом якого є педагогічна діагностика. Пріоритетним напрямом діяльності закладів дошкільної освіти є спрямування освітнього процесу на реалізацію Базового компонента дошкільної освіти та чинних освітніх програм. У сучасному закладі дошкільної освіти актуальними є питання, пов'язані з організацією системи моніторингу якості дошкільної освіти.

Основним документом, який регламентує проведення моніторингу в дошкільній галузі, є наказ Міністерства освіти і науки України від 11.04.2008 р. № 309 «Про проведення моніторингу стану дошкільної освіти».

Моніторинг – це засіб контролю за освітнім процесом, форма організації збору, зберігання, оброблення та розповсюдження інформації про діяльність

педагогічного колективу ЗДО, що забезпечує безперервне стеження за станом освітньої роботи і прогнозування розвитку дошкільної освіти. Метою моніторингу є вивчення стану реалізації завдань Базового компонента дошкільної освіти, стану організації освітнього процесу в ЗДО. Моніторинг у системі дошкільної освіти – це спеціально організоване, цільове, систематичне спостереження за якістю дошкільної освіти, що дозволяє відстежувати як відхилення від державних освітніх стандартів, так і рівень задоволення освітніх потреб населення (К. Крутій).

Спецкурс «Моніторинг якості дошкільної освіти» є продовженням вивчення психолого-педагогічних дисциплін, поглибленням педагогічних знань, умінь та навичок студентів. Одним із основних завдань спецкурсу є формування у студентів алгоритму здійснення моніторингу якості дошкільної освіти та застосування результатів моніторингу для підвищення рівня професійної компетентності майбутнього педагога. У межах спецкурсу студенти ознайомлюються з теоретичними основами здійснення моніторингу якості дошкільної освіти.

1.1. Мета викладання дисципліни. Метою спецкурсу «Моніторинг якості дошкільної освіти» є теоретично обґрунтувати та впровадити в освітній процес закладів вищої освіти (ЗВО) засади та алгоритм здійснення моніторингу якості дошкільної освіти та визначити можливості практичної діяльності майбутніх керівних кадрів з процесів оцінювання в освітній галузі і застосування практичних навичок у професійно-педагогічній діяльності. Основним результатом даного курсу є формування у студентів контрольної-оцінної компетенції, що ілюструє комплексний інтегративний спосіб реалізації можливостей педагога у сфері самостійної творчої навчально-пізнавальної діяльності.

1.2. Завдання вивчення дисципліни. Базуючись на досягненнях вітчизняної педагогічної та управлінської думки з цього питання, спецкурс передбачає ознайомлення фахівців з:

- теоретичними основами моніторингу якості дошкільної освіти;
- основними типами та видами моніторингу якості дошкільної освіти;
- особливостями алгоритму здійснення моніторингу якості дошкільної освіти;
- загальними вимогами до моніторингу;
- формами, методами та принципами державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти.

1.3. Знання та вміння. Опановуючи курс «Моніторинг якості дошкільної освіти» студенти повинні *знати*:

- основні педагогічні поняття «професіоналізм», «професійна компетентність», «моніторинг», «якість освіти», «технологія», «державний контроль»; «державна атестація», «інституційний аудит»;

- усвідомлення взаємозв'язків між основними педагогічним поняттями;
- умови та закономірності успішного функціонування моніторингу якості в освітньому процесі закладу дошкільної освіти;
- принципи здійснення моніторингу;
- етапи здійснення моніторингу;
- алгоритм організації моніторингу якості дошкільної освіти;
- форми державного контролю;
- методи державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти;
- принципи державного контролю.

Ключовими **компетенціями** фахівця, який опанує курс «Моніторинг якості дошкільної освіти» є:

- здатність самостійно та вільно орієнтуватися в науково-теоретичних засадах здійснення моніторингу якості дошкільної освіти;
- уміння обґрунтовувати власну думку щодо дискусійних проблем розробки та застосування моніторингових технологій у практиці роботи закладів дошкільної освіти;
- уміння прогнозувати, конструювати та моделювати роботу по створенню проектів моніторингу;
- спроможність формувати систему педагогічних поглядів та індивідуального стилю діяльності.
- здатність узагальнювати дидактичні і методичні знання й вміння, проводити контроль і оцінку і синтезувати їх в інтегративну цілісність професійної компетентності.

Для ефективного досягнення мети та завдань спецкурсу пропонується система інтерактивних форм організації навчання, що включає лекції (лекція з елементами евристичної бесіди, лекція-дискусія, проблемна лекція), семінари, практичні, підсумкові та узагальнюючі заняття.

1.4. Міждисциплінарні зв'язки. Спецкурс «Моніторинг якості дошкільної освіти» органічно пов'язаний з іншими дисциплінами – «Планування та організація освітнього процесу закладів дошкільної освіти», «Основи документообігу у закладі дошкільної освіти», «Організація та керівництво методичною роботою у закладах дошкільної освіти».

Досягнення поставленої мети неможливе без самостійної роботи студентів, яка сприяє формуванню управлінських знань та вмінь. Основу самостійної роботи складає вивчення рекомендованої літератури та впровадження різноманітних форм і методів організації і проведення занять, активізація та вдосконалення пізнавальної діяльності студентів, озброєння їх практичними вміннями й навичками, що необхідні для організації моніторингових досліджень в закладі дошкільної освіти.

За структурою спецкурс розрахований на 90 годин, з яких: лекційних – 10 год., практичних – 10 год., самостійна робота студентів – 70 год.

Навчально-тематичний план спецкурсу:

№ п/п	Назва теми	К-сть годин
1	Вступ до курсу. Якість освітнього процесу як загальна наукова проблема.	2
2	Становлення та розвиток моніторингу якості освіти.	2
3	Контроль в системі якості освіти	2
4	Організації та проведення моніторингу в освітньому процесі.	2
5	Державний контроль в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти.	2
	Всього:	10

**СТРУКТУРА ПРОГРАМИ СПЕЦКУРСУ
«МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСІТИ»**

<i>Курс (підготовка бакалаврів)</i>	<i>Напрямок, спеціальність, освітній рівень</i>	<i>Характеристика навчальної дисципліни</i>
<p>Кількість кредитів, відповідних ECTS: 3</p> <p>Модулів: 2</p> <p>Змістових модулів: 2.</p> <p>Загальна кількість год.: 90 год.</p> <p>Тижневих год.: 2 год.</p>	<p>Галузь знань: 01 Освіта/ Педагогіка</p> <p>Спеціальність 012 «Дошкільна освіта»</p> <p>Освітній ступінь: бакалавр</p>	<p>Варіативна частина</p> <p>Лекції: 10 год.</p> <p>Практичних: 10 год.</p> <p>Самостійна робота: 70 год.</p> <p>Вид контролю: залік</p>

ПРОГРАМА СПЕЦКУРСУ

Змістовий модуль I.

Загальні основи моніторингу якості освіти

Тема 1. Якість освітнього процесу як загальна наукова проблема.

Поняття про якість. Якість освіти: поняття і підходи. Критерії якості освіти. Вимірювання якості. Відносність критеріїв оцінки якості освіти. Державний стандарт якості освіти. Поняття «якості дошкільної освіти». Критерії визначення якості освіти в закладі дошкільної освіти. Умови забезпечення якості сучасної дошкільної освіти.

Тема 2. Становлення та розвиток моніторингу якості освіти.

Моніторинг якості педагогічної освіти: теоретичний аспект. Загальні принципи та організаційні засади моніторингу як засобу управління якістю освіти на різних рівнях. Основні функції моніторингу. Типи моніторингу. Види освітнього моніторингу. Види педагогічного моніторингу.

Тема 3. Контроль в системі якості освіти.

Етапи становлення державного контролю за діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні. Організація контролю в закладі дошкільної освіти.. Модель вертикальної системи контролю в закладі дошкільної освіти. Умови організації контролю. Види контролю. Алгоритм організації контролю. Орієнтовне положення про посадовий контроль у закладі дошкільної освіти. Контроль і моніторинг. Контроль в системі якості освіти. Ведення документації щодо контролю в закладі дошкільної освіти.

Змістовий модуль II.

Організація і проведення освітнього моніторингу дошкільної освіти

Тема 4. Організації та проведення моніторингу в освітньому процесі.

Вплив моніторингу на якість освіти. Основні напрями моніторингу якості освіти. Об'єкти моніторингу якості освіти. Етапи організації та проведення моніторингу в освітньому процесі. Загальні вимоги до моніторингу. Взаємозалежність факторів моніторингового дослідження. Функції організаторів та учасників моніторингу.

Тема 5. Державний контроль в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти.

Поняття «державного контролю». Етапи становлення та розвитку державного контролю в управлінні дошкільною освітою в Україні другої половини ХХ–початку ХХІ століття. Форми державного контролю. Алгоритм дій проведення державної атестації закладу дошкільної освіти. Порядок державної атестації

дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних навчальних закладів. Інституційний аудит закладів освіти. Методи державного контролю в управлінні діяльністю ЗДО. Принципи державного контролю. Положення про атестацію педагогічних працівників. Порядок державного інспектування навчальних закладів.

**ЗАЛІКОВИЙ КРЕДИТ ІЗ КУРСУ
«Моніторинг якості дошкільної освіти»**

Тема	Усього годин	У тому числі		
		Лекції	Практичні	Сам. робота
<i>Змістовий модуль I.</i>				
<i>Загальні основи моніторингу якості освіти</i>				
Якість освітнього процесу як загальна наукова проблема	26	2	2	10
Умови забезпечення якості сучасної дошкільної освіти.			2	10
Становлення та розвиток моніторингу якості освіти.	14	2		10
Контроль в системі якості освіти.			2	
<i>Змістовий модуль II.</i>				
<i>Організація і проведення освітнього моніторингу дошкільної освіти</i>				
Організації та проведення моніторингу в освітньому процесі	26	2		10
Етапи організації та проведення моніторингу в освітньому процесі		2	2	10
Державний контроль в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти	12		2	10
Положення про атестацію педагогічних працівників.	12	2		10
Всього годин	90	10	10	70

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ п/п	Тема заняття	Кількість годин, відведених на заняття
1.	Якість освітнього процесу як загальна наукова проблема	2
2.	Становлення та розвиток моніторингу якості освіти	2
3.	Організації та проведення моніторингу в освітньому процесі	2
4.	Етапи організації та проведення моніторингу в освітньому процесі	2
5.	Державний контроль в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти	2

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Змістовий модуль I.

Загальні основи моніторингу якості освіти

1. Випишіть відмінні характеристики (не менше 5) освітнього моніторингу, педагогічного моніторингу та якості освіти за поданим нижче зразком:

№ п/п	Освітній моніторинг		Педагогічний моніторинг		Якість освіти	
	Характеристика	Дослідник	Характеристика	Дослідник	Характеристика	Дослідник
1						
2						
3						
4						
5						

2. Виокреміть основні функції моніторингу. Проаналізуйте дане поняття.

Рекомендована література:

1. Крутій К. Л. Моніторинг як сучасний засіб управління якістю освіти в дошкільному навчальному закладі: монографія. Запоріжжя: ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2010. 172 с.
2. Крутій К. Методологічні аспекти моніторингу дошкільної освіти. *Вісник СевНТУ. Педагогіка: зб. наук. праць*. 2010. Вип. 105. С. 23-26.
3. Лукіна Т. О. Державне управління якістю загальної середньої освіти в Україні: монографія. Київ: НАДУ, 2004. 300 с.
4. Лукіна Т. О. Моніторинг загальної середньої освіти як складова системи управління якістю освіти. *Фізика та астрономія в школі*. 2000. № 3. С.19-23.
5. Лукіна Т. О. Моніторинг якості освіти: теорія і практика. Київ: Шкільний світ, 2006. 128 с.
6. Лукіна Т. О. Основні принципи функціонування системи моніторингу якості загальної середньої освіти. *Нові технології навчання: наук.-метод. зб.* Київ, 2000. Вип. 25. С. 24-31.
7. Лукіна Т. О., Ляшенко О. І. Сутність категорії якості освіти в умовах реформування освітньої галузі. *Збірник наук, праць НАДУ*. 2003. № 2. С. 126-134.
8. Національна доктрина розвитку освіти України. *Освіта України (23 квітня)*. 2002. № 33.

Змістовий модуль II.

Організація і проведення освітнього моніторингу дошкільної освіти

1. Проаналізуйте визначення поняття «якість освіти» за Н. Виноградовою та О. Кононко. Визначіть подібне та відмінне.
2. Виокреміть ключові аспекти якості дошкільної освіти
3. Проаналізуйте орієнтовне положення про посадовий контроль у закладі дошкільної освіти.
4. Розгляньте види моніторингових досліджень за О. Майоровим, Г. Єльніковою, Д. Уилмсом, С. Шишовим та В. Кальней.

Самостійна робота студента забезпечується такими **навчально-методичними засобами**, як навчальні посібники з даного курсу:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) : наказ : від 22.06.2012 р. № 615. *Дошкільне виховання*. 2012. № 7. С. 4-19.
2. Васильченко Л. В. Управлінська культура і компетентність керівника. Харків : Основа, 2007. 176 с.
3. Вимірювання та управління якістю освіти / упоряд. Т. О. Лукіна. Київ : Проект «Рівний доступ до якісної освіти», 2008. 50 с.

4. Гриневич Л., Линовицька О. Організаційно-методичні засади побудови системи моніторингу якості освіти на регіональному рівні: на прикладі центру моніторингу столичної освіти м. Києва: наук.-метод. посібник. Київ: Київ. ун-т імені Б. Гринченка, 2011. 112 с.
5. Клименко М. О., Прищепя А. М., Вонюк Н. М. Моніторинг довкілля : підручник. Київ: Академія, 2006. 360 с.
6. Кравченко Г. Ю., Рябова З. В. Якість освіти в навчальному закладі. Харків: Ранок, 2013. 176 с.
7. Крутій К. Л. Моніторинг як сучасний засіб управління якістю освіти в дошкільному навчальному закладі: монографія. Запоріжжя: ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2010. 172 с.
8. Лукіна Т. О. Державне управління якістю загальної середньої освіти в Україні: монографія. Київ: НАДУ, 2004. 300 с.
9. Лукіна Т. О. Моніторинг якості освіти: теорія і практика. Київ: Шкільний світ, 2006. 128 с.
10. Майоров А. Н. Моніторинг в освіті. 2005. 424 с.
11. Моніторинг стандартів освіти / За ред. Альберта Тайджмана, Т. Невілла Послтвейта. Львів: Літопис, 2003. 328 с.
12. Моніторинг стану здоров'я дошкільників / упоряд. Л. А. Швайка. Харків: Основа, 2014. 192 с.
13. Моніторинг якості освіти : світові досягнення та українські перспективи / За ред. О. І. Локшиної. Київ: К.І.С., 2004. 128 с.
14. Моніторинг якості освіти і виховної діяльності начального закладу: навчально-методичний посібник для вчителя / упоряд. В. М. Приходько. Харків: Основа, 2007. 144 с.
15. Моніторинг якості освіти: принципи, форми, вимоги: довідник-посібник. Хмельницький: ХОШПО, 2013. 61 с.
16. Моніторинг якості освіти: становлення та розвиток в Україні: рекомендації з освітньої політики / За ред. О. І. Локшиної. Київ: К.І.С., 2004. 160 с.
17. Моніторингова система освітнього менеджменту / упоряд. І. В. Маслікова. Харків: Основа, 2005. 144 с.
18. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. Указ Президента України № 344/2013 від 25 червня 2013 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>
19. Педагогічна діагностика: завдання, методи, інструменти / упоряд. Т. О. Лукіна. Київ: Проект «Рівний доступ до якісної освіти», 2008. 59 с.
20. Приходько В. М. Парадигми моніторингу якості освіти і педагогічного процесу (у запитаннях і відповідях). Харків: Основа, 2010. 192 с.
21. Приходько В. М. Моніторинг якості освіти і виховної діяльності навчального закладу. Харків: Основа, 2007. 144 с.
22. Проблеми якості освіти: теоретичні і практичні аспекти. Київ: СПД Богданова А. М., 2007. 336 с.

23. Система контролю в ДНЗ / упорядник Т. Т. Чала. Харків: Основа, 2008. 160 с.
24. Ярощук Л. Г. Основи педагогічних вимірювань та моніторингу якості освіти: навчальний посібник. Бердянськ: Видавець Ткачук О. В., 2010. 248 с.

ІНДИВІДУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ (ІНДЗ)

виконуються на трьох рівнях:

- репродуктивний, що вимагає від студента знань основних понять категоріального апарату спецкурсу та вміння їх застосовувати для виконання елементарних завдань;
- репродуктивно-творчий, що потребує самостійного пошуку, аналізу педагогічної літератури з метою її застосування при виконанні певного завдання;
- творчо-пошуковий, що передбачає самостійне розв'язання індивідуальних завдань (переважно творчого характеру такі, як тренінги, ділові ігри, інтерактивні технології тощо), розробку тестів, написання рефератів.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання передбачає:

1. Скласти бібліографію до теми «Якість освітнього процесу як загальна наукова проблема» з використанням Інтернет ресурсів, е-ресурсів.
2. Сформулювати 3 проблемні теми щодо організації моніторингу якості дошкільної освіти
3. Знайти в мережі Інтернет відео на одну із запропонованих тем «Процесуальний підхід в управлінні», «Керівник закладу дошкільної освіти», «Моніторинг: що і як?», «Якість дошкільної освіти як глибока проблема» або створити до даних тем навчальне відео, використовуючи довільне програмне забезпечення.
4. Написати реферат на обрану тему.

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Оцінювання властивостей якості освіти
2. Державний стандарт якості дошкільної освіти.
3. Моніторинг якості педагогічної освіти: теоретичний аспект.
4. Етапи становлення моніторингу якості освіти.
5. Загальні принципи та організаційні засади моніторингу як засобу управління якістю освіти на різних рівнях.
6. Види освітнього моніторингу. Види педагогічного моніторингу.
7. Загальні вимоги до моніторингу. Інструментарій моніторингових досліджень.
8. Організація контролю в закладі дошкільної освіти.
9. Умови організації контролю. Види контролю.
10. Ведення документації щодо контролю в закладі дошкільної освіти.

11. Взаємозалежність факторів моніторингового дослідження.
12. Загальні вимоги до моніторингу якості освіти.
13. Порядок державного інспектування навчальних закладів.
14. Інституційний аудит, як основна форма державного контролю.

Вимоги до написання та захисту реферату:

1. Кількість використаної літератури – не менше 15-20 сучасних джерел.
2. Кількість сторінок – від 10 до 15 друкованих аркушів тексту через 1,5 інтервала, кегуль – 14 (не враховуючи титульної сторінки та списку використаних джерел).
3. Оформлення титульної сторінки (див.: Мазоха Д. С. На шляху до педагогічної професії (Вступ до спеціальності): навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. С. 57) – набір комп'ютерного друку.
4. Реферат повинен мати план та складатися із короткого вступу, основної частини та висновків (див.: Мазоха Д. С. На шляху до педагогічної професії (Вступ до спеціальності): навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. С. 57-58.). Вступ: обґрунтувати актуальність обраної теми, обов'язково надати загальний реферативний огляд наукової літератури з висвітлюваної проблеми. Основна частина: розкрити сутність основних теоретичних питань, виходячи з аналізу наявної літератури, велику увагу приділити тлумаченню наукових понять, теоретичні положення ілюструвати прикладами, розкрити важливість основних питань для розвитку вищої школи. Висновки бажано давати короткі фіксовані (1, 2, 3 і т.п.) з попередньо викладеного матеріалу. Висновки можуть бути з кожного параграфу роботи. Підсумкові висновки з реферату є обов'язковими.
5. Оформлення використаних наукових джерел – згідно із вимогами (див.: Мазоха Д. С. На шляху до педагогічної професії (Вступ до спеціальності): навч. Посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. С. 52-55.)
6. Термін зарахування реферату – до останнього семінарського заняття.
7. На захист студент зобов'язаний знати основний зміст свого реферату та коротко розповісти про найбільш значущі його моменти.

Методичне забезпечення: опорні конспекти лекцій; навчально-методичні посібники; нормативні документи.

Форми та методи навчання: проблемна лекція, лекція-дискусія, лекція з елементами евристичної бесіди, практичні заняття, творчі завдання, рольова гра, мозковий штурм, портфоліо, метод проєктів, моделювання ситуацій.

Методи оцінювання: поточне оцінювання, оцінка за індивідуальне навчально-дослідне завдання, підсумковий контроль.

Такий комплексний підхід до оцінювання знань дає змогу врахувати обсяг, якість засвоєного матеріалу, стимулювати самостійну роботу студентів, аналізувати навчальний процес у динаміці.

За умови модульної програми підсумкова оцінка студентів складається за результатами навчальної діяльності протягом усього семестру.

Розподіл балів, що присвоюються студентам

Модуль 1		ІНДЗ	Залік	Сума
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	10	50	100
T1 – T3	T4 – T5			
20	20			

Шкала оцінювання:

90-100 балів – відмінно (A);

85-89 балів – дуже добре (B);

75-84 бали – добре (C);

65-74 бали – посередньо(D);

60-64 бали – задовільно (E);

35-59 балів – незадовільно з можливістю повторного складання (FX);

1-34 бали – незадовільно з обов'язковим повторним курсом (F).

ОЦІНЮВАННЯ ВІДПОВІДЕЙ СТУДЕНТА ПІД ЧАС ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

25 балів. Глибоке оволодіння вузловими питаннями курсу. Системне, усвідомлене використання інформації, встановлення причинно-наслідкових зв'язків між окремими змістовими блоками. Вільна аргументація і використання необхідного понятійного апарату при розкритті проблеми. Мова грамотна, чітка, логічна. Здатність до аналітико-узагальнюючого викладу проблеми, вміння формулювати висновки і пропозиції науково-прикладного характеру.

15-22 балів. У цілому цілісне, усвідомлене оволодіння матеріалом. Щодо окремих питань – не проявляється достатній рівень засвоєння інформації. Аргументація при відповідях на питання, логічність і взаємозв'язок викладу матеріалу дещо знижені. Відчуваються певні труднощі у випадках аналізу і узагальнення інформації, при формулюванні висновків.

7-14 балів. Фрагментарне, несистемне відтворення інформації. Наводяться лише окремі частини, без необхідного усвідомлення навчального матеріалу.

0-6 балів. Студент не володіє відповідним понятійним апаратом, робить безуспішні спроби висвітлити фрагменти окремих питань на репродуктивному, механічному рівні.

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Алгоритм дій проведення державної атестації закладу дошкільної освіти
2. Алгоритм організації контролю.
3. Ведення документації щодо контролю в закладах дошкільної освіти.
4. Взаємозалежність факторів моніторингового дослідження.
5. Види контролю.
6. Види освітнього моніторингу. Види педагогічного моніторингу
7. Види моніторингових досліджень
8. Державний стандарт якості освіти.
9. Етапи організації та проведення моніторингу в освітньому процесі.
10. Етапи становлення моніторингу якості освіти.
11. Загальні вимоги до моніторингу.
12. Загальні вимоги до моніторингу. Інструментарій моніторингових досліджень
13. Загальні принципи та організаційні засади моніторингу як засобу управління якістю освіти на різних рівнях
14. Критерії визначення якості освіти в закладах дошкільної освіти.
15. Вимірювання якості. Відносність критеріїв оцінки якості освіти.
16. Концептуальні засади моніторингу якості освіти
17. Модель вертикальної системи контролю в закладах дошкільної освіти.
18. Моніторинг якості педагогічної освіти: теоретичний аспект.

19. Моніторинг як сучасний засіб управління якістю освіти в закладі дошкільної освіти
20. Об'єкти моніторингу якості освіти.
21. Організація контролю в закладах дошкільної освіти.
22. Організація та строки проведення атестації
23. Орієнтовне положення про посадовий контроль у закладах дошкільної освіти.
24. Організаційно-методичні засади побудови системи моніторингу якості освіти на регіональному рівні.
25. Основні напрями моніторингу якості освіти.
26. Основні функції моніторингу
27. Оцінювання властивостей якості освіти
28. Положення про атестацію педагогічних працівників.
29. Поняття про якість. Якість освіти: поняття і підходи.
30. Порядок державного інспектування навчальних закладів.
31. Порядок державної атестації дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних навчальних закладів.
32. Розвиток управлінської компетентності керівника закладу дошкільної освіти.
33. Інституційний аудит як комплексна зовнішня перевірка та оцінювання освітніх і управлінських процесів закладу освіти.
34. Інституційний аудит та державна атестація: порівняльний аспект.
35. Умови організації контролю.
36. Управлінська культура і компетентність керівника
37. Функції організаторів та учасників моніторингу.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Лекція 1. Якість освітнього процесу як загальна наукова проблема.

Мета: визначити напрямки дослідження проблеми якості освітнього процесу у педагогічній літературі; ознайомити студентів з поняттям якості освіти, критеріями визначення якості освіти в закладах дошкільної освіти, ознайомити з Державним стандартом якості освіти.

Форма проведення заняття: проблемна лекція.

План

1. Поняття про якість. Якість освіти: поняття і підходи.
2. Оцінювання властивостей якості освіти
3. Критерії визначення якості освіти в закладах дошкільної освіти.
4. Вимірювання якості. Відносність критеріїв оцінки якості освіти.
4. Державний стандарт якості освіти.

Зміст лекції

1. Поняття про якість. Якість освіти: поняття і підходи.

Якість освіти є ключовою проблемою збереження і прогресивного розвитку інтелектуального потенціалу України в ХХІ столітті. Актуальність проблеми якості освіти пов'язана із загальними орієнтирами процесу вдосконалення системи освіти на державному, регіональному, локальному рівнях і знаходить відображення в низці документів, що регламентують і концептуально обґрунтовують діяльність освітніх установ [6, с.66].

Зокрема, у Законі України «Про дошкільну освіту» у пункті 1 статті 4 йдеться: «Дошкільна освіта є обов'язковою первинною складовою частиною безперервної освіти в Україні», пункті 2 статті 4 «Дошкільна освіта – цілісний процес, спрямований на забезпечення різнобічного розвитку дитини відповідно до її задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних та фізичних особливостей, культурних потреб», пункті 2 статті 11 «ЗДО забезпечує відповідність рівня дошкільної освіти вимогам Базового компонента дошкільної освіти», статті 26 «Завданням науково методичного забезпечення системи дошкільної освіти є: ...аналіз стану освітньої роботи та рівня розвитку дитини відповідно до завдань Базового компонента дошкільної освіти» [3].

Так, у Національній доктрині розвитку освіти України ХХІ ст. зазначено, що якість освіти є національним пріоритетом і передумовою національної безпеки держави і те, що держава постійно здійснює моніторинг якості освіти, забезпечує його прозорість, сприяє розвитку громадського контролю [15].

У вітчизняному філософському дискурсі якість освіти – предмет дослідження сучасних науковців В. Андрущенко, В. Кременя, К. Левківського,

В. Огнев'юка, І. Предборської та ін. Педагогічний контекст якості дошкільної освіти відображено у наукових працях Л. Артемової, А. Богданової, З. Борисової, Л. Зданевич, О. Кононко, М. Коченгіної, К. Крутій, Н. Лисенко, Л. Лохвицької, Т. Лукіної, З. Нагачевської, Г. Рего, О. Савченко, Т. Степанової, В. Темчук, І. Улюкаєвої, О. Янко та ін.

Розглянемо основні дефініції дослідження «якість», «якість освіти», «якість дошкільної освіти» та простежимо їх взаємозв'язки.

Якість – категорія філософська, об'єктивна і загальнонаукова. Словник української мови визначає якість як ступінь вартості, цінності, придатності чого-небудь для його використання за призначенням.

Якість – наявність суттєвих ознак, властивостей, особливостей, котрі відрізняють один предмет чи явище від інших [18, с. 529].

Усі різноманітні підходи дослідників у галузі теорії якості сходяться в єдиному визначенні якості як «об'єктивної визначеності цілісного предмета, що відмежовує цей предмет від інших». Поряд із визначеністю та цілісністю є ще одна особливість якості – цінність об'єктів і процесів.

Системно-структурна характеристика якості об'єкта дозволяє виокремити його суттєві особливості, розглядаємо лише деякі з них:

- поняття якості є універсальним, тому що може бути застосовано до всіх аспектів соціальної діяльності;
- темпи розвитку потенційної якості об'єкта або процеси мають випереджати систему вимог, що висуваються середовищем; наявність взаємозв'язку і єдності якості процесу, що відбиває розвиненість й інтенсивність його ознак, та якості результату, що фіксується у відповідних категоріях розвитку учасників цього процесу або власного об'єкта;
- неможливість вибудовування оцінних моделей виключно статистичними методами або на основі використання спеціальних інформаційних систем; неперервність оновлення якості – одна з головних умов існування об'єктів, процесів тощо [6, с.71].

Тому, під **якістю** розуміємо ступінь відповідності властивостей якогось об'єкта (продукту, послуги, процесу) певним вимогам (нормам, стандартам). Якість – комплексне поняття, що характеризує ефективність усіх сторін діяльності: розробка стратегії, організація освітнього процесу тощо.

Якість освіти є похідною від її цілей і завдань. Вона має відповідати як соціальним потребам держави, так і запитам особистості. Якість освіти – це насамперед її відповідність певним еталонам вимог, що визначені стандартами та нормативами і можуть вимірюватися.

Якість освіти (англ. – quality of education) – певна збалансована відповідність певного освітнього рівня (загальної середньої, професійно-технічної, вищої тощо) численним потребам, цілям, умовам, затвердженим

освітнім нормам і стандартам, яка встановлюється для виявлення причин порушення цієї відповідності та управління процесом поліпшення встановленої якості.

У широкому значенні якість освіти має такі **складові**: якість реалізації освітнього процесу через рівень майстерності педагога і рівень досягнень дітей в освітньому процесі, якість умов реалізації освітнього процесу, якість управління системою освіти в конкретному закладі.

О. Савченко, порушуючи проблему якості освіти, виокремлює наступні **чинники впливу**, називаючи їх зовнішніми тисками, які негативно позначились на якості освіти загалом, так і на дошкільній, зокрема, (подаємо лише ті, що стосуються проблеми дослідження):

- тривала невизначеність ідеологічних установок розвитку держави (затягнувся процес пошуку національної ідеї, консолідації суспільства); нарощування відкритої соціальної нерівності, яка нівелює права частини громадян на забезпечення дітям якісної освіти, змістовне дозвілля;
- демографічна та економічна кризи, що зумовили значні зміни у мережі навчальних закладів, особливо у сільській місцевості, зменшення витрат на всі організації навчально-виховного процесу;
- постійне погіршення екологічної ситуації, частотність екологічних катастроф, епідемій збільшилися ризики для дитячого здоров'я; розхитування ролі сім'ї, як найважливішого соціального інституту стабільного розвитку держави, зумовило поширення безвідповідального батьківства, насильства над дітьми;
- бурхливий розвиток ЗМІ, доступ дітей до неякісної інформації, засилля реклами безмежного споживання тощо [17].

Н. Виноградова, трактує **якість освіти** як характеристику освітнього процесу і його результатів, що виражає міру їхньої відповідності поширеним у суспільстві уявленням про те, яким має бути освітній процес і якій меті він має служити, виражається в системі показників (нормативів) знань, умінь, навичок, норм ціннісно-емоційного ставлення до світу і один до одного, яка відбиває ступінь задоволення очікувань різних учасників освітнього процесу, від освітніх послуг, що надаються освітньою установою, а також ступінь досягнення висунутих перед освітою мети і завдань

Проблему якості дошкільної освіти підіймає широке коло сучасних науковців. Так, О. Кононко зазначає, побудова дошкільної освіти в сучасному життєвому контексті, модернізація всіх її складників – цілей принципів, завдань, змісту, форм, методів виховання і навчання – перетворюється на першочергову потребу. Задовольнити сучасні запити може лише якість дошкільної освіти, що стає визначальним принципом інноваційних процесів. Основою зрушень є створення потреб і моделей розвитку особистості. Якісна дошкільна освіта визначається фахівцями як процес і результат удосконалення здібностей і

поведінки зростаючої особистості, створення сприятливих умов для досягнення нею фізичної, психічної та соціальної зрілості, одержання можливості для індивідуального зростання, вияву творчих здібностей, актуалізації свого природного потенціалу [11].

Якість дошкільної освіти є національним пріоритетом; висока якість дошкільної освіти передбачає органічний зв'язок освіти і науки, педагогічної теорії і практики; модернізація системи дошкільної освіти спрямована на забезпечення її якості відповідно до найновіших досягнень вітчизняної і світової науки, культури та соціальної політики. Згідно з цим, інноваційний розвиток дошкільної освіти пов'язується сьогодні з реалізацією принципу дитиноцентризму як відбиття нових тенденцій в динаміці сучасного світу, де саме розвиток особистості стає показником прогресу.

За довідниковим виданням, якість дошкільної освіти – надання можливості вибору для дитини «індивідуального освітнього маршруту» на основі різноманітності змісту, форм і методів роботи з дітьми; забезпеченням соціального захисту дитини від некомпетентних педагогічних дій; гарантією досягнення кожною дитиною мінімально необхідного рівня підготовки для успішного навчання в початковій школі.

Якість дошкільної освіти опирається на три ключові аспекти: мета і зміст освіти, рівень професійної компетентності педагогів і організації їхньої діяльності, стан матеріально-технічної і науково-інформаційної бази освітнього процесу [16].

Перед дошкільною освітою ставиться певна мета, як зовнішня, так і внутрішня. Освіта має відповідати встановленим стандартам і нормам. Для здобуття дійсно якісної освіти має бути забезпечена якість самих вимог (мети, стандартів і норм) і необхідні якісні ресурси (освітні програми, кадровий потенціал, контингент дітей, матеріально-технічне забезпечення, фінанси тощо), тобто якість умов (вкладень у дошкільну освіту). Тому, якість мети обумовлює критерії – обґрунтованість завдань, формування цілісного освітнього простору. При дотриманні цих критеріїв якості важливу роль відіграє якість освітніх процесів (освітня діяльність, управління, освітні технології тощо), що безпосередньо забезпечують розвиток дітей дошкільного віку.

Дефініція «якість дошкільної освіти» з позиції кожного суб'єкта освітнього процесу (держави, дітей, батьків, педагогів, керівників) трактується порізно. Розглянемо дані позиції [9].

Для держави – потреба суспільства в якісній освіті; спрямовуючи фінансові ресурси в систему дошкільної освіти, поширюючи її доступність, органи виконавчої влади хотіли б мати підтвердження соціальної та економічної доцільності вкладених коштів. Потреби держави в певній якості послуг ЗДО, що надаються, знаходять своє віддзеркалення в наказах, інструкціях, листах МОН та ін [8].

Для дітей – це навчання в цікавій для них ігровій формі. Для батьків – це ефективно навчання, тобто навчання за програмами, що готують дітей до школи: навчання без стомлення; збереження здоров'я дітей як фізичного, так і психічного; успішність навчання; підтримка бажання дітей учитися; забезпечення можливості вступу до елітарної або престижної школи; навчання іноземної мови, хореографії, інформатики тощо. Отже, батькам необхідно бачити конкретні результати освітньої роботи з їхньою дитиною [10].

Для педагогів – це позитивна оцінка їхньої діяльності керівниками ЗДО, батьками; успішне виконання освітньої програми всіма дітьми; оптимальний добір методів і прийомів роботи з дітьми; підтримка інтересу дітей до процесу будь-якої діяльності, успішний їхній розвиток; збереження та зміцнення здоров'я кожної дитини, раціональне використання часу дітей і вихователя; забезпеченість педагогічного процесу всіма необхідними методичними рекомендаціями і системою планування.

Для керівника – висока оцінка діяльності педагогів батьками і дітьми, підвищення престижу та іміджу ЗДО; збереження здоров'я дітей, раціональне використання часу дітей і педагога; успішність діяльності педагогів і дітей; повне засвоєння обраної освітньої програми та якісна підготовка дітей до школи [5].

2. Оцінювання властивостей якості освіти

Оцінювання зовнішніх властивостей якості освіти – це проведення моніторингу відповідності системи освіти 4 напрямки:

- реалізація освітніх потреб дітей;
- реалізація освітнього замовлення батьків;
- задоволення потреб суспільства;
- реалізація освітнього замовлення держави.

Оцінювання внутрішніх властивостей якості освіти – це проведення моніторингу якості освіти 3 напрямки:

- основних умов освітнього процесу;
- реалізації освітнього процесу;
- результатів освітнього процесу (Рис 1.1).

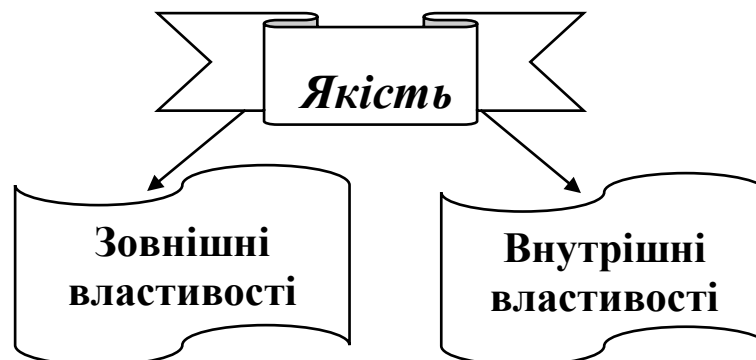

Рис. 1.1 Властивості якості освіти

Оцінювання – це систематичний збір та інтерпретація свідчень, що веде, як частина процесу, до встановлення цінності з перспективою дії (Рис. 1.2).

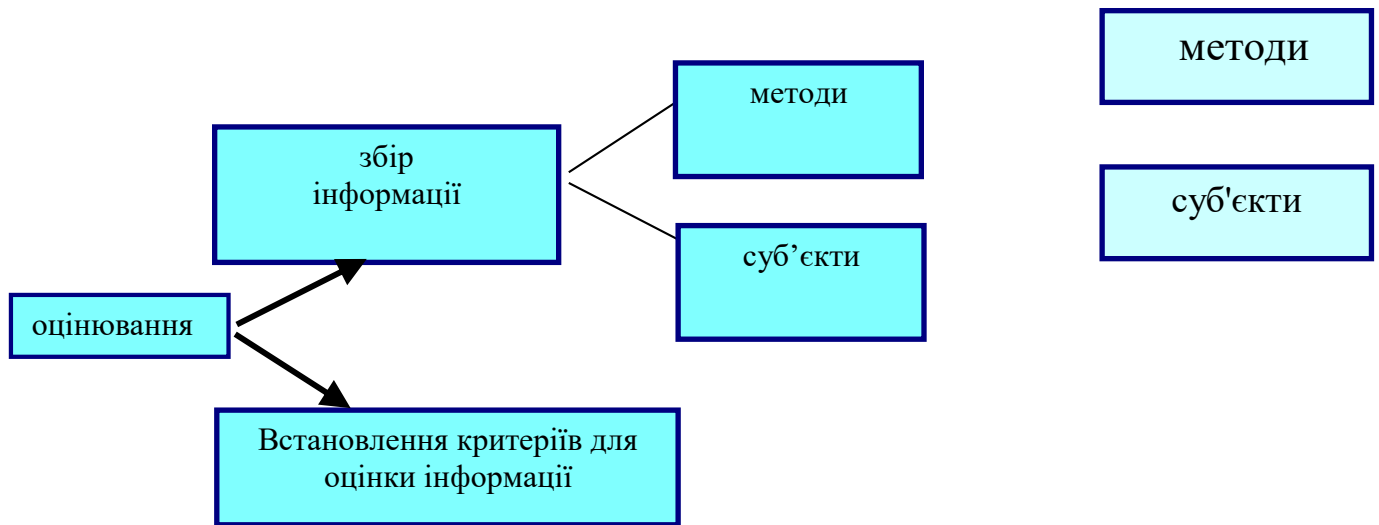

Рис. 1.2. Оцінювання в сфері освіти

Оцінювання (evaluation) – це процес формулювання висновків на основі порівняння кількісних показників, отриманих з різних джерел, зі стандартами.

Здійснюється, як правило, з метою вдосконалення програм, в тому числі, навчання.

Оцінювання поділяється на:

- формуюче (formative) та підсумкове (summative)
- оцінювання результатів та процесів

Існує три категорії оцінювання в сфері освіти:

- оцінювання з метою контролю і звітування (accountability)
- оцінювання з метою розвитку
- оцінювання з метою набуття знань та розуміння

У сфері освіти оцінювання може бути спрямованим на:

- учнів;
- заклади;
- вчителів;
- навчальні плани та програми;
- навчальні матеріали;
- обладнання;
- системи управління.

Оцінювання якості освіти є складовою проведення моніторингових процедур у навчальному закладі [2].

3. Критерії визначення якості освіти в ЗДО. Вимірювання якості. Відносність критеріїв оцінки якості освіти

Критеріями якості процесу визначено – розвиток дошкільної освіти, ефективність здоров'язбережувальної діяльності.

Визначення критеріїв якості дошкільної освіти дуже важлива проблема, особливо в даний час, коли немає єдиних підходів у теоретиків та практиків в галузі дошкільної освіти. Це обумовлюється цілою низкою об'єктивних та суб'єктивних причин. Критерії якості дошкільної освіти можна визначити на основі чинних програм та нормативних документів з дошкільної освіти [2].

У сучасній теорії та практиці дошкільної освіти відсутні єдині параметри оцінки якості дошкільної освіти. Науковці вважають, що вона має бути полікритеріальною та характеризуватися через сукупність таких груп критеріїв: **якість умов** (матеріальних, фінансових, психологічних, які створені в ЗДО для забезпечення нормальної життєдіяльності кожної дитини, стабільного функціонування колективу), **якість освітнього процесу** (що проявляється в співпраці педагогів, дітей та їхніх батьків у досягненні цілей у їхньому навчанні, вихованні та розвитку, у плануванні та організації різних видів дитячої діяльності з урахуванням інтересів та потреб дітей; характеру взаємодії педагогів і дітей як партнерів у цій діяльності) та **якість результатів освіти**, які є взаємопов'язаними між собою, **якість професіоналізму вихователів та керівників дошкільних закладів** [13].

До критеріїв оцінки результатів дошкільної освіти, що засвідчують її якість, традиційно відносять: показники особистісного росту випускника ЗДО, серед яких виокремлюють сформованість базових якостей особистості та обсяг засвоєної в межах освітньої програми навчальної інформації; вмотивованість поведінки; дотепність та допитливість, загальний рівень підготовленості до навчання в школі. При цьому класики дошкільної освіти підкреслюють, що змістом освіти для дошкільнят повинна стати ампліфікація розвитку, тобто максимально повне проживання та розширення можливостей самого дошкільного дитинства. Ці критерії задано таким чином: розвиток пізнавальної активності; розвиток мислення; розвиток комунікативних здібностей; розвиток символічних здібностей (уяви та гри).

При цьому результативність розвитку дитини дошкільного віку оцінюється за наявності таких ключових компетенцій як: соціальна, комунікативна, діяльнісна, здоров'язберігаюча, інформаційна.

Важливими є критерії оцінки діяльності педагога, що характеризують: вплив педагога на розвиток кожної дитини (своєчасність появи новоутворень у дітей групи, позитивні зміни в розвитку дитини за рік, захищеність дітей у

присутності педагога, бажання відвідувати садок); характер особистісно-орієнтованої взаємодії вихователя з дітьми; професійні смислові установки; володіння педагогічними технологіями; здатність створити розвивальне середовище щодо особистісного розвитку дитини. Висновок про вплив педагога на розвиток кожної дитини робиться на підставі вивчення динаміки формування життєвої компетентності вихованця, спостережень за дитиною в різних видах діяльності: під час гри і спілкування, у предметно-практичній діяльності) спілкування з батьками дитини [12].

На думку Б. Любимова головними критеріями сформованості компетентності педагога є: емпатійність, здатність до переживання; повага до дітей, потреба віддавати їм своє серце; справжня інтелігентність, духовна культура, бажання працювати з іншими, здатність знайти застосування своїм силам та брати участь у колективній педагогічній творчості; високий професіоналізм, інноваційний стиль науково-педагогічного мислення, готовність до створення нових цінностей та прийняття творчих рішень; фізичне та психічне здоров'я, професійна працездатність.

Характер особистісно-орієнтованої взаємодії вихователя з дітьми. Здатність визначати індивідуальні особливості дітей, відстеження динаміки розвитку дитини, вміння оцінювати дитину як особистість. Здатність визначати програму особистісного розвитку кожної дитини (систему цінностей, інтереси, самооцінка, воля, соціальні почуття, активність, творчість, індивідуальність, самостійність).

Вплив педагога на розвиток кожної дитини. Уміння створювати умови та ситуації для розвитку базових показників у дитини дошкільного віку: розвиток пізнавальної активності, розвиток мислення, розвиток комунікативних здібностей, розвиток символічних здібностей (уяви та гри). Своєчасність появи цих новоутворень у дітей групи. Захищеність дітей у присутності педагога та бажання відвідувати дитячий садок.

Професійні смислові установки. Наявність чіткої педагогічної позиції, здатність її сформулювати, обґрунтувати, відстояти готовність бути радником та заступником для дітей.

Володіння педагогічними технологіями. Здатність обирати технології у відповідності до завдань розвитку дітей, здатність визначати їх ефективність у розвитку дітей своєї групи, здатність до творчого використання технологій, врахування стану та можливостей дітей. Аналіз та прогнозування педагогічного процесу. Авторські доробки та напрацювання, власні ідеї.

Організація розвивального середовища. Має чіткі уявлення про наповнюваність та розвивальний ефект середовища для дітей своєї групи. Постійно оновлює та збагачує розвивальне середовище, проявляє творчість у збагаченні розвивального середовища. Об'єктивно оцінює розвивальний ефект середовища.

В контексті сучасних уявлень про мету освіти як розвиток компетентностей дитини (тобто готовності до вирішення нових завдань і дій в ситуації невизначеності) на наш погляд, при визначенні критеріїв результативності дошкільної освіти необхідно орієнтуватися саме на досягнення дітей в розвитку здібностей, для яких дошкільне дитинство є сензитивним періодом, дані характеристики є одночасно актуальними для дошкільнят і такими, що готують дитину до включення в нове шкільне життя. Крім того показником благополучності дитини є її емоційний стан, який відображається в рівні тривожності та ініціативності, фізичного здоров'я [4].

Критерії розвитку дитини дошкільника є показниками результативності дошкільної освіти та якості педагогічного процесу.

Мислення як критерій психічного розвитку дошкільників. Під мисленням розуміється вирішення завдань різного типу. Вибір мислення як одного із основних орієнтирів розвитку дошкільняти скасовує уявлення про необхідність переважання репродуктивної діяльності в дошкільному віці. Дослідження та педагогічний досвід показують, що здатність віднайти проблему, ставити завдання, планувати свої дії, оцінювати свою вмільість чи неумільість та знаходити точне, а інколи і нетрадиційне рішення доступне дітям дошкільного віку. Важливо відмітити, що власне і розвиток творчого мислення лежить в зоні найближчого розвитку дітей дошкільного віку. Для вирішення цих завдань вихователям необхідно включати в діяльність із дітьми різноманітні образні засоби – різного типу наочні моделі, дитяче творче проектування, експериментування, виконання логічних вправ та завдань. Цей критерій включено до оцінки якості педагогічного процесу в ЗДО, такі завдання повинні вирішуватись вихователем дошкільної групи у його безпосередній щоденній роботі з дітьми.

Комунікативні здібності як критерій розвитку дошкільників. Комунікативні здібності дозволяють дитині вирішувати різні завдання, які виникають у спілкуванні: подолання егоцентризму, розрізняти комунікативні ситуації та правила дій в них; адекватно поводитись в ситуації спілкування з іншими. В сучасній дошкільній освіті розвиток комунікативної сфери відбувається спонтанно і не є предметом спеціального формування та професійних пріоритетів вихователів ЗДО. В той же час саме становлення певних форм спілкування («кооперативно-змагального» з однолітками та «контекстного» з дорослими) є необхідною передумовою готовності до школи (О. Кравцова).

Символічні здібності (уява, гра) в розвитку дитини. Символічні здібності є найважливішою сферою розвитку суб'єктності дитини і забезпечують їй можливість символічного вираження реальності, її проживання. Недооцінка ігрової діяльності в сучасній дошкільній освіті проявляється в постійному використанні ігрового часу за рахунок розширення часу занять, а з іншого нерозумінням складності самого феномену гри. В результаті гра розвивається

спонтанно і як правило не досягає повноцінних розгорнутих форм. Дуже часто відображається лише в планах (формально), а не в реальному устрої життя дітей в групі ЗДО.

Пізнавальна активність дитини як критерій розвитку. Пізнавальна активність – допитливість дитини, її відкритість новому, готовність пізнавати світ-один із найбільш важко вимірюваних і при тому дуже важливих критеріїв. Якщо пізнання нового не пов'язується для дитини з досвідом позитивних емоцій, то вона без готовності зустрине скільне навчання, яким би розвиненим не був її інтелект. Вихователям необхідно постійно включати технології розвитку допитливості та включення в дитини в ситуації пізнання оточуючого.

Критерії якості дошкільної освіти лише тоді стануть реальними орієнтирами для навчання та виховання дітей, коли вони будуть переведені в показники і включені в реальну систему оцінки якості роботи і освітнього закладу і конкретного педагога, стануть підставою для прийняття управлінських рішень.

Здійснення освітнього процесу оцінка роботи педагогічного колективу, за такими критеріями та показниками, що відповідають гуманістичній, особистісно-орієнтованій парадигмі освіти.

Адекватність педагогічних зусиль процесам життєдіяльності дітей. Цей критерій, дав змогу оцінити, як відбувається збереження пріоритетів охорони життя, зміцнення психічного й фізичного здоров'я дошкільнят, забезпечення їхнього своєчасного та повноцінного фізичного розвитку; виконання освітніх цілей, виходячи з індивідуальних особливостей дитини, стану її здоров'я, раціональна організація життєдіяльності дітей; узгодженість дій між педагогом та дітьми. Адекватність педагогічних зусиль виявляється в наданні дитині права вибору змісту та засобів у спільній діяльності з вихователем, що забезпечує отримання максимально можливих результатів та особистісного зростання вихованця.

Відсутність ціннісного ставлення до дітей, намагання попри все досягти результату спричинює перевантаження та перевтому, що впливає на стан їхнього здоров'я та негативно відбивається на загальній результативності роботи закладу. Часто, на жаль, генетична програма дитини – темперамент, її стан, бажання не збігаються з педагогічною програмою, запропонованою педагогом. Завдання педагога – мінімізувати цей розрив. На першому плані у вихователя мають бути процеси життєдіяльності малюка, а не виконання поставленої мети попри все, будь-якою ціною. Цьому сприяє розширення поля інноваційних упроваджень, дотримання раціональних тимчасових параметрів виконання певних дій у педагогічному колективі.

Відповідність особистісних та навчальних досягнень дитини Державному стандарту дошкільної освіти, що виявляється через такі показники, як позитивна динаміка особистісного зростання, прояви соціальної впевненості.

Найбільш традиційним для сучасних способів оцінки якості дошкільної освіти є показники якості освітніх умов. Саме показники якості освітніх умов є предметом атестації дошкільних закладів. На жаль оцінювання закладу дошкільної освіти за показниками розвитку дітей проводиться в практиці зовсім недостатньо та не системно.

Головні критерії оцінки ефективності дошкільної освіти – показники особистісного зростання дитини: чим адекватніше, ефективніше та різноманітніше розв’язує дитина доступні вікові навчальні та життєві проблеми, тим вища оцінка роботи ЗДО (О. Кононко).

Щодо *критеріїв якості управління освітою*, то визначаємо наступні – налагодженість управлінських механізмів і модернізація управління; кваліфікація управлінських кадрів.

До якості результату відносимо такі критерії як фізичне і психічне здоров’я вихованців, розвиненість, навченість і вихованість дітей. Зауважимо, що всі складові якості дошкільної освіти досить важливі, отже, мають розглядатися цілісно. На жаль, як правило, якість дошкільної освіти розглядається частіше як якість результатів освітньої діяльності, а решта компонентів – як необхідні умови отримання цих результатів [7].

4. Державний стандарт якості освіти.

Базовий компонент дошкільної освіти – це Державний стандарт дошкільної освіти України, який реалізується програмами та навчально-методичним забезпеченням, що затверджуються Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України. У ньому зведено норми і положення, що визначають державні вимоги до рівня освіченості, розвиненості та вихованості дитини 6(7) років; сумарний кінцевий показник набутих дитиною компетенцій перед її вступом до школи.

Виконання вимог Базового компонента дошкільної освіти є обов’язковим для всіх закладів дошкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів і форми власності, інших форм здобуття дошкільної освіти.

Процедура досягнення здобувачами дошкільної освіти результатів навчання (набуття компетентностей), передбачених Базовим компонентом дошкільної освіти, визначається освітньою програмою закладу освіти.

Базовий компонент дошкільної освіти розробляється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти, затверджується в установленому порядку і переглядається не менше одного разу на 10 років.

2. Навчально-методичне забезпечення реалізації Базового компонента дошкільної освіти здійснюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти.

3. До розроблення Базового компонента дошкільної освіти долучаються Національна академія педагогічних наук України, органи із забезпечення якості освіти, академічні, галузеві науково-дослідні інститути, заклади освіти, інші науково-методичні та методичні установи, громадські об'єднання, у тому числі фахові організації (професійні асоціації), інші інститути громадянського суспільства, експерти тощо [14].

Зміст Базового компонента дошкільної освіти побудовано відповідно до вікових можливостей дітей на основі компетентнісного підходу, тобто спрямованості навчально-виховного процесу на досягнення соціально закріпленого результату (заданої норми, вимог до розвиненості, навченості та вихованості дитини), що зумовлює необхідність чіткого визначення засвоєння дитиною змісту освітніх ліній (знає, обізнана, розуміє, вміє, усвідомлює, здатна, дотримується, застосовує, виявляє ставлення, оцінює), орієнтує освітян на цілісний і загальний розвиток дитини, підкреслює важливість закладання в дошкільному віці фундаменту для набуття у подальшому спеціальних знань та вмінь. Увага педагога має спрямовуватися на головні лінії розвитку фізичного, психічного та морально-духовного здоров'я, особистісних цінностей як своєрідного внутрішнього стрижня, ціннісної етичної орієнтації з формування навичок практичного життя, емоційної сприйнятливості та сприяння розвитку індивідуальності дитини. Набуття різних видів компетенцій дитиною дошкільного віку відбувається в різних видах діяльності (ігровій – провідній для дітей дошкільного віку; руховій; природничій; предметній; образотворчій, музичній, театральній, літературній; сенсорно-пізнавальній і математичній; мовленнєвій; соціокультурній та інших) і вимагає практичного засвоєння дитиною системи елементарних (доступних) знань про себе та довкілля, моральних цінностей, уміння доречно застосовувати набуту інформацію. Життєво компетентний дошкільник поводить самостійно і конструктивно в різних соціальних і життєвих ситуаціях. Розвиненість та зрілість емоційних, когнітивних, вольових психічних процесів надає дитині якісно нові можливості прояву свого «Я» у всіх видах діяльності. Дитина може діяти не тільки за зразком, але й на творчому рівні, що забезпечує гармонійне поєднання рушійних сил активності дитини, спрямованих на здобуття знань, умінь, навичок та реалізацію особистісних механізмів регуляції своєї поведінки для досягнення поставленої мети. Творчі діяльнісні досягнення дитини характеризують прояв її здібностей (рухових, комунікативних, пізнавальних, мовленнєвих, образотворчих, музичних та інших). Базовий компонент дошкільної освіти спрямовує зусилля батьків, педагогів, психологів на розвиток творчого потенціалу дитини, що має свої особливості у дошкільному дитинстві, на своєчасне підтримання досягнень індивідуальної своєрідності неповторного життєвого шляху дитини, забезпечення психолого-педагогічного супроводу розвитку дитини у дошкільні роки.

Базовий компонент визначає зміст і структуру дошкільної освіти за його інваріантною і варіативною складовими.

Інваріантна складова змісту дошкільної освіти формується на державному рівні і є обов'язковою для навчальних закладів різних типів і форм власності, що забезпечують реалізацію завдань дошкільної освіти. З огляду на важливість дошкільного дитинства як базового періоду для формування способів пізнання, розуміння та відображення внутрішньої (психічної) та зовнішньої (Всесвіт) картини світу, змістом Базового компонента дошкільної освіти визначено освітні лінії, що забезпечують засвоєння дитиною способів (механізмів) розвитку (саморозвитку), набуття знань, умінь і навичок дитини. Інваріантну частину змісту дошкільної освіти систематизовано за освітніми лініями «Особистість дитини», «Дитина в соціумі», «Дитина в природному довкіллі», «Дитина у світі культури», «Гра дитини», «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Мовлення дитини», що забезпечує неперервність змісту освітніх ліній дошкільної та початкової ланок. Виключення з інваріантної частини будь-якої з освітніх ліній порушує цілісність розвитку дитини на рівні дошкільної освіти і наступність її в початковій школі.

Варіативна складова змісту дошкільної освіти визначається дошкільним навчальним закладом з урахуванням особливостей регіону, навчальних закладів, індивідуальних освітніх запитів дітей та (або) побажань батьків або осіб, які їх замінюють. Організація життєдіяльності дітей з урахуванням освітніх ліній, що включені до інваріантної та варіативної складових, дає змогу забезпечити належний рівень соціально-особистісного розвитку дітей дошкільного віку в структурі неперервної освіти [1].

Глосарій до теми

Базовий компонент дошкільної освіти – це Державний стандарт дошкільної освіти України, який реалізується програмами та навчально-методичним забезпеченням, що затверджуються Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України.

Критерії розвитку дитини дошкільника - показники результативності дошкільної освіти та якості педагогічного процесу.

Критерії якості освітнього процесу – розвиток дошкільної освіти, ефективність здоров'язбережувальної діяльності.

Оцінювання – це систематичний збір та інтерпретація свідчень, що веде, як частина процесу, до встановлення цінності з перспективою дії

Оцінювання внутрішніх властивостей якості освіти – це проведення моніторингу якості освіти за трьома напрямками: основних умов освітнього процесу; реалізації освітнього процесу; результатів освітнього процесу

Оцінювання зовнішніх властивостей якості освіти – це проведення моніторингу відповідності системи освіти за чотирма напрямками: реалізація освітніх потреб дітей; реалізація освітнього замовлення батьків; задоволення потреб суспільства; реалізація освітнього замовлення держави.

Якість – наявність суттєвих ознак, властивостей, особливостей, котрі відрізняють один предмет чи явище від інших

Якість дошкільної освіти – надання можливості вибору для дитини «індивідуального освітнього маршруту» на основі різноманітності змісту, форм і методів роботи з дітьми; забезпеченням соціального захисту дитини від некомпетентних педагогічних дій; гарантією досягнення кожною дитиною мінімально необхідного рівня підготовки для успішного навчання в початковій школі.

Якість освіти – певна збалансована відповідність певного освітнього рівня (загальної середньої, професійно-технічної, вищої тощо) численним потребам, цілям, умовам, затвердженим освітнім нормам і стандартам, яка встановлюється для виявлення причин порушення цієї відповідності та управління процесом поліпшення встановленої якості.

Питання для самоперевірки знань:

1. Розкрийте зміст терміну «якість освіти».
2. Вкажіть складові якості освіти.
3. Проаналізуйте особливості поняття «якості освіти», запропоновані О. Савченко та Н. Виноградовою.
4. Проаналізуйте поняття «оцінювання зовнішніх властивостей якості освіти» та «оцінювання внутрішніх властивостей якості освіти».
5. Схарактеризуйте параметри оцінки якості дошкільної освіти.

Використана література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція): наказ: від 22.06.2012 р. № 615. *Дошкільне виховання*. 2012. № 7. С. 4-19.
2. Вимірювання та управління якістю освіти / упоряд. Т. О. Лукіна. Київ : Проект «Рівний доступ до якісної освіти», 2008. 50 с.
3. Закон України «Про дошкільну освіту». URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>
4. Клименко М. О., Прищеп А. М., Вознюк Н. М. Моніторинг довкілля: підручник. Київ: Академія, 2006. 360 с.
5. Кравченко Г. Ю., Рябова, З. В. Якість освіти в навчальному закладі. Харків: Ранок, 2013. 176 с.
6. Крутій К. Л. Моніторинг як сучасний засіб управління якістю освіти в дошкільному навчальному закладі: монографія. Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2010. 172 с.
7. Крутій К. Методологічні аспекти моніторингу дошкільної освіти. *Вісник СевНТУ. Педагогіка: зб. наук. праць*. 2010. Вип. 105. С. 23-26.
8. Лукіна Т. О. Моніторинг якості освіти: теорія і практика. Київ: Шкільний світ, 2006. 128 с.
9. Моніторинг стандартів освіти / За ред. Альберта Тайджмана, Т. Невілла Послтвейта. Львів: Літопис, 2003. 328 с.
10. Моніторинг стану здоров'я дошкільників / упоряд. Л. А. Швайка. Харків: Основа, 2014. 192 с.
11. Моніторинг якості освіти і виховної діяльності начального закладу. навчально-методичний посібник для вчителя / упоряд. В. М. Приходько. Харків: Основа, 2007. 144 с.
12. Моніторинг якості освіти: принципи, форми, вимоги: довідник-посібник. Хмельницький: ХОППО. 2013. 61 с.
13. Моніторинг якості освіти: становлення та розвиток в Україні: рекомендації з освітньої політики / За ред. О. І. Локшиної. Київ: К.І.С., 2004. 160 с.
14. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. Указ Президента України № 344/2013 від 25 червня 2013 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>
15. Національна доктрина розвитку освіти України. *Освіта України (23 квітня)*. 2002. № 33.
16. Приходько В. М. Парадигми моніторингу якості освіти і педагогічного процесу (у запитаннях і відповідях). Харків: Основа, 2010. 192 с.
17. Проблеми якості освіти: теоретичні і практичні аспекти. Київ: СПД Богданова А. М., 2007. 336 с.
18. Тлумачний словник української мови / За ред. В. С. Калашника. Харків: Прапор, 2005. 529 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Якість освітнього процесу як загальна наукова проблема

Мета: узагальнити та систематизувати знання з теми, закріпити основні поняття; вчити студентів самостійно мислити, аналізувати, порівнювати, давати оцінку історичним підходам психологів і педагогів до означеної проблеми; розвивати педагогічну уяву.

Форми проведення заняття

1. Евристична бесіда.
2. Інтерактивне заняття (мозковий штурм; вправа „Джерело енергії”; творча вправа „Визнання конкретних дій і результатів діяльності”; рольова гра „Мистецтво взаємодії”).

Питання для обговорення

1. Проаналізуйте поняття „освіта” в нормативних актах України про освіту.
2. Розкрийте значення поняття «якість» та «якість освіти».
3. Схарактеризуйте оцінювання властивостей якості освіти.
4. Окресліть критерії визначення якості освіти в ЗДО.
5. Розкрийте значення поняття «вимірювання якості». Відносність критеріїв оцінки якості освіти.
6. Проаналізуйте Державний стандарт якості освіти.

Домашнє завдання: Проаналізуйте Національну доктрину розвитку освіти України, а саме розглянути та законспектувати основні положення з підпунктів: стратегічні напрями розвитку освіти; модернізація системи управління освітою; національний моніторинг системи освіти.

Здійсніть аналіз Закону України «Про дошкільну освіту».

Лекція 2.

Становлення та розвиток моніторингу якості освіти.

Мета: узагальнити та систематизувати знання з теми, закріпити основні поняття; вивчити загальні принципи та організаційні засади моніторингу як засобу управління якістю освіти; ознайомити студентів з основними функціями моніторингу; проаналізувати загальні вимоги до моніторингу.

Форма проведення заняття: лекція з елементами евристичної бесіди

План

1. Моніторинг якості педагогічної освіти: теоретичний аспект.
2. Етапи становлення моніторингу якості освіти.
3. Основні функції моніторингу
4. Загальні принципи та організаційні засади моніторингу як засобу управління якістю освіти на різних рівнях
5. Типи моніторингу
6. Види освітнього моніторингу. Види педагогічного моніторингу
7. Загальні вимоги до моніторингу. Інструментарій моніторингових досліджень

Зміст лекції

1. Моніторинг якості педагогічної освіти: теоретичний аспект.

Надійним інструментом, що дозволяє визначити, виміряти якість освіти, що має особистісне спрямування, є **моніторинг** як цілісна система досліджень.

Головною метою освітнього моніторингу є відстеження динаміки якості освітніх послуг, що надаються освітнім закладом, та ефективність управління якістю освіти.

Об'єктом освітнього моніторингу є зміст освіти та засоби, що забезпечують освітній процес, різноманітні види діяльності людини (вчителя учня, керівника навчального закладу, управлінця), окремі складники всієї системи освіти, діяльність навчальних закладів, освітніх систем різних рівнів, освітні технології й методики, їх ефективність, освітній процес, його етапи та результати

Предметом освітнього моніторингу є якість освіти як системоутворювальний чинник навчального закладу і чинник освітнього забезпечення

Моніторинг у системі дошкільної освіти - це спеціально організоване, цільове, систематичне спостереження за якістю дошкільної освіти, що дозволяє відстежувати як відхилення від державних освітніх стандартів, так і рівень задоволення освітніх потреб населення. (К. Крутій)

В. Лоханова вважає, що моніторинг – це вища форма організованості інформаційної діяльності.

С. Подмазін наголошує на тому, що моніторинг передбачає вироблення нових знань про стан системи, у якій відбуваються зміни, з наступним прийняттям управлінського рішення.

В. Репкін, Г. Репкіна, Є. Заїка вважають, що моніторинг – це універсальний тип мислєдіяльності, який не залежить від предметного змісту і наукової спеціалізації.

Д. Уїлмс стверджує, що системи моніторингу базуються на теорії про вплив шкільного середовища на результати навчання.

А. Дахін тлумачить моніторинг як безупинне, тривале спостереження освітнього процесу й управління ним. Педагогічний моніторинг, на думку автора, виявляє, наскільки ефективні, раціональні ті чи інші педагогічні засоби, які реалізуються в інноваційному процесі.

Під моніторингом розуміємо комплекс процедур по спостереженню, поточному оцінюванню перетворень керованого об'єкта й спрямуванню цих перетворень на досягнення заданих параметрів розвитку об'єкта (напр., стандарту) (Г.В.Єльнікова) [1].

Моніторинг пов'язаний:

- з якістю освіти;
- з управлінням якістю освіти;
- з культурою оцінювання;
- з управлінськими рішеннями та стратегічним менеджментом

Моніторинг – процедура систематичного збирання даних про важливі аспекти на загальнодержавному, регіональному чи локальному рівнях (А.Тайджиман, Т. Несвілл Послтвейт)

Моніторинг в освіті, або освітній моніторинг, - це система збору, обробки, зберігання та поширення інформації про освітню систему або її окремі елементи, що орієнтована на інформаційне забезпечення управління, дозволяє робити висновки про стан об'єкта у будь-який момент часу та дає прогноз його розвитку (А.Майоров).

Моніторинг у педагогіці – регулярне стеження за показниками розвитку особистості та його умовами з метою запобігання відхилень від норм (Короткий тлумачний словник).

Моніторинг – стандартизоване спостереження за певним об'єктом або процесом, оцінка та прогнозування його подальшого стану (В. Попов, П. Голубков).

Моніторинг якості загальної середньої освіти – спеціальна система збору, обробки, зберігання і розповсюдження інформації про стан загальної середньої освіти (ЗСО), прогнозування на підставі об'єктивних даних динаміки і основних тенденцій її розвитку та розробка науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття управлінських рішень стосовно підвищення ефективності

функціонування освітньої галузі, обирати стратегію для пошуку шляхів подальшого вдосконалення та розвитку (Т.Лукіна).

Моніторинг й оцінювання – це споріднені речі, проте між ними існує суттєва відмінність. Моніторинг передбачає систематичне збирання фактів про контекст, вхідні ресурси, процеси й результати в системі освіти. Оцінювання передбачає застосування зібраних даних для того, щоб сформувавши оцінне судження про ситуацію. Систематичне збирання фактів про рівень досягнень у навчанні, подібно до показникової системи під час проведення моніторингу навчального процесу, - важливий елемент оцінювання у моделі підзвітності. Моніторинг указує на те, як через оцінні судження можна забезпечити існування підзвітності для того, щоб впливати на систем [6].

На сучасному етапі модернізації освіти моніторинг є тим засобом, який дозволяє отримати об'єктивні дані про функціонування освітньої системи, на основі яких варто зробити правильні кроки у напрямках усунення недоліків та виправлення помилок, що були допущення під час запровадження інновацій. Разом з тим, інформація, отримана у процесі моніторингового дослідження, дає можливість розробити стратегію подальшого розвитку освітньої галузі. Такі дослідження відзначаються тривалістю проведення, що дозволяє об'єктивно вимірювати якість освіти, оцінювати та глибше зрозуміти причини сучасних недоліків. Тому моніторинг якості освіти повинен бути достатньо динамічним, фіксуючи аналіз та оцінки таких важливих педагогічних понять, як: соціальна мотивація, професійна спрямованість, вплив визначених чинників на формування особистості тощо

Для того, щоб отримати об'єктивні дані під час дослідження необхідно приділяти більше уваги організації та впровадженню моніторингу, зважати на всі етапи його підготовки, зокрема, визначенню об'єкта та предмета дослідження; постановці завдання; формуванню гіпотези; збору інформації, плануванню, систематизації; отриманню, узагальненню та обробці даних; формуванню наукових прогнозувань і відповідних пояснень.

Відповідна організація передбачає необхідність отримання регулярної інформації про впровадження педагогічного дослідження; виявлення змін (позитивних чи негативних) при впровадженні педагогічного дослідження; визначення чинників, що впливають на якість освіти, та відповідна їх корекція, завчасне попередження небажаних результатів

На думку Є. Хрикова, моніторинг забезпечує опосередкований та безпосередній вплив на якість освіти. Опосередкований пов'язаний з тим, що моніторинг забезпечує управління інформацією, необхідною для прийняття рішень, а безпосередній вплив здійснюють вже ці рішення. Безпосередній вплив забезпечують самі моніторингові процедури. Моніторинг якості педагогічної освіти має здійснюватися, в першу чергу, у напрямі дослідження чинників, котрі

впливають на функціонування навчального закладу, серед них: наявність професіоналів здатних успішно здійснювати професійну діяльність; створення відповідних умов для професійного зростання педагогів [7].

Моніторинг якості освіти може здійснюватися на різних рівнях: міжнародному, загальнодержавному, регіональному, локальному.

Суть останнього полягає в системному аналізі діяльності навчального закладу щодо досягнення поставленої перед ним мети, успішності випускників, прогнозування психологопедагогічних результатів, а також стану функціонування муніципальної системи освіти в цілому та її порівнянних елементів з урахуванням специфіки функціонування кожного суб'єкта освітньої системи, прогнозування діяльності навчальних закладів, так зазначено у порядку зовнішнього незалежного оцінювання та моніторингу якості освіти затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 25 серпня 2004 р. № 1095.

Моніторингові дослідження мають проводитися постійно. Це дає можливість створити інформаційну систему, яка дозволяє змінювати ситуацію відповідно до наявних умов функціонування керованого об'єкта.

Зазначене вище свідчить про те, що суть моніторингу полягає в тому, щоб досліджувати та прогнозувати розвиток освіти навчального закладу, а також корегувати діяльність у напрямках покращення його функціонування. Таким чином, відстеження динаміки процесу розвитку освіти, позитивних змін, які покращують навчально-виховний процес, робить його якіснішим [6].

2. Етапи становлення моніторингу якості освіти.

Перший етап:

- 30-50 рр. ХХ століття - американська Асоціація поступної освіти (Progressive Education Association in the United States) за допомогою моніторингу дослідила рівень підготовки випускників 30 шкіл, їх афективні риси (суспільна позиція та критичне мислення);
- 1952-1959 р.р. – порівняння ефективності роботи нових об'єднань шкіл у порівнянні з традиційними (Швеція);
- 1952 рік – заснування інституту ЮНЕСКО в Гамбурзі, який започаткував регулярне проведення конференцій з питань діагностики якості освіти

Другий етап:

- 60-70-ті р.р. Міжнародною асоціацією з шкільної успішності (International Education Association) були започатковані міжнародні порівняльні моніторингові дослідження у сфері освіти;
- Розробка індикаторів оцінювання освітньої сфери ЮНЕСКО та ОЕСР;
- 1959-1961 р.р. – в дванадцяти країнах світу проведено дослідження якості освіти з математики, природознавства та читання (МАОНД);

- 1973 р. – документ ОЕСР “Схема освітніх індикаторів для керівництва в прийнятті урядових рішень” (46 індикаторів)

Третій етап:

- 80-90 рр. актуальними стають проблеми визначення рентабельності, організації ефективного управління ресурсами, оцінювання продуктивності забезпечення освітніх систем. Якість освіти стає політичною категорією.
- 1983 р. – друге дослідження якості освіти з математики, природознавства та читання (МАОНД);

Четвертий етап:

- з 90-х рр. ХХ століття до наших днів ознаменувався спрямованістю на політичну підтримку та наукову обґрунтованість досліджень

У світовій практиці застосовується кілька систем показників (індикаторів) якості освіти, які можуть бути використані для аналізу поточного стану освітньої сфери. Вони поділяються на два типи моделей – міжнародні та національні [4].

3. Основні функції моніторингу

Функції, що має виконувати моніторинг якості освіти як технологія дослідження освітньої сфери:

- інформаційну, що полягає в накопиченні інформаційних банків даних про результати функціонування системи освіти. Це забезпечує потенційну можливість здійснення аналітико-прогностично діяльності та вироблення освітньої політики на різних рівнях управління освітньою системою. Це питання докладно вивчається російськими вченими, зокрема А. Майоровим, Д. Матросом, Д. Полевим, Н. Мельніковою та ін.;
- активізуючу – проведення моніторингових досліджень із залученням різних груп респондентів – учасників освітнього процесу (учнів, їхніх батьків, учителів, керівників навчальними закладами, представників органів державного управління освітою, методичних служб, політиків, громадськості) що, не тільки відкриває можливості для широкого обговорення проблем освітньої галузі, а й сприяє зростанню суспільної свідомості та громадської активності, а також підвищенню педагогічної культури;
- формуючу та корекційну, що тісно пов’язані між собою, але на різних рівнях управління освітою мають різний ступінь прояву та застосування. Сутність їх проявляється у тому, що здобута під час досліджень інформація має бути застосована для виявлення причин, які впливають на якість освіти в усіх її проявах, фіксації численних несподіваних результатів освітнього процесу та формування програми коригуючої діяльності;

- кваліметричну, що передбачає можливість вимірювання й оцінювання певних якісних характеристик якості освіти із застосуванням кваліметричних технологій і процедур;
- аналітичну і діагностичну, які тісно пов'язані між собою і роз'єднані хронологічно. Аналітична проявляється у всебічному розгляді стану системи освіти або певної освітньої проблеми з метою визначення факторів впливу, оцінки їх вагомості та ступеня значущості для подальшого розвитку системи освіти. Виявлені проблеми в системі освіти, фактори впливу на її якість, усі отримані дані піддаються різним видам аналітичного дослідження, на підставі якого й формулюються рекомендації для органів державного управління якістю освіти всіх рівнів і уряду України. Діагностична безпосередньо спрямована на з'ясування причин наявної ситуації з метою вироблення у подальшому альтернатив освітньої політики або рекомендацій органам управління освітою всіх рівнів щодо усунення виявлених недоліків і розв'язання проблем;
- моделюючу і прогностичну, що фактично виражають наступний етап аналітичного опрацювання інформації, одержаної під час моніторингового дослідження. Моделююча передбачає побудову різноманітних моделей розвитку досліджуваної ситуації. Прогностична пов'язана з виробленням певного бачення розвитку певних подій у системі ЗСО на основі оцінювання величини взаємного впливу внутрішніх факторів, дії тих чи інших суспільно-політичних процесів на систему освіти, й навпаки, результатів функціонування освітньої системи на громадський та економічний розвиток; управлінську, яка може розглядатися як завершальна з точки зору остаточного застосування узагальненої проаналізованої моніторингової інформації управлінською системою для вироблення й прийняття нею відповідних управлінських рішень на всіх рівнях, що спрямовані на усунення небажаних наслідків реформування системи освіти, поліпшення якості її функціонування.
- управлінську – вплив на мету, зміст і методи управлінської діяльності;
- педагогічну – створення цілісності процесу навчання, виховання та розвитку дітей.

Слід наголосити, що для моніторингу в освіті ні в якому разі не можуть бути властиві інспекторська, контролююча або управлінська (у сенсі адміністрування або менеджменту) функції [3].

4. Загальні принципи та організаційні засади моніторингу як засобу управління якістю освіти на різних рівнях

Моніторинг у загальному розумінні є одним з універсальних видів науково-практичної діяльності, що передбачає проведення спеціально організованого

спостереження, оцінювання й прогнозування розвитку певного об'єкта (системи, явища, діяльності тощо). Отже, характерними, відмінними його ознаками є наукова спрямованість, оцінний, прогностичний, моделюючий характер діяльності.

Практична реалізація зазначених функцій моніторингу якості освіти можлива лише за умови заснування самої системи моніторингу на певних **принципах**:

- узгодженості нормативно-правового, організаційного та науково-методичного забезпечення його складових частин;
- об'єктивності одержання та опрацювання інформації;
- комплексності дослідження різноманітних аспектів освітнього процесу, опрацювання та аналізу здобутих результатів;
- безперервності та тривалості спостережень за станом освіти;
- своєчасності одержання, опрацювання та використання об'єктивної інформації про якість освіти;
- перспективності запланованих моніторингових досліджень;
- рефлексивності;
- гуманістичної спрямованості моніторингу якості освіти;
- відкритості та оперативності доведення результатів досліджень до відповідних органів управління, громадськості, зацікавлених міжнародних установ.

Серед основних організаційних засад побудови системи моніторингу якості освіти в Україні найважливішими видаються наступні:

- створення регіональної мережі таких центрів і національного координаційного центру моніторингу, які не підпорядковані системі державного управління освітою і є незалежними установами, а їх функціонування засноване на викладених вище методологічних засадах і здійснюється за умови додержання всіх технологічних моніторингових процедур. Структурно-процесуальна схема функціонування механізму управління якістю освіти на регіональному рівні подана на рис. 2.1
- іншою умовою є організація обов'язкового двостороннього зворотного зв'язку між управлінськими рівнями, який забезпечує можливість одержання узагальненої систематизованої аналітичної інформації про результати діяльності освітньої системи не тільки по каналах управлінських структур, а й через систему незалежних моніторингових центрів.

Зауважимо, що результати цих досліджень мають також і оприлюднюватися з метою залучення широких верств громадськості до обговорення та розв'язання проблем освіти. Зіставлення, аналіз цих потоків інформації центральними органами влади забезпечуватиме можливість ухвали

виважених і обґрунтованих висновків щодо формування освітньої політики, управління системою освіти та поліпшення її якості [4]

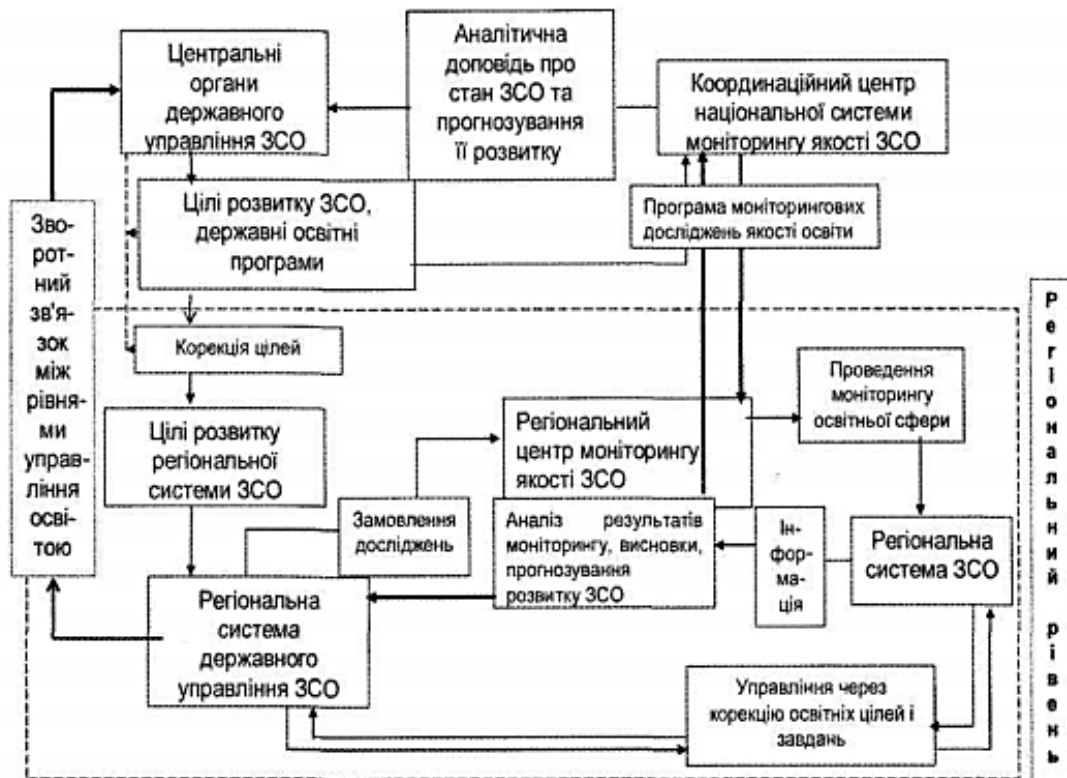

Рис. 2.1 Структурно-процесуальна схема функціонування механізму управління якістю освіти на регіональному рівні

5. Типи моніторингу

С. Шишов та В. Кальней розробили класифікацію систем моніторингу. Виокремлюють такі **типи моніторингу**:

- за масштабами цілей освіти (оперативний, тактичний, стратегічний);
- за етапами навчання (вхідний або вибіркового, проміжний або навчальний, вихідний або підсумковий);
- за часовою залежністю (ретроспективний, попереджувальний, поточний);
- за частотою процедур (разовий, періодичний, систематичний);
- за охопленням об'єкта спостереження (локальний, вибіркового, суцільний);
- за організаційними формами (індивідуальний, груповий, фронтальний);
- за формами суб'єкт-об'єктних відносин (зовнішній, або соціальний, взаємоконтроль, самоаналіз);
- за інструментарієм, що використовується (стандартизований, нестандартизований);
- за рівнями управління освітнім процесом (керівний, адміністративний, педагогічний, освітній).

**Типи моніторингу
(С. Шишов та В. Кальней)**

за масштабами цілей освіти	за етапами навчання	за частотою процедур	за часовою залежністю	за охопленням об'єкта спостереження
оперативний	вхідний або вибірковий	разовий	ретроспективний	локальний
тактичний	проміжний або навчальний	періодичний	попереджувальний	вибірковий
стратегічний	вихідний або підсумковий	Систематичний	поточний	суцільний

Рис. 2.2 Типи моніторингу

Типи моніторингу залежно від того, хто проводить дослідження: внутрішній моніторинг та зовнішній моніторинг [2].

6. Види освітнього моніторингу. Види педагогічного моніторингу

Освітній моніторинг визначають як систему організації збору, зберігання, обробки і розповсюдження інформації про діяльність педагогічної системи, яка забезпечує неперервне відстеження за її станом та прогнозування її розвитку.

Рис. 2.3 Види освітнього моніторингу

- інформаційний – передбачає накопичення і розповсюдження інформації, але не передбачає спеціально організованого обстеження на етапі збору інформації;
- базовий – виявляє проблеми і небезпеки до того, як вони будуть усвідомлені у сфері управління;
- проблемний – дає змогу досліджувати закономірності процесів, ступеня небезпек, типологію проблем тощо;
- управлінський – дозволяє відстежувати й оцінювати ефективність, наслідки і вторинні ефекти ухвалених рішень.

Це система, яка складається з показників, об'єднаних у стандарт, і постійного спостереження по цих показниках (стандартах) за станом та динамікою керованого об'єкта з метою його оперативної діагностики, випереджального визначення диспропорцій, вироблення та коректування управлінських рішень.

За допомогою освітнього моніторингу відстежується динаміка змін в освітній системі для спрямування її розвитку на запланований результат.

Освітній моніторинг має свою специфіку: його функцією є не тільки надання інформації про стан освітньої системи, але й включення механізмів поточного регулювання, в т.ч. саморегулювання. При цьому не тільки відстежується динаміка змін в освітніх процесах, але й підтримується розвиток цих процесів у межах заданих параметрів, враховуються можливості виникнення ситуацій випадковості та ймовірності і не допускаються регресивні перетворення.

Таким чином, освітній моніторинг спрямований на виявлення та регуляцію деструктивних впливів зовнішніх і внутрішніх факторів освітньої системи і націлений на досягнення бажаних результатів її розвитку.

Освітній моніторинг може використовуватися на різних рівнях управління загальною середньою освітою. На цій основі можна виділити державний освітній моніторинг (ОМ) (відстеження за розвитком освіти на території України), регіональний ОМ (на території області, міста, району), локальний ОМ (у межах закладу освіти). Локальний ОМ, у свою чергу, диференціюється на компонентний освітній моніторинг: керівниковий (директорський), адміністративний (заст. директора), педагогічний (учительський), учнівський.

Класифікація освітнього моніторингу за об'єктами відстеження

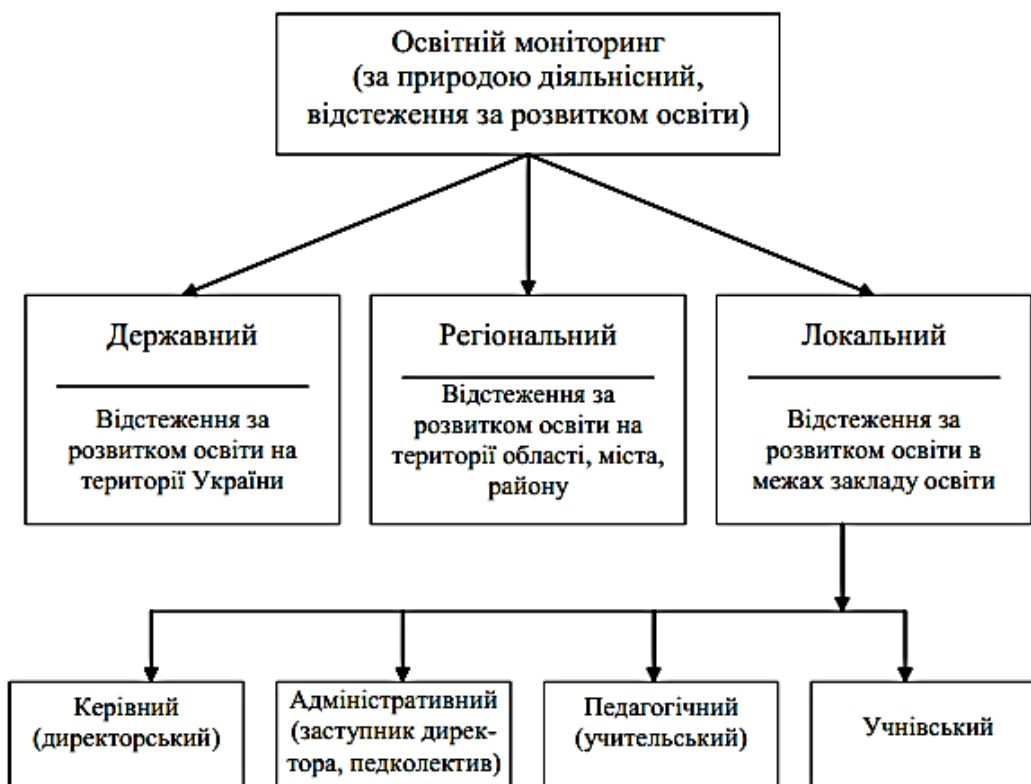

Рис. 2.4 Класифікація освітнього моніторингу за об'єктами відстеження

У кожному зазначеному вище випадку об'єкт оцінювання різний, характерний для вказаного рівня управління [5].

Види педагогічного моніторингу

Педагогічний моніторинг – як неперервне тривале спостереження навчального процесу й управління ним.

Види педагогічного моніторингу (А. Белкін) :

- дидактичний;
- виховний;
- управлінський;
- соціально-психологічний [5].

7. Загальні вимоги до моніторингу. Інструментарій моніторингових досліджень

- Доступність – інформація, на яку орієнтована програма моніторингу, має бути реально доступною для отримання, а інформація, що може бути одержана в ході моніторингу, – представлена у формі, що дозволяє бачити реальні проблеми, які вимагають вирішення.

- Повнота – джерела інформації повинні перекривати можливе поле отримання результатів або коректно презентувати його (не можна судити про стан справ у навчальному закладі тільки на основі опитування якоїсь однієї групи учасників освітнього процесу).
- Точність – погрішності вимірювань повинні бути мінімальними.
- Систематичність – проведення етапів і видів моніторингу в певній послідовності та за відповідною системою.
- Об’єктивність – максимальне уникнення суб’єктивних оцінок, урахування всіх результатів (позитивних і негативних), створення рівних умов для всіх учасників освітнього процесу. Достатність – обсяг інформації має дозволити ухвалити обґрунтоване рішення (під час проведення моніторингу важливо уникнути ризику отримання як недостатньої, так і надмірної інформації).
- Валідність – повна і всебічна відповідність пропонуваного контролю ним завдань змісту досліджуваного матеріалу, чіткість критеріїв виміру й оцінки, можливість підтвердження позитивних і негативних результатів, що отримуються, різними способами контролю. Оперативність – інформація має бути своєчасною.
- Надійність – сталість результатів, що отримуються при повторному контролі, які проводять інші особи.
- Гуманістична спрямованість – створення умов доброзичливості, довіри, поваги до особистості, позитивного емоційного клімату.
- Оптимальність узагальнення – інформація має бути подана у формі, що відповідає запитам різних груп користувачів.

Інструментарій моніторингових досліджень: Анкети, опитувальні листки, які використовують суб’єкти моніторингу у своїй діяльності, підготування інструктивно-методичних матеріалів для координаторів дослідження всіх рівнів та його учасників, інформаційних стандартів, форм статистичної звітності виступають інструментарієм моніторингової діяльності [4].

Глосарій до теми

Базовий моніторинг – виявляє проблеми і небезпеки до того, як вони будуть усвідомлені у сфері управління;

Інформаційний моніторинг – передбачає накопичення і розповсюдження інформації, але не передбачає спеціально організованого обстеження на етапі збору інформації;

Моніторинг – комплекс процедур по спостереженню, поточному оцінюванню перетворень керованого об'єкта й спрямуванню цих перетворень на досягнення заданих параметрів розвитку об'єкта (напр., стандарту)

Моніторинг у педагогіці – регулярне стеження за показниками розвитку особистості та його умовами з метою запобігання відхилень від норм.

Моніторинг у системі дошкільної освіти - це спеціально організоване, цільове, систематичне спостереження за якістю дошкільної освіти, що дозволяє відстежувати як відхилення від державних освітніх стандартів, так і рівень задоволення освітніх потреб населення

Освітній моніторинг – це система збору, обробки, зберігання та поширення інформації про освітню систему або її окремі елементи, що орієнтована на інформаційне забезпечення управління, дозволяє робити висновки про стан об'єкта у будь-який момент часу та дає прогноз його розвитку

Проблемний моніторинг – дає змогу досліджувати закономірності процесів, ступеня небезпек, типологію проблем тощо.

Управлінський моніторинг – дозволяє відстежувати й оцінювати ефективність, наслідки і вторинні ефекти ухвалених рішень.

Питання для самоперевірки знань

1. Назвіть об'єкт освітнього моніторингу.
2. Назвіть предмет освітнього моніторингу.
3. Проаналізуйте поняття «моніторинг у системі дошкільної освіти».
4. Схарактеризуйте етапи становлення моніторингу якості освіти.
5. Назвіть основні функції моніторингу.
6. Виокреміть типи моніторингу.
7. Проаналізуйте загальні вимоги до моніторингу.

Використана література:

1. Єльнікова Г. В. Моніторинг як ефективний засіб оцінювання якості загальної середньої освіти в навчальному закладі. URL: <http://tme.umo.edu.ua/docs/1/08egvonz.pdf>.
2. Журавльова Ю. А. Моніторинг як сучасний засіб управління якістю освіти у навчальному закладі URL: <http://klasnaocinka.com.ua/ru/article/monitoring-yak-suchasnii-zasib-upravlinnya-yakisti.html>

3. Королюк С. В. Особливості громадсько-державного управління в діяльності сучасної школи. *Теорія та методика управління освітою*. 2010. № 3. С. 35-38
4. Лукіна Т.О. Технологія управління якістю освіти державних службовців: метод. посібн. для системи підвищення кваліфікації. Луцьк, 2010. 50 с.
5. Одайник С. Моніторинг якості педагогічної освіти: теоретичний аспект. *Молодь і ринок*. 2010. №9 (68). С. 64-67
6. Поняття моніторингу. Сутність моніторингу якості освіти URL: <https://lektsii.org/14-31831.html>
7. Хриков Є. М. Управління навчальним закладом: навч. посіб. Київ: Знання, 2006. 365 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Становлення та розвиток моніторингу якості освіти.

Мета: узагальнити та систематизувати знання з теми, закріпити її головні ідеї; визначити етапи становлення моніторингу якості освіти; проаналізувати загальні принципи та організаційні засади моніторингу як засобу управління якістю освіти.

Форми проведення заняття

1. Дискусія;
2. Інтерактивне заняття: вправи „Дует”, „Узгодженні дії”, рольова гра „Знайди вихід”.

Питання для обговорення

1. Моніторинг якості педагогічної освіти: теоретичний аспект.
2. Етапи становлення моніторингу якості освіти.
3. Основні функції моніторингу
4. Загальні принципи та організаційні засади моніторингу як засобу управління якістю освіти на різних рівнях
5. Типи моніторингу
6. Види освітнього моніторингу. Види педагогічного моніторингу
7. Загальні вимоги до моніторингу. Інструментарій моніторингових досліджень

Домашнє завдання: ознайомтеся та законспекуйте схему алгоритму організації та проведення локальних моніторингових досліджень.

Рекомендована література:

Технологія проведення моніторингових досліджень (Із досвіду роботи). – Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2013. – 85 с. [Електронний ресурс]. – (Режим доступу: <http://www.edu-post-diploma.kharkov.ua>.)

Лекція 3.

Контроль в системі якості освіти

Мета: озброїти студентів знаннями про організацію контролю в закладі дошкільної освіти, з'ясувати місце і роль контролю в роботі закладу дошкільної освіти, розглянути орієнтовне положення про посадовий контроль у закладі дошкільної освіти.

Форма проведення заняття: лекція-дискусія

План

1. Організація контролю в закладі дошкільної освіти.
2. Модель вертикальної системи контролю в закладі дошкільної освіти.
3. Умови організації контролю.
4. Види контролю.
5. Алгоритм організації контролю.
6. Орієнтовне положення про посадовий контроль у закладі дошкільної освіти.
7. Ведення документації щодо контролю в закладі дошкільної освіти.

Зміст лекції

1. Організація контролю в закладі дошкільної освіти.

Контроль є важливою функцією управління. Керівник повинен уміти прогнозувати шляхи розвитку закладу дошкільної освіти, ставити мету на майбутнє. Це можливо тільки під час оперативного отримання та аналізу інформації про соціально-педагогічну та демографічну ситуацію в мікрорайоні, а також про роботу працівників закладу дошкільної освіти.

Контроль застосовується під час відстеження об'єкта, що перебуває в стані стабільного функціонування.

За визначенням багатьох фахівців, **контроль** – це функція управління, що спрямована на інформування про стан об'єкта; використовується для запобігання негативним результатам; процедура регулярна, систематична та своєчасна.

Метою контролю є діагностування, надання інформації про стан об'єкта; стимулювання творчої активності, попередження негативних тенденцій.

Формою звітування є довідка, наказ.

Змістом контролю є відстеження об'єкту в рівноважному стані; використання державних програм; перевірка виконання нормативних актів.

Контроль охоплює певні ланцюги системи ЗДО:

- нормативно-правову базу;
- методичну систему роботи;
- навчально-виховний процес;
- кадри;

- контроль за атестацією педагогів;
  - контроль за взаємодією з соціумом;
  - медико-педагогічний контроль;
  - контроль роботи медичної служби;
  - адміністративно-господарчу діяльність;
  - фінансову діяльність;
  - харчування дітей;
  - техніку безпеки й охорону праці;
  - контроль за безпекою життя дітей;
  - контроль роботи обслуговуючого персоналу.
- Схема контролю проста: за питаннями контролю до карти контролю записується результат перевірки.
- Зміст питань контролю змінюється залежно від програми розвитку ЗДО і завдань річного плану [1, с. 3-5].

2. Модель вертикальної системи контролю в ЗДО.

Модель вертикальної системи контролю в ЗДО

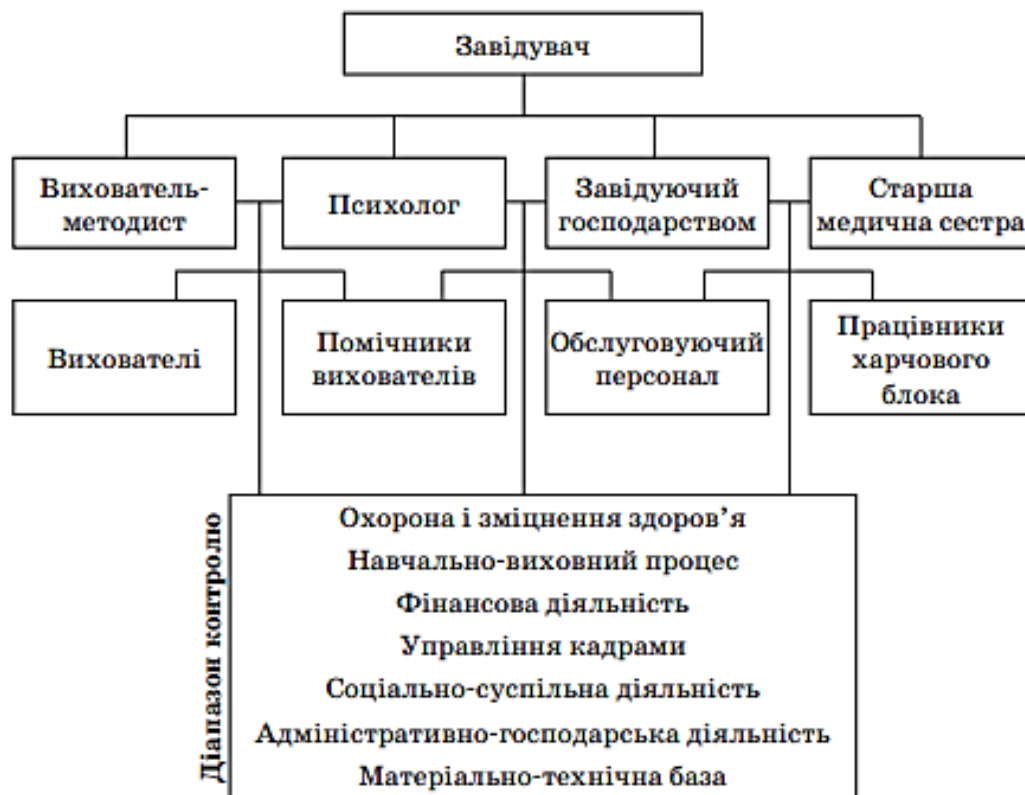

Рис. 3.1 Модель вертикальної системи контролю в ЗДО

Мета контролю: оптимізувати і координувати роботу всіх служб ЗДО для забезпечення якості навчального процесу, яка здійснюється через наступні завдання:

- 1) Вивчення нормативно-правової бази, що регулює здійснення контролю в ЗДО.
- 2) Розробка пакету документів щодо систематизації контролю в ЗДО.
- 3) Підвищення персональної відповідальності за результати праці.
- 4) Досягнення внутрішньої стабільності та підвищення якості навчально-виховного процесу.
- 5) Створення комфортних умов для працівників під час здійснення контролю [2, с. 4-5].

3. Умови організації контролю.

Умови організації контролю: генералізація, інтеграція, гуманізація, індивідуалізація, диференціація, плановість, систематичність, дієвість.

- 1) Умова генералізації передбачає визначення основних, кардинальних напрямків діяльності підсистеми, що в першу чергу зазнає контролю.
- 2) Умова інтеграції припускає поєднання зусиль педагогічного та батьківського колективу в здійсненні внутрішнього контролю за умови пріоритетного права керівника ЗДО на координацію цього контролю.
- 3) Умова гуманізації всієї системи взаємин у колективі вимагає в процесі контролю встановлення між суб'єктом і об'єктом стосунків, які ґрунтуються на взаєморозумінні та співробітництві.

Необхідні умови для здійснення ефективного контролю:

- відмова під час контролю від диктату, регламентації діяльності педагога, надання йому права вільного вибору технології виховання і навчання;
- створення під час контролю стимулів до активної творчої діяльності шляхом системного пошуку оптимальних варіантів організації освітнього процесу і надання педагогові можливості апробації їх на практиці;
- створення умов для постійного самовдосконалення педагога, надання йому можливості для експериментальної дослідницької роботи;
- об'єктивне оцінювання під час контролю не тільки діяльності педагога щодо навчання та виховання дітей, але й виявлення динаміки розвитку особистості педагога; спільне визначення програми його подальшого удосконалення.
- Умова індивідуалізації має на увазі необхідність обов'язкового врахування своєрідності кожної творчої особистості з метою створення під час діяльності можливостей для самовиявлення цієї особистості.
- Умова диференціації припускає взаємозв'язок рівня контролю з результатами роботи всього педагогічного колективу та окремих його груп, що різняться за рівнем професійної кваліфікації.

За умов демократизації управління навчальним закладом реалізація цього положення повинна сприяти переходу педагогів, які досягають стабільно високих

результатів, до вищої форми контролю – самоконтролю, тобто до роботи, заснованої на довірі [2, с. 6-7].

4. Види контролю.

В управлінні ЗДО традиційно виділяють наступні види контролю:

- тематичний;
- фронтальний;
- оперативний;
- порівняльний;
- самоконтроль.

Тематичний контроль

Мета: залучити увагу колективу до окремих завдань дидактичного, методичного, виховного характеру, які в ЗДО розв'язуються не досить успішно; вивчити виконання програми за конкретними розділами для виявлення рівня роботи ЗДО за завданнями, визначеними в річному плані.

Залежно від мети тематична перевірка може бути проведена в одній, в декількох або в усіх вікових групах.

Тематичний контроль поділяється на підсумковий та персональний.

План тематичної перевірки повідомляється вихователям за 1–2 місяці до здійснення цього заходу. Це повинно спонукати їх до самоаналізу та самооцінки своєї діяльності.

Підсумковий контроль, як різновид тематичного, дає можливість підбити підсумки роботи педагогічного колективу за певний проміжок часу: квартал, півріччя, рік.

Персональний контроль, як інший різновид тематичного контролю, планується:

- із метою вивчення роботи і розповсюдження передового досвіду вихователів, які мають високий рівень професійної майстерності;
- із метою виявлення стану роботи щодо усунення недоліків у навчально-виховній роботі з певної теми.

При цьому виді контролю вихователя попереджають заздалегідь.

Фронтальний контроль

Мета: всебічно перевірити діяльність як вихователя окремо, так і ЗДО у цілому.

Фронтальний контроль складається з попереднього, поточного і підсумкового, проводиться за будь-якої пори року, триває від 3-х днів до тижня.

Поточний контроль ставить за мету отримати загальне уявлення про роботу педагога, рівень педагогічного процесу в цілому в тій або іншій групі, а також стиль роботи вихователя.

Цей вид контролю передбачає відвідування груп протягом дня або декількох днів. У процесі такої перевірки вивчається робота двох вихователів, які працюють у групі.

Підсумковий контроль планується:

- під час комплексного оцінювання діяльності ЗДО (самоаналіз) у процесі атестації;
- під час вивчення готовності дітей до навчання в школі (випускні групи).

У процесі фронтального контролю вивчаються:

- нормативно-правові документи;
- документація співробітників;
- забезпечення педагогічного процесу;
- навчально-виховна робота з дітьми;
- дитячі роботи;
- робота з батьками;
- підвищення педагогічної кваліфікації та інші види педагогічної діяльності

Оперативний контроль

Оперативний контроль та його види спрямовані на виявлення стану роботи педагогічного колективу та окремих вихователів на певному етапі.

Завдання оперативного контролю – попередження недоліків.

Мета: попередити можливі недоліки, порушення; дібрати найраціональніші методи роботи; підвищити рівень управління.

Попереджувальний контроль здебільшого застосовується стосовно вихователів, які тільки розпочинають працювати в колективі), а також вихователів, які працюють в інноваційному режимі (впровадження нових технологій, передового педагогічного досвіду, нових освітніх програм). Керівник або старший вихователь, спостерігаючи за роботою педагога, повинні допомагати йому освоїтись за нових умов. Про своє відвідування групи він повинен попереджувати вихователя заздалегідь.

Експрес-діагностика використовується для швидкого інформаційного збирання необхідних даних. Вона складається із соціологічних досліджень (анкетування, тестування) щодо виявлення рівня педагогічної майстерності педагогів та рівня розвитку дитини дошкільника в різних видах діяльності. Для визначення зрізових умінь і навичок за певний проміжок часу щодо різних видів діяльності з дітьми організуються підсумкові комплексні заняття.

Різновидом оперативного контролю є вибірковий (або епізодичний) контроль.

Мета: проаналізувати стан роботи з розділів програми, що не передбачені річними завданнями; розв'язати окремі (часткові) завдання розділу програми щодо реалізації поставленого річного завдання.

За його допомогою можна усунути причини невідповідності фактичного рівня знань дітей до вимог програми.

Особливістю цього контролю є те, що він може мати вибірковий характер і стосуватися роботи окремих вихователів.

Порівняльний контроль

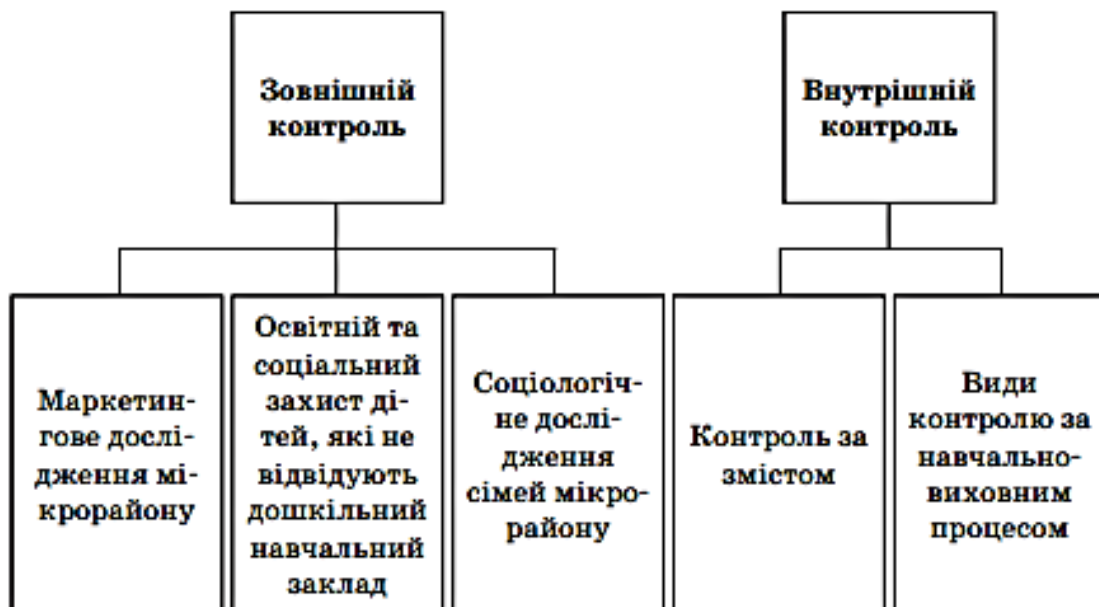
Мета: порівняти результати роботи вихователів за різними напрямками програми.

Порівняльний контроль дозволяє побачити різницю в роботі вихователів паралельних вікових груп, а також порівняти роботу двох вихователів однієї групи.

Відмінною особливістю взаємоконтролю (взаємовідвідування) є те, що аналіз та оцінювання педагогічного процесу здійснюються вихователем у паралельній групі чи в будь-якій іншій віковій групі за рішенням адміністрації. Це спонукає до самоаналізу і самооцінки одного вихователя порівняно з досвідом роботи іншого. Порівняльний контроль допомагає розповсюдженню ефективного досвіду, поліпшенню навчально-виховного процесу.

Контроль за функціонуванням та розвитком закладу дошкільної освіти

(зовнішній та внутрішній контроль)

Рис. 3.2 Контроль за функціонуванням та розвитком закладу дошкільної освіти

Зовнішній контроль складається з маркетингового дослідження мікрорайону (розташування соціально-культурних об'єктів; соціальний статус сімей, які мають дітей дошкільного віку; потреба та захист батьків у видах та якості освітніх послуг; освітня і соціальна система захисту дітей, які не відвідують ЗДО тощо).

Здійснення зовнішнього контролю за соціальними процесами дозволяє коригувати діяльність колективу відповідно до ситуацією, прогнозувати розвиток навчального закладу, забезпечуючи йому стабільне положення на ринку освітніх послуг.

Основною метою зовнішнього контролю є забезпечення соціального захисту кожної дитини та гарантоване отримання мінімуму освіти, що необхідна для нормального розвитку.

Внутрішній контроль складається з контролю змісту різних аспектів діяльності дошкільного навчального закладу (організаційно педагогічної, освітньої, соціально-психологічної, медико-соціальної, фінансово-господарської та інших видів діяльності); контролю за навчальним процесом [2, с. 7-12].

5. Алгоритм організації контролю.

Будь-який контроль здійснюється в певній послідовності.

У практичній діяльності можна використовувати наступний алгоритм контролю:

мета контролю – об'єкт контролю – розробка плану контролю – збирання інформації – первинний аналіз вивчення – вироблення рекомендацій – перевірка виконання рекомендацій.

Вивчення кінцевих результатів педагогічної діяльності вихователів складається із таких етапів.

- 1) Збирання інформації (за допомогою вихователів, вихованців, а також осіб, які причетні до підготовки вихованців ЗДО до навчання у школі).
- 2) Вивчення документації.
- 3) Обробка отриманої інформації.
- 4) Заповнення листів опитування.
- 5) Обговорення отриманих даних, їх аналіз та інтерпретація.
- 6) Затвердження на педагогічній раді напрямків коригування педагогічного процесу.
- 7) Закріплення позитивних традицій, передового педагогічного досвіду.
- 8) Розробка рекомендацій.

Щоб охопити контролем усі аспекти роботи в ЗДО, необхідно чітко розподілити обов'язки між керівником та його помічниками, з'ясувати коло питань, що контролює тільки завідувач, а також питання, що контролює старший вихователь, медсестра чи завгосп.

При цьому слід враховувати посадові обов'язки, що визначені кваліфікаційними характеристиками, «Положенням про ЗДО», Уставом ЗДО, а також конкретні умови.

Завідувач контролює:

- роботу адміністративної групи (старшого вихователя, завідувача господарства, медичного персоналу);
- виконання правил внутрішнього трудового розпорядку, санітарно-гігієнічного режиму, норм охорони праці відповідно до трудового законодавству;
- виконання інструктивно-методичних документів вищих організацій, а також осіб, які інспектують;
- якість знань, умінь і навичок дітей;
- виконання рішень педагогічної ради;
- збереження обладнання і посібників;
- ведення документації вихователями, адміністрацією;
- організацію та здійснення роботи з батьками;
- фінансово-господарчу діяльність;
- роботу вихователів;

Старший вихователь контролює:

- стан навчально-виховної роботи в різних вікових групах;
- виконання освітніх програм, запровадження нових освітніх технологій;
- календарні плани та іншу документацію педагогів;
- наявність і зберігання дитячих робіт;
- роботу педагогів щодо підвищення кваліфікації [2, с. 12-14].

6. Орієнтовне положення про посадовий контроль у ЗДО.

Положення розроблено відповідно до Закону України «Про дошкільну освіту», Положення про дошкільний навчальний заклад, Інструкції про ділову документацію в ЗДО, Уставу ЗДО та регламентує здійснення посадового контролю.

1.2. Посадовий контроль – основне джерело інформації для аналізу стану ЗДО, дострокових результатів діяльності учасників освітнього процесу.

Посадовий контроль – це проведення керівником ЗДО, його заступниками спостережень, обстежень, що здійснюються у порядку керівництва і контролю в межах своєї компетентності за дотриманням педагогічними працівниками законодавчих та інших нормативних актів України, обласних та міських відділів в області освіти управлінь захисту прав дитинства.

II. Завдання посадового контролю

2.1. Отримання об'єктивної інформації про реалізацію освітніх програм у ЗДО, зазначених в уставі

2.2. Удосконалення організації освітнього процесу.

2.3. Аналіз досягнень у вихованні дітей для прогнозування перспектив розвитку ЗДО.

2.4. Підготовка експертних матеріалів до атестації педагогічних працівників.

2.5. Своєчасне коригування реалізації освітніх програм у різновікових групах.

III. Функції посадової особи, яка здійснює контроль:

- контролює стан реалізації освітньої програми, затвердженої уставом ЗДО;
- перевіряє ведення вихователями встановленої документації;
- координує разом із педагогічним працівником, який перевіряє, термін і теми засвоєння дітьми освітніх програм;
- організовує і бере участь у проведенні перевірних робіт (педагогічних зрізів) для встановлення рівня умінь та навичок дітей;
- контролює стан, поповнення і використання методичного забезпечення освітнього процесу;
- запроваджує різноманітні технології контролю засвоєння дітьми програмного матеріалу;
- готується до проведення перевірки, за необхідності консультується зі спеціалістами, розробляє план перевірки;
- проводить попередню співбесіду з педагогічним працівником із тематики перевірки;
- дізнається у педагогічного працівника про рівень засвоєння дітьми програмного матеріалу, обґрунтованість усієї інформації;
- контролює індивідуальну роботу педагогічного працівника з обдарованими дітьми;
- контролює створення педагогічним працівником безпечних умов проведення навчальних занять із дітьми, а також виховних заходів;
- оформляє у встановлений термін матеріали перевірки;
- дає експертну оцінку діяльності педагогічного працівника для проведення його атестації;
- надає або організовує методичну допомогу педагогічному працівникові щодо реалізації пропозицій і рекомендацій, даних під час перевірки;
- повторно контролює усунення зауважень, недоліків у роботі;
- ухвалює управлінські рішення за підсумками перевірки.

IV. Права. той, хто перевіряє, має право:

4.1. Обирати методи перевірки відповідно до тематикою та обсягу перевірки.

4.2. Залучати до контролю спеціалістів ззовні, щоб якісно проаналізувати діяльність педагогічного працівника, який перевіряється.

4.3. За домовленістю отримувати тексти для педагогічних зрізів із методичного кабінету міста (району).

4.4. Використовувати тести, анкети, що погоджені з психологом.

4.5. За підсумками перевірки вносити пропозиції про заохочування педагогічного працівника, про направлення його на курси підвищення кваліфікації.

4.6. Рекомендувати за підсумками перевірки вивчення досвіду роботи педагога для подальшого використання в роботі інших педагогічних працівників.

4.7. Рекомендувати педагогічній раді ухвалити рішення про надання педагогічному працівникові право самоконтролю.

4.8. Перенести термін перевірки за проханням того, кого перевіряють, не більше ніж на місяць.

4.9. Використовувати результати перевірки для висвітлення діяльності ЗДО у засобах масової інформації.

V. Відповідальність того, хто перевіряє

Він несе відповідальність за:

5.1. Тактовне ставлення до працівника, якого перевіряють, під час проведення контрольних заходів.

5.2. Якісну підготовку до проведення перевірки діяльності педагогічного працівника.

5.3. Ознайомлення з підсумками перевірки педагогічного працівника до обговорення результатів.

5.4. Зривання термінів проведення перевірки.

5.5. Якість проведення аналізу діяльності педагогічного працівника.

5.6. Дотримання конфіденційності під час виявлення недоліків у роботі педагогічного працівника за умови усунення їх у процесі перевірки.

5.7. Доказовість висновків за підсумками перевірки.

VI. Документація:

- план контролю в ЗДО;
  - звіт про виконання контролю за навчальний рік;
  - доповіді, повідомлення на засіданні педагогічної ради, ради ЗДО, батьківського комітету та інших органів самоуправління ЗДО;
  - журнал контролю або довідки, акти перевірки.
- Документація зберігається три роки [2, с.14-16].

7. Ведення документації щодо контролю в ЗДО.

Пакет документів щодо контролю в ЗДО.

Пакет документів містить питання, які контролюються в ЗДО; складена періодичність проведення процедури контролю. Циклограми діяльності значно полегшать ваш контроль.

Розділи контролю

1. Контроль нормативно-правової бази.

До змісту контролю входять нормативно-правові документи, що регулюють діяльність ЗДО.

2. Контроль методичної роботи. Оцінювання оснащення методичного кабінету може здійснюватися за трьохбальною системою: дати оцінку успішності проведення педагогічної ради; проконтролювати та оцінити методичну роботу (скласти на основі річного плану). Після атестації ЗДО колектив педагогів складає план роботи щодо виконання рекомендацій атестаційної комісії. Відстежити результати виконання цих рекомендацій допоможе «Карта контролю рекомендацій атестаційної комісії».

3. Контроль навчального процесу. Розроблено і надруковано безліч карт аналізу педагогічного процесу. Результати контролю фіксуються в «Карті контролю». Цей розділ також повинен містити і контроль за моніторингом навчально-виховного процесу.

4. Тематичні перевірки в ЗДО. Необхідно пам'ятати, що під час проведення тематичних перевірок слід:

- видати наказ на їх проведення;
- скласти аналітичну довідку, зі змістом якої знайомлять педагогічний колектив;
- видати наказ за підсумками тематичної перевірки.

5. Контроль за роботою кадрів.

Може бути у вигляді різноманітних карт контролю. Це оперативний і персональний контроль, контроль за атестацією педагогів, контроль роботи молодих спеціалістів і підвищення кваліфікації педагогів.

6. Контроль за взаємодією із соціумом. Складається із контролю над роботою з усіма закладами, які взаємодіють із ЗДО, та роботою з батьками.

7. Медико-педагогічний контроль. Здійснюють завідувач, вихователь-методист, старша медсестра, психолог.

8. Контроль за роботою медичної служби. Складається на основі річного плану роботи ЗДО.

9. Контроль за адміністративно-господарчою роботою. Складається на основі річного плану роботи ЗДО.

10. Контроль фінансової діяльності. Складається разом із централізованою бухгалтерією відділу освіти.

11. Контроль щодо техніки безпеки (ТБ), основ безпеки життєдіяльності (ОБЖ).

Складається на основі посадових обов'язків працівників ЗДО.

12. Адміністративний контроль харчування.

13. Контроль за роботою обслуговуючого персоналу [2, с. 27-28].

Глосарій до теми

Керівництво – рівень соціального управління, коли розробляються найбільш загальні та принципові рішення, визначаються перспективні цілі, які необхідно досягнути тією чи іншою системою управління, виробляються засоби для досягнення поставленої мети і визначається послідовність виконання більш конкретних, часткових задач.

Контроль – це функція управління, що спрямована на інформування про стан об'єкта; використовується для запобігання негативним результатам; процедура регулярна, систематична та своєчасна. Розрізняють контроль поточний, коли перевіряється й оцінюється певний стан роботи, і контроль завершальний, заключний, коли діяльність оцінюють за кінцевими результатами. Розрізняють контроль тематичний – це контроль метою якого є залучення уваги колективу до окремих завдань дидактичного, методичного, виховного характеру, які в ЗДО розв'язуються не досить успішно; вивчення виконання програми за конкретними розділами для виявлення рівня роботи ЗДО за завданнями, визначеними в річному плані; фронтальний – контроль, метою якого є всебічна перевірка діяльності як вихователя окремо, так і ЗДО у цілому; оперативний - виявлення стану роботи педагогічного колективу та окремих вихователів на певному етапі; порівняльний – контроль, який дозволяє порівняти результати роботи вихователів за різними напрямками програми.

Положення – правовий акт, що встановлює основні правила організаційної діяльності органів управління, їхніх структурних підрозділів, а також підпорядкованих установ, організацій та підприємств; і визначає порядок утворення, права, обов'язки та організацію роботи.

Управлінське рішення – знаходження оптимального варіанта дій керівника, який сприяє розв'язанню педагогічної проблеми та вдосконаленню поставленої мети.

Питання для самоперевірки знань

1. Проаналізуйте етапи становлення державного контролю за діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні.
2. Розкрийте зміст терміну «контроль». Проаналізуйте його роль в управлінні ЗДО.
3. Проаналізуйте модель вертикальної системи контролю в ЗДО.
4. Охарактеризуйте умови організації контролю.
5. Назвіть види контролю
6. Визначіть основні поняття розділу, виписати їх з поясненням у тематичний словник.

Використана література:

1. Контроль в ДНЗ – важлива функція управління. *Слово методиста*. 2010. №9. С. 3–5.
2. Система контролю в ДНЗ / Упорядник Т. Т. Чала. Харків: Основа, 2008. 160 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Контроль в системі якості освіти.

Мета: узагальнити знання з теми; формувати вміння слухати, розвивати логічне мислення, педагогічну уяву, інтуїцію, кмітливість, винахідливість, педагогічну спостережливість; формувати практичні вміння та навички ведення документації щодо контролю в ЗДО.

Форми проведення заняття

1. Дискусія;
2. Інтерактивне заняття: вправи „Дует”, „Узгодженні дії”, рольова гра „Знайди вихід”.

Питання для обговорення

1. Етапи становлення державного контролю за діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні.
2. Організація контролю в ЗДО.
3. Модель вертикальної системи контролю в ЗДО.
4. Умови організації контролю.
5. Види контролю.
6. Алгоритм організації контролю.
7. Орієнтовне положення про посадовий контроль у ЗДО.
8. Ведення документації щодо контролю в ЗДО.

Домашнє завдання: Проаналізуйте Інструкцію про ділову документацію в ЗДО. Вивчіть перелік документації керівника ЗДО.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

Організація і проведення освітнього моніторингу дошкільної освіти

Лекція 4.

Організації та проведення моніторингу в освітньому процесі.

Мета: надати знання про об'єкти моніторингу якості освіти; схарактеризувати етапи організації та проведення моніторингу в освітньому процесі.

Форми проведення заняття: лекція з елементами евристичної бесіди.

План

1. Об'єкти моніторингу якості освіти.
2. Етапи організації та проведення моніторингу в освітньому процесі.
3. Загальні вимоги до моніторингу.
4. Взаємозалежність факторів моніторингового дослідження.
5. Функції організаторів та учасників моніторингу.

Зміст лекції

1. Об'єкти моніторингу якості освіти.

Об'єктами моніторингу можуть бути як окремі підсистеми освіти, так і різні аспекти й процеси, що відбуваються в цій системі, навчальні досягнення учнів тощо. Серед найуживаніших підходів, до яких вдаються країни в побудові об'єктивної моделі моніторингу, тобто визначення категорій об'єктів, відкритих для моніторингових процедур, передусім можна назвати такі:

Результативний підхід, що передбачає моніторинг лише категорій, яка об'єднує об'єкти, які належать до результатів освітнього процесу;

Системний підхід, який розширює об'єкти, що підпадають під моніторингові процедури в освіті, об'єднуючи їх три категорії: категорія, що об'єднує ресурсні аспекти, тобто ресурси (фінансові, людські тощо), що їх вкладають в освіту; категорія, яка об'єднує аспекти, що стосуються освітнього процесу; категорія, до якої входять об'єкти, що належать до результатів освітнього процесу (О. Локшина).

Об'єкти моніторингу:

- система освіти (загальна середня, професійна, вища, національна або загальнодержавна, регіональна система, муніципальна),
- процеси (управлінський на різних рівнях державного управління освітою; педагогічний процес у цілому та окремі його складові: процес морального та трудового виховання, процес підготовки дітей до школи; процес і результати сформованості життєвих принципів та здатності до самостійного подальшого життя після закінчення школи тощо);
- діяльність (трудова, навчальна, управлінська),

- явища (вихованість, освіченість, майстерність педагога та інші) (Т. Лукіна).

Об'єктами моніторингу є:

- інформація про учасників освітнього процесу, зокрема про стан їх здоров'я, соціальний захист, умови життя та навчання, готовність до провадження певного виду діяльності, рівень задоволення потреби в освітніх послугах;
- процеси, що відбуваються у системі освіти, та характеристики її стану;
- результати навчальної діяльності;
- навчально-методичне, матеріально-технічне, нормативно-правове, кадрове забезпечення освітнього процесу.

Організовуючи моніторингові дослідження функціонування та розвитку освітньої системи слід спиратися на функції моніторингу, які визначені В. Безпалько, І. Булах, Г. Єльнікової, Т. Лукіної, О. Ляшенко та інших.

Види моніторингових досліджень, виділені вченими

Таблиця 4.1

О. Майоров	Г. Єльнікова	Д. Уилмс	С. Шишов В. Кальней
<ul style="list-style-type: none"> – Область використання – Засоби проведення – Засоби збору інформації – Час проведення – Масштабність – Орієнтація – Розповсюдження інформації 	<ul style="list-style-type: none"> – Державний – Регіональний – Локальний – Керівниковий – Адміністративний – Педагогічний – Учнівський 	<ul style="list-style-type: none"> – Моніторинг узгодження управління – Діагностичний моніторинг – Моніторинг діяльності 	<ul style="list-style-type: none"> – Масштабність цілей освіти – Етапи освіти – Час – Циклічність – Масштабність об'єкту – Організаційні форми – Форми відношень – Інструментарій

Рис. 4.1 Функції моніторингу якості загальної середньої освіти

Також, важливе значення в діяльності щодо запровадження системи моніторингу необхідно приділяти врахуванню наступних **принципів**:

- узгодженості,
- об'єктивності,
- комплексності,
- безперервності,
- своєчасності,
- перспективності,
- рефлексивності,
- гуманістичної спрямованості,
- відкритості та варіативності [1, с.21-24].

2. Етапи організації та проведення моніторингу в освітньому процесі.

Розглянемо основні етапи проведення моніторингових досліджень, які визначені Т. Лукіною.

I етап: Цілепокладання та планування дослідження.

1. Визначення мети та завдань дослідження.
2. Визначення об'єкту дослідження.
3. Розрахунок та формування вибірки.
4. Побудова графіку дослідження:
  - визначення термінів і процедур дослідження;
  - підбір та підготовка (навчання) координаторів дослідження.
5. Визначення критеріїв та показників оцінювання.
6. Вибір методів дослідження.

II етап: Розробка інструментарію.

1. Розробка тестів та їх апробація, одержання стандартизованого тесту.
2. Розробка анкет та їх апробація.

3. Підготовка інструктивно-методичних матеріалів для координаторів дослідження всіх рівнів, учасників дослідження.

4. Вибір статистичних і математичних методів обробки та обрахунку одержаних результатів дослідження.

III етап: Проведення дослідження.

1. Пілотне дослідження (підготовка учасників, проведення інструктажу).

2. Основне дослідження.

IV етап: Збір та обробка результатів.

V етап: Аналіз та інтерпретація результатів дослідження.

1. Узагальнення статистичної інформації.

2. Виявлення факторів впливу.

3. Підготовка рекомендації щодо корекційної роботи, усунення негативних факторів, формування освітньої політики тощо.

1 етап – підготовчий,

2 етап – інструктивно-методичний,

3 етап – практичний,

4 етап – аналітичний,

5 етап – інформаційний [1, с. 24].

Етапи організації та проведення

моніторингу

в освітньому процесі

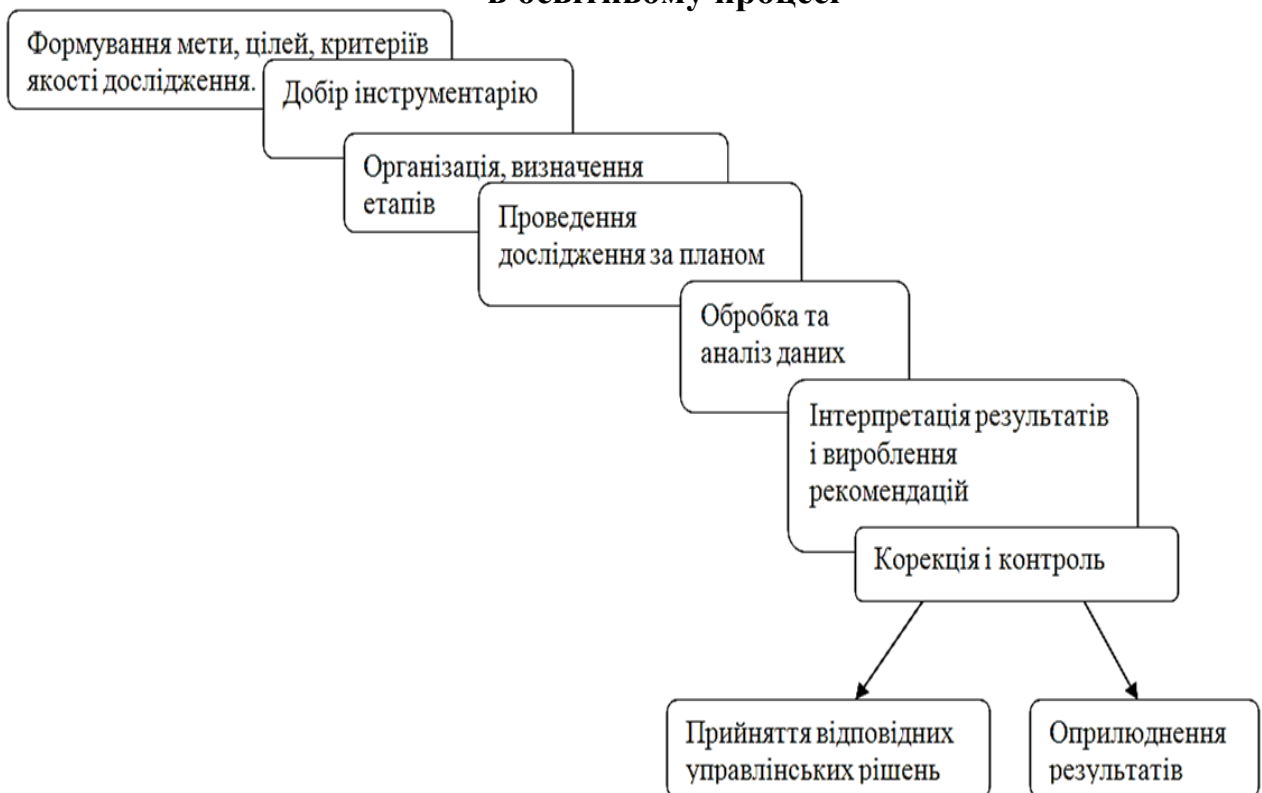

Рис. 4.2 Етапи організації та проведення моніторингу в освітньому процесі

3. Загальні вимоги до моніторингу.

Процеси моніторингу залежать від потреб й умов конкретного об'єкта, але існують сім загальних ознак:

- усебічність – моніторинг має бути всебічним, ґрунтуватися на простих і зведених вимірниках, фокусуватися на винятках;
- відповідність – моніторинг має відповідати місії, баченню, цілям і стратегії об'єкта;
- прийнятність – ефективний метод моніторингу має бути прийнятний для його об'єктів, необхідно поважати їхній особистий простір і не втручатися в повсякденні обов'язки;
- своєчасність – дані моніторингу мають бути доступними, аби виявляти відхилення, про які треба негайно повідомити для прийняття правильних й оперативних рішень. Частота перевірок у різних сферах діяльності організації залежить від рівня ризиків, динамічності і характеру змін у робочому середовищі;
- доказовість – інформацію, отриману в процесі моніторингу, треба перевіряти іншими засобами, тобто вона має бути точною і, за можливості, ґрунтуватися на фактах;
- динамічність – будь-яка форма моніторингу має допускати оперативні коригувальні заходи;
- гнучкість/адаптованість – система моніторингу має легко адаптуватися з метою забезпечення точності, значимості і своєчасності інформації за мінливих обставин. Для ухвалення динамічних, гнучких і реальних рішень радам директорів, аудиторським комітетам і керівництву необхідна неупереджена інформація [2].

Вимоги до моніторингу:

- Доступність.
- Повнота.
- Точність.
- Систематичність.
- Об'єктивність.
- Достатність.
- Валідність.
- Оперативність.
- Надійність.
- Гуманістична спрямованість.
- Оптимальність узагальнення

4. Взаємозалежність факторів моніторингового дослідження.

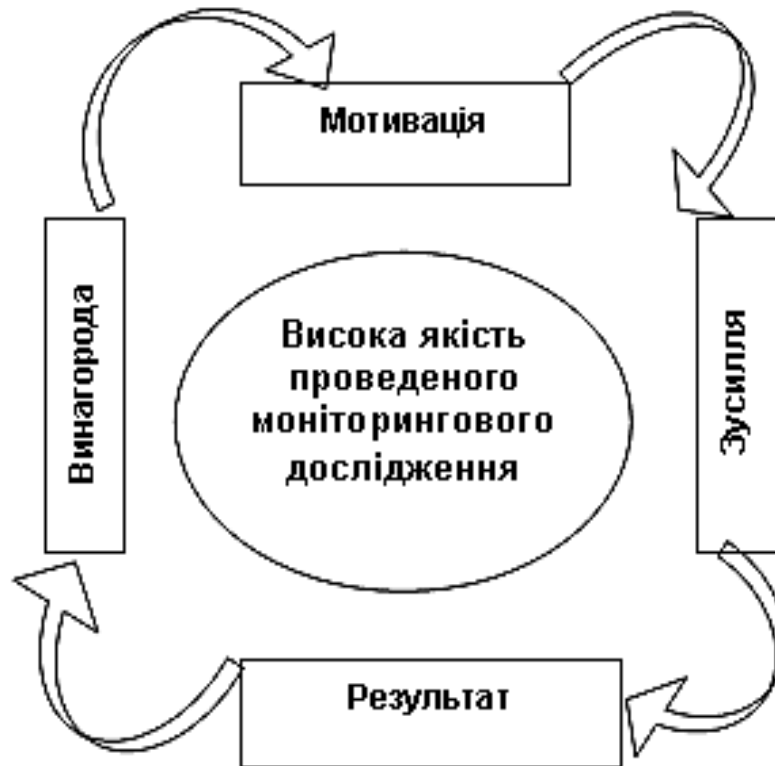

Рис. 4.3 Взаємозалежність факторів моніторингового дослідження

Інструментарій моніторингових досліджень. Моніторинг як комплексне (педагогічне, психологічне та соціологічне) дослідження здійснюється за використання системи науково-теоретичних та емпіричних методів.

Дослідницька діяльність за кожним компонентом моніторингу забезпечується відповідними методиками (інструментарієм – тестами, анкетами, опитувальниками тощо).

Кожна методика супроводжується інструкцією щодо її застосування та специфіки обробки одержаних даних.

Професійно організований моніторинг дозволяє:

- своєчасно виявляти випадки порушення і невиконання законодавчих або інших нормативно-правових актів;
- здійснювати аналіз причин, що лежать в основі порушень, а також готувати пропозиції щодо їхнього попередження надалі;
- вивчати ефективність діяльності органів управління освіти і підвідомчих їм освітніх установ, посадовців;
- виявляти позитивні та негативні тенденції в розвитку територіальних систем дошкільної освіти;

- розробляти пропозиції з усунення негативних чинників і ознайомлення з позитивним управлінським досвідом [4].

5. Функції організаторів та учасників моніторингу.

Проаналізуємо обов'язки та функції організаторів дослідження на локальному рівні: директора навчального закладу, заступника директора, вчителя, практичного психолога тощо.

Безперечно, вибір досліджуваної проблеми здійснюється адміністрацією школи: директором чи його заступниками. Обов'язковим є формулювання мети та гіпотези дослідження, визначення обов'язків членів творчої групи. Формулювання та уточнення мети дає можливість правильно обрати об'єкт дослідження (успішність учнів з певного предмета, системність роботи класного керівника, професійна компетентність учителя тощо).

Важливо усвідомити, що якісний результат, якого прагнуть учасники дослідження, залежить від урахування комплексу умов та системності в організації роботи. Творча група у контексті цілеспрямованого дослідження обирає інструментарій відповідно до поставленої мети. За допомогою дібраного діагностичного матеріалу психолог або вчитель проводить дослідження (анкетування, тестування, спостереження тощо), а також збирає дані для подальшого їх оброблення та інтерпретації. Оформлені в аналітичному описі (звіті-поясненні отриманих кількісно-якісних даних) результати повинні містити графічні ілюстрації, таблиці, малюнки тощо.

На основі аналітичного звіту психолог, (учитель чи заступник) під уважним керівництвом директора навчального закладу складають рекомендації (методичного, психологічного чи комплексного характеру).

Важливим є вирішення питання: ким і в який спосіб буде проводитися корекція та контроль за впровадженням рекомендацій. Моніторинг вважається проведеним після підготовлення звіту про проведenu роботу. На основі його обговорення, оприлюднення складається план подальшого розвитку навчального закладу. Можливим є обговорення результатів моніторингу на педагогічній раді або під час районних (міських) заходів: семінарів, круглих столів, нарад тощо.

Моніторинг в освітньому закладі дає можливість на ранніх етапах з'ясувати причини, які сповільнюють навчально-виховний процес, а також дозволяє адміністрації навчального закладу самостійно формулювати і вирішувати освітні проблеми [3].

Глосарій до теми

Моніторингові дослідження – це система збору, обробки, аналізу й збереження інформації про функціонування педагогічної системи, що забезпечує відстеження її стану, своєчасне коригування та прогнозування розвитку.

Об'єкт моніторингу – окремі підсистеми освіти, так і різні аспекти й процеси, що відбуваються в цій системі, навчальні досягнення учнів тощо.

Прогнозування – це системне дослідження перспектив розвитку об'єкта, що проводиться паралельно проектуванню, наукове передбачення дослідження.

Фактор – умова, рушійна сила будь-якого процесу, явища; чинник.

Функція – 1) діяльність, обов'язок, робота, зовнішній прояв властивостей певного об'єкта в рамках даної системи відносин, до якої він належить; 2) це певне «правило», або «перетворення», яке зіставляє унікальне вихідне значення кожному вхідному значенню.

Питання для самоперевірки знань

1. Обґрунтуйте результативний та системний підходи моніторингу якості освіти
2. Назвіть основні види моніторингових досліджень
3. Назвіть основні функції моніторингу якості закладу середньої освіти.
4. Дайте коротку характеристику етапам проведення моніторингових досліджень.
5. Проаналізуйте загальні вимоги до моніторингу
6. Вкажіть у чому полягають функції організаторів та учасників моніторингу?

Використана література:

1. Байназарова О.О., Ракчєєва В. В. Моніторинг та оцінювання якості освіти: методичний. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2009. 58 с.
2. Вимоги до систем моніторингу ІТ. URL: https://pidruchniki.com/75829/ekonomika/vimogi_sistem_monitoringu.
3. Дем'яненко О. О., Татаринцева Т. В. Моніторинг у процесі аналізу діяльності суб'єктів освітнього середовища. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/4/statti/4demyanenko_tatarinceva/4demyan_tatarin.htm.
4. Моніторинг якості освіти: методи, форми, організаційне забезпечення. Херсон, 2006. 50 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Організації та проведення моніторингу в освітньому процесі

Мета: узагальнити знання з теми; формувати вміння слухати, розвивати логічне мислення, педагогічну уяву, інтуїцію, кмітливість, винахідливість, педагогічну спостережливість; схарактеризувати функції організаторів та учасників моніторингу.

Форми проведення заняття

3. Дискусія;
4. Інтерактивне заняття: вправи „Дует”, “Узгодженні дії”, рольова гра „Знайди вихід”.

Питання для обговорення

1. Об’єкти моніторингу якості освіти.
2. Етапи організації та проведення моніторингу в освітньому процесі.
3. Загальні вимоги до моніторингу.
4. Взаємозалежність факторів моніторингового дослідження.
5. Функції організаторів та учасників моніторингу.

Домашнє завдання: Творче завдання – підготувати нестандартні задачі/ситуаційні вправи “Прийняття управлінських рішень з теми “Організація та проведення моніторингу в освітньому процесі”

Лекція 5.

Державний контроль в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти

Мета: надати знання про порядок державної атестації дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних навчальних закладів; розкрити поняття “інституційний аудит” та проаналізувати його роль в організації контролю в управлінні діяльністю закладів освіти, схарактеризувати алгоритм дій проведення державної атестації закладу дошкільної освіти; розглянути положення про атестацію педагогічних працівників та порядок державного інспектування навчальних закладів; схарактеризувати методи державного контролю в управлінні діяльністю ЗДО; розглянути принципи державного контролю.

Форми проведення заняття: лекція з елементами евристичної бесіди.

План

1. Поняття «державного контролю». Етапи становлення та розвитку державного контролю в управлінні дошкільною освітою в Україні другої половини ХХ– початку ХХІ століття.
2. Форми державного контролю
  - 2.1. Алгоритм дій проведення державної атестації закладу дошкільної освіти. Порядок державної атестації дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних навчальних закладів
  - 2.2. Інституційний аудит закладів освіти
3. Методи державного контролю в управлінні діяльністю ЗДО
4. Принципи державного контролю
5. Положення про атестацію педагогічних працівників.
6. Порядок державного інспектування навчальних закладів.

Зміст лекції

1. Поняття «державного контролю». Етапи становлення та розвитку державного контролю в управлінні дошкільною освітою в Україні другої половини ХХ– початку ХХІ століття.

Для того, щоб чітко відповісти на питання: «Що таке державний контроль?», спочатку необхідно дати відповідь на питання «Що таке контроль?». Український тлумачний словник подає таке визначення поняття «контроль»: 1) перевірка, звіт діяльності кого- або чого-небудь; 2) нагляд за кимось або чимось [13, с. 318].

Словник іншомовних слів [11] пропонує таке трактування даного поняття, що є тотожним попередньому: установи, особи, які перевіряють діяльність будь-якої іншої організації або відповідальної особи, звітність, заключна функція управління. Також у цьому словнику [там само] подано трактування поняття

«контролювати» у значенні перевіряти, спостерігати за правильністю чийось дій, здійснювати контроль.

В англійсько-українському словнику термінів і понять із державного управління [1], знаходимо більш широке і конкретне визначення поняття «контроль»: будь-яка перевірка відповідності конкретного об'єкта (у нашому випадку об'єктом виступає заклад дошкільної освіти), засоби впливу організації на досягнення необхідних результатів [1].

У наукових дослідженнях учених НАПН України наголошено, що поняття «державний контроль в галузі освіти» передбачає пошук нових відкритих, демократичних моделей управління освітою, що враховують регіональні особливості, тенденції зростання автономності навчальних закладів, конкурентність освітніх послуг, забезпечують науковий супровід управлінських рішень, поєднання державного і громадського управління, упровадження нової етики управління тощо [4, с. 186].

При цьому увага акцентується на тому, що державний контроль необхідний на всіх етапах управлінської діяльності, а його роль в управлінні й удосконаленні освітнього процесу загально визнана [5, с. 9].

У науковій літературі державний контроль розглядається як функція державного управління, що спрямована на встановлення відповідності реального стану справ в закладі дошкільної освіти, діяльності його підрозділів, співробітників вимогам нормативних правових актів, норм, стандартів, локальних актів, прийнятих управлінських рішень [5, с. 10]. Метою такого контролю є діагностування, надання інформації про стан об'єкта, а також стимулювання творчої активності, попередження негативних тенденцій. Змістом державного контролю є відстеження об'єкту в рівноважному стані, використання державних програм, перевірка виконання нормативних актів [21, с. 103].

Державний контроль в управлінні діяльністю ЗДО в Україні здійснюють МОН України, інші центральні органи виконавчої влади, яким підпорядковані ЗДО, Державна інспекція навчальних закладів, обласні, Київська міська державна адміністрація, районні державні адміністрації та підпорядковані їм органи управління освітою, органи місцевого самоврядування [7, с. 18].

Освіта залишається важливою сферою людської життєдіяльності, стратегічним чинником соціально-економічного, інтелектуального і духовного розвитку суспільства. Освіта є пріоритетним напрямом державної політики України, стратегічним ресурсом культурного розвитку країни та створення умов для самореалізації кожної особистості.

Етапи становлення та розвитку державного контролю в управлінні дошкільною освітою в Україні другої половини ХХ–початку ХХІ століття:

I. 1943 – 1959 р. р. відбудова системи дошкільної освіти:

1943 р. – активізація проблеми відбудови системи дошкільної освіти;

1945 р. – розширення мережі дитячих садків і покращення їх роботи;

1959 р. – розроблення програм для дітей дошкільного віку, яке покладалося на Академію педагогічних наук РСФСР та Академію Медичних наук СРСР

II. 1960 – 1969 р. р. становлення системи громадського огляду дошкільних закладів України:

1960 р. – зародження державного контролю в управлінні діяльністю ЗДО;

1969 р. – перші нормативно-правові документи, які регламентують діяльність Міністерства освіти СРСР по здійсненню управління та контролю за дошкільними установами різних типів.

III. 1970 – 1989 р. р. - зростання мереж дитячих садків, поступове вирішення проблеми з кількістю дошкільних закладів:

1970 р. – реорганізація дошкільних установ;

1978 – 1979 р. р. – надання відділу народної освіти права контролювати діяльність закладів дошкільної освіти;

1980 р. – перше впровадження положення про інспектора-методиста з дошкільного виховання;

1989 р. – високий злет рівня розвитку державного контролю в управлінні діяльністю ЗДО;

IV. 1990 – 2000 р. р. – радикальні зміни в системі управління освітою:

1990 – 1992 р. р. – кризовий стан та занепад розвитку системи державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти;

1993 – 2000 р. р. – пошук нових управлінських підходів;

V. 2001-2002 р. р. - розквіт державного контролю в управлінні діяльністю ЗДО (затверджено наказ про порядок державної атестації).

VI. 2003 – 2009 р. р. – період посиленої уваги до розвитку управління в галузі дошкільної освіти.

VII. 2010 – сьогоднішні дні період оптимізації, пошуку нових ідей, посилений розвиток системи державного управління та контролю за дошкільними закладами різних типів (впровадження інституційного аудиту, як однієї з форм контролю за діяльністю ЗДО).

2. Форми державного контролю

2.1. Алгоритм дій проведення державної атестації закладу дошкільної освіти. Порядок державної атестації дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних навчальних закладів.

Державна атестація – це основна форма державного контролю за діяльністю дошкільних установ незалежно від їх підпорядкування, типів і форм власності, що спрямована на визначення відповідності навчального закладу державним стандартам певного освітнього рівня, дотримання ним вимог цих державних стандартів і забезпечення надання якісної освіти; надання організаційно-методичної допомоги дошкільному закладу, який атестується

Головними завданнями державної атестації навчальних закладів є:

- визначення відповідності навчального закладу державним стандартам певного освітнього рівня, дотримання ним вимог цих державних стандартів та забезпечення надання якісної освіти;
- надання організаційно-методичної допомоги навчальним закладам, що атестуються.

Державна атестація навчальних закладів проводиться один раз на десять років [6].

У випадку створення нового навчального закладу, перепрофілювання (зміни типу) або реорганізації навчального закладу перша державна атестація навчального закладу проводиться не раніше ніж через один календарний рік, але не пізніше двох календарних років з дати державної реєстрації статуту (змін до статуту) навчального закладу в порядку, визначеному законодавством.

Позачергова державна атестація загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів здійснюється відповідно до Законів України “Про загальну середню освіту”, “Про позашкільну освіту” та згідно з цим Порядком.

Державна атестація навчальних закладів державної форми власності здійснюється Міністерством освіти і науки, іншими центральними органами виконавчої влади, у сфері управління яких перебувають навчальні заклади, що атестуються.

Державна атестація навчальних закладів комунальної форми власності здійснюється відповідними місцевими органами управління освітою, у сфері управління яких перебувають навчальні заклади, що атестуються.

Державна атестація навчальних закладів приватної форми власності здійснюється відповідними органами управління освітою обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

Орган, що здійснює державну атестацію навчальних закладів, розробляє і затверджує план проведення державної атестації, який доводиться до відома керівників трудових колективів та батьківської громадськості відповідних навчальних закладів, не пізніше ніж за один календарний рік до початку проведення державної атестації.

Для проведення державної атестації конкретного навчального закладу орган, що її здійснює, створює атестаційну комісію з числа працівників цього органу, фахівців навчальних закладів (крім цього навчального закладу), установ освіти, підприємств, організацій та представників громадськості (профспілок, освітніх громадських організацій тощо) (за згодою) чисельністю не більше 15 осіб. Члени атестаційної комісії (крім членів атестаційної комісії – представників громадськості) повинні мати відповідну освіту, кваліфікацію, практичний досвід роботи у сфері освіти, володіти необхідними знаннями та навичками. Кількість представників громадськості у складі атестаційної комісії повинна становити не менше третини від її складу. Засідання атестаційної комісії вважається

правомочним, якщо на ньому присутні не менше двох третин від її складу. Рішення атестаційної комісії приймаються колегіально, більшістю голосів. У разі якщо голоси розділилися порівну, вирішальний голос має голова атестаційної комісії.

Атестаційна комісія при проведенні атестаційної експертизи навчального закладу керується цим Порядком та робочою програмою, що складається нею і затверджується керівником відповідного органу, що проводить державну атестацію. Залежно від типу та ступеня навчального закладу, що атестується, до робочої програми за рішенням атестаційної комісії включаються відповідні напрями (питання), визначені пунктом 9 цього Порядку.

Робоча програма атестаційної експертизи доводиться до відома керівника, трудового колективу, батьківської громадськості навчального закладу не пізніше ніж за місяць до початку проведення атестації.

Атестаційна експертиза навчального закладу полягає у:

- проведенні відкритої публічної презентації діяльності навчального закладу його керівником та заслуховуванні інформації від органу управління освітою, у сфері управління якого перебуває навчальний заклад, щодо створення ним умов для забезпечення функціонування навчального закладу;
- вивченні атестаційною комісією напрямів (питань) діяльності навчального закладу, визначених робочою програмою.

Атестаційна експертиза навчального закладу не може проводитись більше ніж 15 робочих днів. При цьому робота атестаційної комісії безпосередньо у навчальному закладі не може тривати більше ніж 5 робочих днів.

Атестаційна комісія здійснює атестаційну експертизу діяльності навчального закладу за такими напрямками (питаннями):

- 1) відповідність документації, у тому числі фінансової, вимогам законодавства;
- 2) створення умов для навчання дітей з особливими освітніми потребами, в тому числі дітей - інвалідів;
- 3) забезпечення якості загальної середньої освіти (порівняльний аналіз результатів зовнішнього та внутрішнього моніторингу результатів навчальних досягнень учнів (вихованців); порівняння результатів незалежного оцінювання випускників 11-х класів із результатами їх навчальних досягнень (за 3 останні роки)) (для загальноосвітніх навчальних закладів);
- 4) дієвість внутрішнього моніторингу навчальних досягнень (розвитку) учнів (вихованців) (для дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів);
- 5) організація роботи щодо професійного розвитку педагогічних працівників;
- 6) наявність бібліотеки та/або використання інформаційно-комунікаційних технологій в навчально-виховному процесі;

7) загальний стан території, будівель та приміщень навчального закладу;
8) створення безпечних умов для учасників навчально-виховного процесу;
9) організація розвивального навчально-виховного середовища (для дошкільних навчальних закладів);

10) організація харчування дітей (для дошкільних навчальних закладів);
11) забезпечення соціально-психологічного супроводу учнів (вихованців);
12) створення умов для задоволення потреб учнів (вихованців) у різних формах позаурочної навчально-виховної роботи (для загальноосвітніх навчальних закладів);

13) забезпечення якості управлінської діяльності (наявність (дієвість) внутрішнього контролю за організацією навчально-виховного процесу; стан усунення порушень вимог законодавства і недоліків у роботі, виявлених під час попередніх заходів контролю; відкритість і публічність у діяльності навчального закладу);

14) роль навчального закладу у житті територіальної громади та його суспільна оцінка батьківською громадськістю, громадськими об'єднаннями.

Атестаційна комісія після завершення атестаційної експертизи одночасно надає органу, що здійснює державну атестацію навчального закладу, та навчальному закладу аргументований висновок щодо результатів атестаційної експертизи (далі – висновок) та вмотивовані конкретні рекомендації для навчального закладу щодо підвищення якості надання освітніх послуг населенню (далі – рекомендації). Рекомендації враховуються при проведенні перевірки (інспектування) навчального закладу з питань, пов'язаних з навчально-виховною діяльністю.

Керівник навчального закладу може надати обґрунтовані заперечення (далі – заперечення) щодо висновку та рекомендацій до органу, який здійснює державну атестацію відповідного навчального закладу, не пізніше ніж через 5 робочих днів з дати отримання висновку та рекомендацій атестаційної комісії.

На підставі висновку, рекомендацій та заперечень (за наявності) не раніше ніж через 5 робочих днів та не пізніше ніж через 10 робочих днів з дати отримання висновку та рекомендацій орган, який здійснює державну атестацію, за результатами державної атестації у межах своїх повноважень визначає відповідність освітніх послуг, що надаються навчальним закладом, державним стандартам певного освітнього рівня та приймає рішення про визнання навчального закладу атестованим чи неатестованим, яке оформлюється відповідним наказом.

Рішення органу, що здійснює державну атестацію, про результати державної атестації невідкладно доводяться до відома керівника трудового колективу та батьківської громадськості відповідного навчального закладу.

Результати державної атестації навчальних закладів оприлюднюються у засобах масової інформації, на офіційних веб-сайтах органу, що здійснює державну атестацію, та навчального закладу.

Для навчального закладу, визнаного неатестованим, орган, який здійснює державну атестацію, визначає дату проведення повторної державної атестації (не раніше ніж через один календарний рік, але не пізніше двох календарних років). При повторній державній атестації атестаційна експертиза проводиться атестаційною комісією у новому складі.

Визнання за результатами повторної державної атестації навчального закладу державної або комунальної форм власності неатестованим є підставою для прийняття уповноваженим органом рішення щодо:

- 1) створення, реорганізації або перепрофілювання (зміни типу) навчального закладу відповідно до законодавства;
- 2) ліквідації навчального закладу відповідно до законодавства.

Якщо за результатами повторної державної атестації навчальний заклад приватної форми власності було визнано повторно неатестованим, то це є підставою для анулювання його ліцензії на надання освітніх послуг у порядку, визначеному законодавством.

Витрати на організацію і проведення державної атестації навчальних закладів здійснюються за рахунок коштів органів, що її проводять.

За особами, які залучаються до роботи в атестаційних комісіях на час проведення державної атестації безпосередньо у навчальному закладі, зберігається заробітна плата за основним місцем роботи.

Інструктивно-методичне забезпечення державної атестації навчальних закладів здійснює Міністерство освіти і науки, а контроль за її проведенням – Державна інспекція навчальних закладів [12].

Алгоритм дій проведення державної атестації закладу дошкільної освіти

Для того, щоб провести державну атестацію ЗДО будь-якого типу органи управління освітою дотримуються чіткого алгоритму послідовних дій, а саме:

- 1) орган (у сфері управління якого перебуває ЗДО), який здійснює атестацію повинен скласти план проведення атестації, але для того, щоб план ввійшов у дію, його потрібно затвердити відповідним наказом;
- 2) план проведення державної атестації має бути доведений до відома керівників трудових колективів та батьківської громадськості навчальних закладів, не пізніше ніж за один календарний рік до початку її проведення. На цьому етапі у план проведення атестації можуть вноситися зміни (найменування навчального закладу, терміну проведення державної атестації);
- 3) наступним пунктом є створення атестаційної комісії, про яку ми згадували вище. Орган управління освітою самостійно вирішує питання

складу атестаційної комісії. Тому він має приділити цьому питанню особливу увагу;

4) етапним кроком у проведенні державної атестації є засідання комісії. Засідання проводиться для розподілу повноважень між членами атестаційної комісії, складання робочої програми атестаційної експертизи тощо. На першому засіданні голова атестаційної комісії має розподілити обов'язки між її членами, визначити порядок складання робочої програми атестаційної експертизи, час наступного засідання. Кожне засідання оформляють протоколом;

5) атестаційна комісія складає робочу програму, у якій визначає напрями (питання) діяльності навчального закладу, що підлягають вивченню. Атестаційна комісія може також визначити методику оцінювання діяльності навчального закладу за напрями (питаннями), адже нормативними документами не визначено критеріїв оцінювання діяльності навчального закладу. Після схвалення атестаційною комісією робочу програму атестаційної експертизи подають на затвердження керівнику органу управління освітою;

6) наступним пунктом є доведення робочої програми атестаційної експертизи до відома керівника, трудового колективу, батьківської громадськості ЗДО, але не пізніше ніж за місяць до початку проведення атестації;

7) публічна презентація діяльності дошкільного навчального закладу. Атестаційна експертиза розпочинається з публічної презентації, яку проводить керівник. Під час презентації керівник органу управління освітою або уповноважений представник інформує присутніх про створення органом управління освітою умов для функціонування ЗДО;

8) наступний пункт – визначення напрямів діяльності дошкільного навчального закладу, що визначені робочою програмою. Атестаційна комісія протягом п'яти робочих днів працює в навчальному закладі. Кожен член атестаційної комісії співпрацює з трудовим колективом навчального закладу, визначає час і місце, де він вивчатиме питання, що передбачені робочою програмою атестаційної експертизи;

9) дев'ятим кроком є підбиття підсумків державної атестації та ознайомлення з ними колективу (усе це відбувається на засіданні). За результатами обговорення атестаційна комісія складає та затверджує аргументований висновок (акт атестаційної експертизи) щодо результатів атестаційної експертизи та вмотивовані конкретні рекомендації для навчального закладу щодо підвищення якості надання освітніх послуг. Потім, керівник ЗДО на зборах має надати цю інформацію колективу та батьківській громадськості навчального закладу;

10) проміжним етапом є обговорення чи висунення заперечень керівником ЗДО щодо висновку та рекомендацій атестаційної комісії до органу управління освітою, але не пізніше ніж через 5 робочих днів із дати їх отримання;

11) досить важливим кроком, держаної атестації є визнання навчального закладу атестованим чи неатестованим. Дане рішення приймається не раніше ніж через 5 та не пізніше ніж через 10 робочих днів з дати отримання висновку рекомендацій та заперечень (за наявності). Це рішення керівник органу управління освітою оформляє відповідним наказом.

12) рішення органу, що здійснює державну атестацію, про результати державної атестації невідкладно доводять до відома керівника трудового колективу та батьківської громадськості навчального закладу [3, с. 43–45]; [17, с. 61].

2.2. Інституційний аудит закладів освіти

До сьогодні в загальній системі забезпечення якості освіти важливе місце посідала атестація закладів освіти.

У новому Законі України “Про освіту” такого інструменту немає. Та це не слід розглядати як скасування зовнішнього контролю за діяльністю закладів освіти взагалі.

З’явилися нові інструменти, насамперед, *інституційний аудит* закладів освіти, який можна вважати заміником атестації.

З 2019 року МОН України пропонує впровадити таку форму державного контролю – інституційний аудит (Наказ МОН України «Про затвердження Порядку проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти» від 9.01.2019 №17 (Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 12.03 2019 р. за №250/33221)), а державну атестацію навчального закладу скасувати, оскільки, як вважає голова Державної інспекції навчальних закладів України ДІНЗ (2018 р.) Р. Гурак, державна атестація виявилася неефективною, адже органи управління освітою на місцях виконували нетипові для себе функції (були і представниками засновників закладів освіти, і призначали директорів, учителів, здійснювали фінансово-господарське управління, методичне обслуговування, і мали проводити ще й зовнішній, незалежний контроль). Інституційний аудит мають проводити територіальні органи Державної служби якості освіти, а не місцеві органи управління освітою.

Ключовими відмінностями інституційного аудиту від атестації є таке:

- інституційний аудит проводить орган, що є незалежним від закладів освіти та їх засновників;
- метою інституційного аудиту є не фіксація наявності тих чи інших проблем, а допомога у визначенні шляхів вирішення цих проблем;
- на відміну від атестації, закон передбачає відповідальність керівника закладу освіти за порушення законодавства, а також необхідність визначення конкретного строку усунення недоліків і порушень;
- єдність вимог до закладів освіти всіх форм власності;

- визнання результатів громадської акредитації як проходження планового інституційного аудиту (громадська акредитація проводиться на добровільних засадах за запитом закладу освіти акредитованими в установленому порядку фаховими громадськими об'єднаннями, іншими акредитованими юридичними особами, що здійснюють незалежне оцінювання якості освіти та освітньої діяльності) [2].

Інституційний аудит проводитимуть у закладах загальної середньої освіти не частіше ніж раз на 10 років Державну атестацію навчального закладу, що була раніше основною формою державного нагляду й контролю, скасували, оскільки виявилася неефективною.

Чому держатестація виявилася неефективною? Органи управління освітою на місцях виконували одночасно кілька нетипових для себе функцій: представляли засновників закладів освіти призначали директорів та вчителів здійснювали фінансово-господарське управління забезпечували методичне обслуговування здійснювали зовнішній незалежний контроль. І ці функції входили в суперечності одна з одною, коли управління (відділи) освітою фактично перевіряли ефективність самих себе.

Інституційний аудит натомість уповноважені проводити територіальні органи Державної служби якості освіти (центрального органу виконавчої влади із забезпечення якості освіти). Місцеві органи управління освітою інституційним аудитом не займатимуться. Це важливо для забезпечення у всіх регіонах країни єдиної державної політики в сфері освіти.

Інституційний аудит – це комплексна зовнішня перевірка та оцінювання освітніх і управлінських процесів закладу освіти (крім закладів вищої освіти), які забезпечують його ефективну роботу та сталий розвиток. Мета інституційного аудиту Інституційний аудит спрямований на оцінювання якості освітньої діяльності закладу освіти та вироблення рекомендацій щодо: підвищення якості освітньої діяльності закладу освіти вдосконалення внутрішньої системи забезпечення якості освіти приведення освітнього й управлінського процесів у відповідність із вимогами законодавства та ліцензійними умовами.

Інституційний аудит проводять у **плановому** порядку, якщо це передбачено спеціальним законом. Зауважимо, що заклади освіти, що мають чинний сертифікат про громадську акредитацію закладу освіти, вважають такими, що успішно пройшли інституційний аудит у плановому порядку.

Інституційний аудит проводять у **позаплановому** порядку, якщо: заклад освіти має низьку якість освітньої діяльності є ініціатива: – засновника – керівника – колегіального органу управління – вищого колегіального органу громадського самоврядування – наглядової (підключальної) ради закладу. Результати інституційного аудиту За результатами аудиту надають: висновки про: – якість освітньої діяльності закладу освіти – внутрішню систему

забезпечення якості освіти рекомендації щодо вдосконалення діяльності закладу освіти.

Результати оприлюднюють на сайтах: закладу освіти засновника (крім засновника приватного закладу освіти) органу, що здійснив інституційний аудит. Якщо виявлено невідповідність освітньої діяльності закладу освіти законодавству та/або ліцензійним умовам, аудитор: визначає строк усунення недоліків та порушень у роботі закладу освіти після закінчення визначеного строку проводить перевірку результатів усунення недоліків та порушень.

Якщо результати перевірки повторної перевірки негативні Засновникові закладу освіти можуть рекомендувати: змінити керівника закладу припинити чи реорганізувати заклад [25]

Тобто, атестація закладів освіти уже не належить до кола повноважень місцевих органів управління освітою і взагалі не існує як форма державного нагляду (контролю) чи інструмент забезпечення якості освіти проведення атестації є безпідставним – і правові наслідки її результатів відсутні [24].

Відмінності між атестацією закладу освіти та інституційним аудитом

Таблиця 5.1

<i>Атестація закладу освіти</i>	<i>Інституційний аудит</i>
основна форма державного контролю за діяльністю дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладів незалежно від їх підпорядкування, типів і форм власності	комплексна зовнішня перевірка та оцінювання освітніх і управлінських процесів закладу освіти, які забезпечують його ефективну роботу та сталий розвиток
<i>Сфера застосування:</i> дошкільні, середні, позашкільні та професійно-технічні навчальні заклади	<i>Сфера застосування:</i> заклади дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти
<i>Завдання:</i> визначення відповідності освітніх послуг, які надаються навчальними закладами, державним стандартам певного освітнього та освітньо-кваліфікаційного рівня	<i>Мета:</i> оцінювання якості освітньої діяльності закладу освіти та вироблення рекомендацій щодо: підвищення якості освітньої діяльності закладу освіти та вдосконалення внутрішньої системи забезпечення якості освіти; приведення освітнього та управлінського процесів у відповідність до вимог законодавства та ліцензійних умов
<i>Хто проводить:</i> МОН для професійно-технічних навчальних закладів; Органи управління освітою, створювані Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування для	<i>Хто проводить:</i> Центральний орган виконавчої влади із забезпечення якості освіти; Педагогічні працівники, які пройшли сертифікацію, можуть залучатися до проведення інституційного аудиту в інших закладах освіти.

інших закладів, розташованих на їхній території.	
<p>Як часто проводять: планова не рідше одного разу на 10 років (для професійно-технічної освіти не визначено); позачергова – як виняток; у загальноосвітніх навчальних закладах - лише за рішенням МОН за поданням органу громадського самоврядування загальноосвітнього навчального закладу або відповідного органу управління освітою; державних позашкільних навчальних закладів – лише за рішенням МОН або інших центральних органів виконавчої влади, у сфері управління яких перебувають позашкільні навчальні заклади; приватних позашкільних навчальних закладів – лише за рішенням власника (засновника), МОН, інших центральних органів виконавчої влади, у сфері управління яких перебувають позашкільні навчальні заклади, обласної, Київської міських, районних державних адміністрацій та підпорядкованих їм органів управління, у сфері управління яких перебувають позашкільні навчальні заклади, органів місцевого самоврядування</p>	<p>Як часто проводять: плановий у закладах загальної середньої освіти – один раз на 10 років, для інших закладів не визначено; позаплановий: у закладі освіти, який має низьку якість освітньої діяльності; за ініціативою засновника, керівника, колегіального органу управління, вищого колегіального органу громадського самоврядування або наглядової (підкувальної) ради закладу освіти</p>
<p>Можливі наслідки: висновок про відповідність освітніх послуг, які надаються навчальними закладами, державним стандартам певного освітнього та освітньо-кваліфікаційного рівня; рішення про створення спеціалізованих навчальних закладів: шкіл, колегіумів, ліцеїв, гімназій тощо; внесення МОН пропозиції про надання відповідного статусу професійно-технічним навчальним закладам; рішення про створення, реорганізацію або ліквідацію навчальних закладів</p>	<p>Можливі наслідки: висновок про якість освітньої діяльності закладу освіти, внутрішню систему забезпечення якості освіти; рекомендації щодо вдосконалення діяльності закладу освіти; визначення строку усунення недоліків та порушень у разі виявлення невідповідності освітньої діяльності закладу освіти законодавству та/або ліцензійним умовам; рекомендації засновнику щодо зміни керівника закладу, припинення чи реорганізації закладу</p>
<p>Оприлюднення результатів: через ЗМІ для загальноосвітніх навчальних закладів; без конкретизації для дошкільних і позашкільних навчальних закладів; для професійно-технічних навчальних закладів вимоги немає.</p>	<p>Оприлюднення результатів: на сайтах закладу освіти (за наявності), засновника (крім засновника приватного закладу освіти) та органу, що здійснив інституційний аудит</p>

3. Методи державного контролю в управлінні діяльністю ЗДО

Форми державного контролю не можуть функціонувати досконало без методів контролю. Методи державного контролю – це комплекс засобів, що сприяють реалізації принципів і форм державного контролю та гарантують звершення запланованих цілей і результатів [22, с. 25].

Учена В. Пікельна вважає, що методи управління є сукупністю способів впливу керуючої системи на керовану, які є взаємопов'язаною системою [15]. Т. Шамова зазначає, що методи управління – це система прийомів організації спільної діяльності учасників освітнього процесу щодо реалізації цілей, принципів та змісту управління [23].

На нашу думку, методи управління є дієвим способом в системі управління освітою, що під умілим використанням з боку керівництва забезпечують впровадження в освітню систему принципів та форм державного контролю, а ключим елементом методів управління виступає вплив на діяльність учасників освітнього процесу, задля досягнення поставлених цілей шляхом організації різносторонньої мотивації їх потреб.

Окремо вирізняють методи управління освітою та методи керівництва освітою. Для кожного з цих груп методів є окреме визначення. Методи управління освітою виступають як способи, за допомогою яких суб'єкти управління впливають на об'єкти управління для досягнення цілеспрямованих процесів системи управління, а методи керівництва освітою характеризуються як способи, за допомогою яких керівники органів управління можуть безпосередньо впливати на працівників, що мають на меті реалізувати поставлені наперед цілі [8, с. 136].

Серед методів управління освітою виокремлюють:

- економічні (матеріальне стимулювання (підвищення зарплати за результатами атестації тощо), економічне планування тощо. При використанні економічних методів важко визначити кінцевий результат, адже вони носять непрямий характер управлінського впливу);
- організаційно-адміністративні (інструктаж, нормування, різні розпорядчі акти. Цим методам притаманний прямий характер впливу: будь-який регламентуючий чи адміністративний акт підлягає обов'язковому виконанню. Організаційно-адміністративні методи мають бути узгоджені відповідно до правових норм, що діють на певному рівні управління);
- соціально-психологічні (анкетування, інтерв'ю, тестування, використання різноманітних соціометричних методик, методи впливу на педагогічних працівників на основі використання традицій педагогічного колективу.

Використання таких методів сприятиме підвищенню рівня усвідомлення сформованості громадської думки, рівня задоволення роботою) [9, с. 283].

Науковець С. Крисюк виокремлює такі методи управління освітою:

- методи прямого впливу (вплив суб'єкта управління на поведінкові характеристики керованих)
- методи непрямого управлінського впливу (вплив суб'єкта управління на інтереси об'єкта).

Також, вчений поділяє методи керівництва освітою в такі групи: методи організаційного впливу (адміністрування) і методи стимулювання (матеріального, соціального, морального) [8, с. 137].

Опрацювавши інформативні джерела для фахівців у галузі теорії та методики дошкільної освіти, керівників, педагогічних працівників закладів дошкільної освіти знаходимо специфічні методи аналізу освітнього процесу ЗДО, які має використовувати директор закладу:

- спостереження (організоване, цілеспрямоване та планомірне сприйняття досліджуваного об'єкта в умовах повсякденного життя, головним завданням якого є збір фактів, детальна фіксація їх суттєвих ознак, яке може проводитися у вигляді заслуховування звітів, повідомлень тощо);
- педагогічне обстеження рівня розвитку дітей (визначення рівня розвитку, вихованості та умінь застосовувати здобуті знання в практичній діяльності);
- вивчення планування та іншої педагогічної документації (отримання інформації про хід виконання завдань Державної базової програми та додаткових програм; аналіз перспективних та календарних планів);
- анкетування педагогів, батьків, тестування вихователів;
- бесіди з вихователями;
- бесіди з дітьми;
- аналіз продуктів дитячої творчості;
- хронометраж (вивчення педагогічного процесу в часі);
- аудіо-, відеозаписи [17, с.61-64].

4.Принципи державного контролю

Як і будь-яка структурна одиниця системи державного управління, державний контроль потребує певних принципів, які будуть спрямовувати роботу в правильне русло і забезпечуватимуть ефективне управління діяльністю закладів дошкільної освіти. Принципами державного контролю є закономірності, відносини, взаємозв'язки, керівні засади, на яких ґрунтуються його організація та здійснення, які можуть бути сформульовані в певні правила. При цьому принципи не повинні сприйматися як постулати. На кожному етапі розвитку суспільства і держави постає потреба виокремлення та визначення принципів державного контролю в управлінні діяльністю ЗДО, оскільки очевидно, що не всі його закономірності, відносини і взаємозв'язки пізнано й описано через принципи. Практичне значення і дія принципів державного контролю не

залежать від них самих, а повністю визначаються ставленням до них людей [10, с. 37].

За визначенням І. Орехової [14, с. 309], принципи державного контролю надають внутрішньої стрункості системі ЗДО, і, якщо дотримуватися цих принципів, то заклад буде працювати ефективніше [14, с. 309].

Спочатку, розглянемо принципи контролю, якими має користуватися керівник закладу дошкільної освіти, тобто директор. Так, до основних принципів контролю, якими повинен користуватися директор, відносять [18, с. 83–85].

– принцип позитивних моральних орієнтирів (полягає в позитивному погляді директора на діяльність педагогів, ставленні до них як до самостійних суб'єктів, які здатні діяти за власним вибором, бажаннями, переконаннями, з урахуванням отриманих психолого-педагогічних знань та досвіду);

– принцип індивідуально-диференційованого підходу і довіри (основне завдання – віра у професійні потенції педагога, довіра до нього, підтримка його намагань до самореалізації та самоствердження замість надмірної вимогливості, контролю; розуміння, що не зовнішні впливи, а внутрішня мотивація визначають успіх у розвитку професійної компетенції педагога);

– принцип самоактуалізації, творчості та успіху педагога (має базуватися на знаннях директора про те, що в кожній людині існує потреба в актуалізації своїх інтелектуальних, комунікативних, художніх і фізичних здібностей);

– принцип законності (директор має керуватися принципами законодавства, що визначають його повноваження, порядок прийняття відповідних управлінських рішень, вимоги щодо заходів, які він має розробляти для забезпечення ефективної реалізації управлінських рішень, раціонального використання трудових ресурсів);

– принцип об'єктивності (означає, що оцінювання результатів освітньої діяльності педагогічного працівника збігаються незалежно від методів і засобів контролювання та того, хто здійснює контроль із певного питання (директор, вихователь-методист);

– принцип своєчасності (полягає не в тому, щоб часто перевіряти, а в часовому інтервалі між замірами і висновками про них);

– принцип гласності та зворотного зв'язку (дає змогу педагогічним працівникам бачити механізм формування і реалізації управлінського впливу та перебіг усіх управлінських процесів, забезпечує тих, кого перевіряють, необхідною повною інформацією);

– принцип доступності (базується на тому, щоб педагогічні працівники орієнтувалися у змісті питань, які мають перевірятися);

– принцип економічності (контроль має відповідати потребам і можливостям усіх осіб, хто взаємодіє з системою контролю, і хто її реалізує);

- принцип гнучкості (полягає в тому, що має пристосуватися до змін, відчувати актуальність питань, що виникають у діяльності ЗДО);
- принцип дієвості, комплексності (для директора важливіше проаналізувати характер і причини відхилень від норми, з'ясувати реальний вплив конкретної педагогічної практики на особистісне зростання дошкільника і на цій основі поради, у який спосіб краще поліпшити справу, попередити помилки і самому взяти участь у виправленні та подоланні недоліків);
- принцип методичної підтримки і допомоги, психологічного супроводу (створення найкращих умов для цілеспрямованого особистісного і професійного розвитку кожного педагогічного працівника, збагачення його знаннями і досвідом, керівництво цим процесом у злагоді з потребами внутрішніх сил, урахування його професійні та особистісні позиції й інтереси);
- принцип професійної компетентності (усі педагогічні працівники ЗДО повинні мати достатній і високий рівень професійної підготовки) [18, с. 83–85].

Як бачимо, кожен директор закладу дошкільної освіти будь-якого типу повинен намагатися дотримуватися зазначених принципів контролю для ефективного керівництва закладом дошкільної освіти, зокрема педагогічними працівниками. Дані принципи, на нашу думку, є об'єктивними і раціональними для використання.

Зупинимось детальніше на принципах державного контролю в управлінні закладами дошкільної освіти (даний контроль здійснюють МОНУ, центральні органи виконавчої влади, Державна інспекція навчальних закладів, районні державні адміністрації та підпорядковані їм органи управління освітою, органи місцевого самоврядування).

Науковець А. Гуз [5] виділяє такі принципи державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти:

- стратегічна спрямованість контролю (основні зусилля педагогів, контрольованих і контролюючих, повинні бути зосереджені на головних напрямках удосконалення й оновлення освітнього процесу, що пов'язані з річними завданнями);
- цільова, предметна, персональна і тимчасова визначеність контролю (діяльність його суб'єктів буде здійснюватися успішно, якщо будуть точно визначені: а) мета і завдання контролю; б) предмет контролю; в) склад контролюючої і контрольованої груп; г) терміни контролю);
- системність контролю (розгляд освітнього процесу як цілісної системи, а об'єкт контролюючої діяльності як невід'ємну частину даної системи);
- демократичність і толерантність (передбачає зміщення центру ваги з адміністративного контролю, здійснюваного переважно єдиноначальною, на колективні форми контрольної діяльності, розподіл прав, повноважень і відповідальності між усіма учасниками процесу управління, його децентралізацію);

– об'єктивність (інформація, що отримана в результаті цілеспрямованих спостережень і як підсумок продуманої системи контролю, повинна бути реальною і об'єктивною);

– сприяння позитивного результату здійснюваної перевірки (основне призначення контролю полягає в тому, щоб сприяти створенню позитивних результатів в освітньому процесі, підвищення якості, поліпшення діяльності всього педагогічного колективу і кожного педагога окремо) [5, с. 11–13].

Академік М. Фіцула [20] виокремлює такі принципи державного контролю в управлінні закладами дошкільної освіти:

– принцип державотворення – діяльність закладу спрямовується на утвердження і розвиток державності України;

– принцип науковості – урахування під час організації освітнього процесу в початкових закладах досягнень педагогіки, психології, методик викладання навчальних предметів, фізіології, гігієни, кібернетики та інших наук, які дають змогу здійснювати цей процес на наукових засадах;

– принцип цілеспрямованості – постановка перед педагогічним колективом близької, середньої й далекої перспектив, розв'язання конкретних завдань для їх досягнення;

– принцип компетентності – усі педагогічні та інші працівники закладу дошкільної освіти повинні мати високий рівень професійної підготовки, сумлінно виконувати службові обов'язки;

– принцип оптимізації – створення у ЗДО належних умов для забезпечення його працівникам можливостей для ефективної діяльності;

– принцип ініціативи й активності – наявність цих якостей у керівництва закладу та створення умов для творчих пошуків усіма педагогами;

– принцип об'єктивності в оцінюванні виконання працівниками закладу дошкільної освіти своїх обов'язків – систематичний контроль за діяльністю працівників ЗДО, об'єктивна оцінка її результатів, гласність і врахування думки педагогічного колективу;

– принцип поєднання колегіальності з персональною відповідальністю – завідувач несе повну відповідальність за освітню діяльність перед державними органами, але під час прийняття важливих рішень з питань діяльності закладу дошкільної освіти зобов'язаний урахувувати думку членів колективу, якщо вона не суперечить законам України [20, с. 395–396].

Використання та впровадження принципів державного контролю в систему дошкільної освіти сприятиме якісній роботі закладів дошкільної освіти, що має відповідати прогнозованим цілям, узгодженими з державними вимогами й стандартами, а також потребам та очікуванням суб'єктів освітнього процесу (дітей, педагогів, батьків)

5. Положення про атестацію педагогічних працівників.

Атестація педагогічних працівників – це система заходів, спрямована на всебічне комплексне оцінювання їх педагогічної діяльності, за якою визначаються відповідність педагогічного працівника займаній посаді, рівень його кваліфікації, присвоюється кваліфікаційна категорія, педагогічне звання.

Метою атестації є стимулювання цілеспрямованого безперервного підвищення рівня професійної компетентності педагогічних працівників, росту їх професійної майстерності, розвитку творчої ініціативи, підвищення престижу й авторитету, забезпечення ефективності навчально-виховного процесу.

Основними принципами атестації є відкритість та колегіальність, гуманне та доброзичливе ставлення до педагогічного працівника, повнота, об'єктивність та системність оцінювання його педагогічної діяльності.

Відповідно до частини четвертої статті 54 Закону України “Про освіту” педагогічні працівники підлягають атестації. За результатами атестації визначаються відповідність працівника займаній посаді, рівень його кваліфікації, присвоюються категорії, педагогічні звання

Атестація може бути черговою або позачерговою.

Чергова атестація здійснюється один раз на п'ять років.

Умовою чергової атестації педагогічних працівників є обов'язкове проходження не рідше одного разу на п'ять років підвищення кваліфікації на засадах вільного вибору форм навчання, програм і навчальних закладів. Ця вимога не розповсюджується на педагогічних працівників, які працюють перші п'ять років після закінчення вищого навчального закладу.

Позачергова атестація проводиться за заявою працівника з метою підвищення кваліфікаційної категорії (тарифного розряду) або за поданням керівника, педагогічної ради навчального закладу чи відповідного органу управління освітою з метою присвоєння працівнику кваліфікаційної категорії, педагогічного звання та у разі зниження ним рівня професійної діяльності.

Позачергова атестація з метою підвищення кваліфікаційної категорії може проводитися не раніш як через два роки після присвоєння попередньої.

Позачергова атестація керівних кадрів проводиться за поданням керівника відповідного органу управління освітою при неналежному виконанні посадових обов'язків.

Атестація ЗДО незалежно від підпорядкування, типів і форми власності є обов'язковою і здійснюється, як правило, один раз на 5 років відповідно до Типового положення про атестацію педагогічних працівників України, затвердженого спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі освіти і науки. За результатами атестації педагогічних працівників дошкільного навчального закладу визначається відповідність педагогічного працівника займаній посаді, встановлюється його кваліфікаційна категорія (спеціаліст, спеціаліст II категорії, спеціаліст I категорії, спеціаліст вищої

категорії), може бути присвоєно відповідне педагогічне звання вихователям – “Вихователь-методист”, а вихователям-методистам – “Старший вихователь”, учителям усіх спеціальностей – “Старший вчитель”, “Вчитель-методист”.

Атестація загальноосвітнього навчального закладу незалежно від підпорядкування, типів і форм власності є обов’язковою і здійснюється, як правило, один раз на 5 років відповідно до Типового положення про атестацію педагогічних працівників, затвердженого Міністерством освіти України. За результатами атестації педагогічних працівників загальноосвітніх навчальних закладів визначається відповідність педагогічного працівника займаній посаді, присвоюється кваліфікаційна категорія (спеціаліст, спеціаліст другої категорії, спеціаліст першої категорії і спеціаліст вищої категорії) та може бути присвоєно педагогічне звання (старший учитель, учитель-методист, вихователь-методист, педагог-організатор-методист тощо). Положення про кваліфікаційні категорії та педагогічні звання затверджуються Міністерством освіти України.

Атестація професійно-технічного навчального закладу: для визначення відповідності педагогічного працівника займаній посаді, рівня його кваліфікації проводиться атестація. Періодичність обов’язкової атестації та порядок її проведення встановлюються спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері професійно-технічної освіти. Рішення атестаційної комісії є підставою для присвоєння педагогічному працівникові відповідної категорії або звільнення його з роботи у порядку, передбаченому законодавством.

Атестація позашкільного навчального закладу: незалежно від підпорядкування, типу і форми власності здійснюється, як правило, один раз у 5 років відповідно до Типового положення про атестацію педагогічних працівників, затвердженого спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі освіти

II. Порядок створення та повноваження атестаційних комісій

Для організації та проведення атестації педагогічних працівників у навчальних та інших закладах, органах управління освітою щороку до 20 вересня створюються атестаційні комісії I, II і III рівнів.

Атестаційні комісії I рівня створюються у дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних, вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації незалежно від підпорядкування, типів і форм власності, навчально-методичних (науково-методичних) установах, закладах післядипломної педагогічної освіти, спеціальних установах для дітей, а також закладах охорони здоров’я, культури, соціального захисту та інших закладах і установах, у штаті яких є педагогічні працівники.

Атестаційні комісії II рівня створюються у відділах освіти районних, районних у містах Києві, інших підрозділах місцевих органів виконавчої влади

та виконавчих органів рад, у підпорядкуванні яких перебувають навчальні та інші заклади.

Атестаційні комісії III рівня створюються в Міністерстві освіти і науки України, органах управління освітою обласних, Київської міської державної адміністрації, інших відповідних структурних підрозділах місцевих органів виконавчої влади.

Центральні органи виконавчої влади, яким підпорядковано навчальні та інші заклади, створюють атестаційні комісії у відповідних міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади або делегують свої повноваження атестаційним комісіям III рівня.

Атестаційні комісії усіх рівнів створюються у складі: голови, заступника голови, секретаря, членів атестаційної комісії. Головою атестаційної комісії є керівник (заступник керівника) навчального закладу або відповідного органу управління освітою. Про створення атестаційної комісії та затвердження її складу видається наказ.

Кількість членів атестаційної комісії не може бути меншою п'яти осіб.

Атестаційні комісії усіх рівнів формуються з педагогічних працівників навчальних та інших закладів, працівників відповідних органів управління освітою, представників відповідних профспілкових органів, методичних та психологічних служб. До складу атестаційних комісій також можуть входити представники наукових та інших установ, організацій, об'єднань громадян (за згодою).

Атестаційні комісії усіх рівнів створюються на один рік до формування нового складу атестаційної комісії. Персональний склад атестаційних комісій протягом року може змінюватися.

Педагогічні працівники, які входять до складу атестаційної комісії, атестуються на загальних підставах та не беруть участі у голосуванні щодо себе.

Якщо кількість педагогічних працівників навчального та іншого закладу становить менш як 15 осіб, їх атестація проводиться атестаційними комісіями I рівня, визначеними відповідним органом управління освітою, або атестаційними комісіями II рівня.

Атестація педагогічних працівників притулків для дітей, центрів соціально-психологічної реабілітації дітей, центрів медико-соціальної реабілітації дітей закладів охорони здоров'я, соціально-реабілітаційних центрів (дитячих містечок) здійснюється атестаційними комісіями II рівня за місцезнаходженням цих установ.

Атестаційні комісії I рівня мають право:

- 1) атестувати педагогічних працівників на відповідність займаній посаді;
- 2) присвоювати кваліфікаційні категорії “спеціаліст”, “спеціаліст другої категорії”, “спеціаліст першої категорії” (атестувати на відповідність раніше присвоєним кваліфікаційним категоріям);

3) порушувати клопотання перед атестаційними комісіями II, III рівнів (якщо навчальні та інші заклади перебувають в управлінні Міністерства освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, органів управління освітою обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, інших структурних підрозділів місцевих органів виконавчої влади), атестаційними комісіями центральних органів виконавчої влади, яким підпорядковані навчальні заклади, про присвоєння педагогічним працівникам кваліфікаційної категорії «спеціаліст вищої категорії» (про відповідність раніше присвоєній кваліфікаційній категорії «спеціаліст вищої категорії») та про присвоєння педагогічних звань (про відповідність раніше присвоєним педагогічним званням).

Атестаційні комісії II рівня мають право:

1) атестувати на відповідність займаній посаді керівних кадрів навчальних та інших закладів, методистів районних (міських) методичних кабінетів (центрів), працівників районних (міських) навчально-методичних кабінетів (центрів) психологічної служби системи освіти (далі - працівники районних (міських) кабінетів (центрів)), завідувачів та консультантів районних психолого-медико-педагогічних консультацій, педагогічних працівників навчальних закладів і установ, у яких не створено атестаційні комісії та осіб, які призначаються на посади керівників загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів;

2) присвоювати кваліфікаційні категорії «спеціаліст», «спеціаліст другої категорії», «спеціаліст першої категорії» (атестувати на відповідність раніше присвоєним цим кваліфікаційним категоріям) працівникам районних (міських) кабінетів (центрів);

3) присвоювати кваліфікаційні категорії, педагогічні звання (атестувати на відповідність раніше присвоєним цим кваліфікаційним категоріям) педагогічним працівникам навчальних закладів і установ у яких не створено атестаційні комісії;

4) присвоювати кваліфікаційну категорію «спеціаліст вищої» (атестувати на відповідність раніше присвоєній кваліфікаційній категорії «спеціаліст вищої категорії»), присвоювати педагогічні звання за клопотанням атестаційних комісій I рівня;

5) порушувати клопотання перед атестаційними комісіями III рівня про присвоєння педагогічним працівникам районних (міських) кабінетів (центрів) кваліфікаційної категорії «спеціаліст вищої категорії» та педагогічного звання «практичний психолог-методист» (для практичних психологів цих кабінетів (центрів)) або про відповідність раніше присвоєній кваліфікаційній категорії, педагогічному званню; розглядати апеляції на рішення атестаційних комісій I рівня.

Атестаційні комісії III рівня мають право:

1) атестувати на відповідність займаній посаді керівних кадрів навчальних та інших закладів, що перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України, органів управління освітою обласних, Київської міської державної адміністрації, інших відповідних структурних підрозділів місцевих органів виконавчої влади, обласних, Київської міської психолого-медико-педагогічних консультацій;

2) атестувати осіб, які призначаються на посади керівників загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів, що перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки, органів управління освітою обласних, Київської міської державної адміністрації, інших відповідних структурних підрозділів місцевих органів виконавчої влади;

3) атестувати на відповідність займаній посаді педагогічних працівників навчально-методичних (науково-методичних) центрів (кабінетів) психологічної служби системи освіти, професійно-технічної освіти, навчальних закладів культури і мистецтв у відповідних обласних, Київського міського навчально-методичного (науково-методичних) центру (кабінетів), присвоювати їм кваліфікаційні категорії (атестувати на відповідність раніше присвоєним цим кваліфікаційним категоріям), педагогічне звання “практичний психолог-методист” (атестувати на відповідність раніше присвоєному педагогічному званню “практичний психолог-методист”);

4) присвоювати кваліфікаційну категорію “спеціаліст вищої категорії” педагогічним працівникам районних (міських) кабінетів (центрів) (атестувати на відповідність раніше присвоєній кваліфікаційній категорії “спеціаліст вищої категорії”), присвоювати практичним психологам педагогічне звання «практичний психолог-методист» (атестувати на відповідність раніше присвоєному педагогічному званню “практичний психолог-методист”) за поданням атестаційних комісій II рівня;

5) присвоювати кваліфікаційну категорію “спеціаліст вищої категорії” (атестувати на відповідність раніше присвоєній кваліфікаційній категорії “спеціаліст вищої категорії”), присвоювати педагогічні звання (атестувати на відповідність раніше присвоєним педагогічним званням) педагогічним працівникам навчальних закладів, що перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки, органів управління освіти і науки обласних, Київської міської державної адміністрації, інших відповідних структурних підрозділів місцевих органів виконавчої влади за клопотанням атестаційних комісій цих закладів;

б) розглядати апеляції на рішення атестаційних комісій I та II рівнів.

5) розглядати апеляції на рішення атестаційних комісій I та II рівнів.

2.15. Для об’єктивного оцінювання професійної діяльності педагогічних працівників атестаційні комісії всіх рівнів можуть створювати експертні групи [19, с. 1-5].

5. Порядок державного інспектування навчальних закладів.

Інспектування здійснюється шляхом проведення комплексної або вибіркової перевірки, що може бути плановою або позаплановою, виїзною або невиїзною.

Інспектування здійснюється за такими напрямками:

- виконання навчальним закладом положень Конституції та законів України, інших нормативно-правових актів з питань освіти;
- дотримання навчальним закладом вимог державних стандартів освіти;
- якість підготовки навчальним закладом вихованців, учнів, студентів (слухачів), курсантів, екстернів, асистентів-стажистів, інтернів, клінічних ординаторів, здобувачів, аспірантів (ад'юнктів) та докторантів;
- організація у навчальному закладі освітньої, навчально-методичної і наукової роботи;
- ефективність використання навчальним закладом педагогічного та науково-педагогічного потенціалу і матеріальних ресурсів;
- забезпечення розвитку та ефективність використання навчальним закладом матеріально-технічної бази і об'єктів соціальної сфери.

Періодичність проведення планових перевірок визначається залежно від ступеня ризику від провадження господарської діяльності з надання освітніх послуг. Перевірки проводяться на підставі річних і квартальних планів, що затверджуються в установленому порядку відповідно до 1 грудня та 25 числа останнього місяця кварталу.

Позапланова перевірка проводиться у випадках, передбачених законом.

Для проведення перевірки державна інспекція навчальних закладів (ДІНЗ) видає наказ, в якому зазначається найменування навчального закладу, який передбачається перевірити, його місцезнаходження, форма, напрями та строк проведення перевірки, а також склад комісії.

На підставі наказу оформляється посвідчення (направлення) на проведення перевірки (далі – направлення), яке підписується Головою ДІНЗ або його заступником відповідно до розподілу функціональних обов'язків і засвідчується печаткою, а також складається програма її проведення, якою визначається перелік питань та документів, що будуть перевірятися.

Форма направлення затверджується МОН України.

Направлення є чинним протягом зазначеного в ньому строку проведення перевірки.

ДІНЗ готує повідомлення про проведення планової перевірки, в якому зазначається найменування навчального закладу, який передбачається перевірити, його місцезнаходження, форма, напрями та строк проведення перевірки, і надсилає (вручає) його за 10 днів до початку проведення перевірки такому навчальному закладові та органіві управління освітою, якому підпорядкований навчальний заклад.

У разі проведення невиїзної перевірки у повідомленні також зазначається перелік документів, які необхідно подати для її проведення, і строк їх подання, а також надсилається копія направлення.

У разі проведення позапланової виїзної перевірки повідомлення не надсилається.

Перед початком проведення виїзної перевірки голова комісії зобов'язаний пред'явити керівникові навчального закладу або уповноваженій ним особі направлення, службові посвідчення та документи, що засвідчують особу членів комісії, надати навчальному закладові копію направлення та провести нараду за участю працівників навчального закладу, на якій повідомити програму проведення перевірки.

Перед початком проведення виїзної перевірки голова комісії вносить запис до журналу реєстрації перевірок навчального закладу (в разі його наявності).

Головою комісії призначається працівник ДІНЗ, який несе персональну відповідальність за роботу комісії.

До роботи комісії за погодженням з керівництвом можуть залучатися представники органів управління освітою, підприємств, установ та організацій, які мають відповідну освіту.

Кількість членів комісії встановлюється залежно від форми, напрямів, програми проведення перевірки, переліку питань та документів, що перевіряються.

Голова і члени комісії під час проведення перевірки мають право:

1) на безперешкодний доступ на територію навчального закладу, в навчальні приміщення та гуртожитки для вивчення питань, зазначених у направленні та програмі проведення перевірки;

2) одержувати від керівника та інших працівників навчального закладу необхідні документи, пояснення та інформацію з питань, що виникають під час проведення перевірки;

3) вимагати від керівника навчального закладу усунення порушень вимог законодавства щодо надання освітніх послуг і державних стандартів освіти (далі – вимоги законодавства і державних стандартів).

Голова і члени комісії під час проведення перевірки зобов'язані:

1) діяти об'єктивно, неупереджено та у межах повноважень, передбачених законодавством;

2) дотримуватися ділової етики у взаємовідносинах з керівником та іншими працівниками навчального закладу;

3) ознайомити керівника навчального закладу з результатами перевірки у строки, визначені законодавством.

Строк проведення планової перевірки не може перевищувати 15 робочих днів, позапланової – 10 робочих днів.

Продовження строку проведення позапланової перевірки не допускається.

За результатами перевірки на підставі висновків членів комісії та документів, поданих керівником навчального закладу, складається акт про проведення перевірки у двох (трьох у разі проведення перевірки дошкільного, загальноосвітнього та позашкільного навчального закладу) примірниках за формою, затвердженою ДІНЗ. Кожен його примірник підписується головою і членами комісії та керівником навчального закладу.

Якщо керівник навчального закладу не погоджується з актом про проведення перевірки, він підписує його із зауваженнями, які є невід'ємною частиною такого акта.

У разі відмови керівника навчального закладу підписати акт про проведення перевірки голова комісії вносить до нього відповідний запис, під яким ставлять підписи члени комісії.

У разі недопущення комісії до проведення перевірки або створення перешкод у її роботі складається відповідний акт із зазначенням таких фактів, який підписує голова і члени комісії (не менш як три особи). Копії акта подаються відповідному органу ліцензування, органу управління освітою, якому підпорядкований навчальний заклад, або власникові навчального закладу для прийняття рішення відповідно до законодавства.

У разі виявлення під час проведення перевірки фактів порушення навчальним закладом вимог законодавства і державних стандартів комісія має право вимагати від керівника та інших працівників навчального закладу письмові пояснення. Якщо керівник та інші працівники відмовляються від надання письмових пояснень, такий факт фіксується в акті про проведення перевірки.

Виявлені під час проведення перевірки порушення вимог законодавства і державних стандартів зазначаються в акті про проведення перевірки з посиланням на відповідне положення акта законодавства, а також в акті робиться запис про необхідність розроблення плану заходів щодо усунення виявлених недоліків і порушень вимог законодавства і державних стандартів (далі – план заходів).

Якщо під час проведення перевірки виявлені порушення вимог державного стандарту освіти або ліцензійних умов, комісія надсилає копію акта про проведення перевірки до відповідного органу ліцензування для здійснення необхідних заходів.

Керівник навчального закладу має право:

- 1) перевіряти наявність службових посвідчень та документів, що засвідчують особу членів комісії, і одержувати копію направлення;
- 2) бути присутнім під час проведення перевірки;
- 3) отримувати та ознайомлюватися з актом про проведення перевірки;

4) подавати в письмовій формі свої пояснення або зауваження до акта про проведення перевірки;

5) оскаржувати в установленому порядку неправомірні дії комісії;

б) не допускати комісію до проведення перевірки у разі, коли:

- порушуються вимоги щодо періодичності здійснення заходів державного нагляду (контролю), передбачених законодавством;
- голова комісії не надав копії направлення.

Керівник навчального закладу зобов'язаний:

1) допускати членів комісії до проведення перевірки за умови дотримання ними порядку її проведення;

2) створювати необхідні умови для роботи комісії;

3) своєчасно подавати необхідні документи, пояснення та інформацію з питань, що виникають під час проведення перевірки;

4) виконувати вимоги комісії щодо усунення виявлених порушень вимог законодавства і державних стандартів;

5) отримати примірник акта про проведення перевірки.

Керівник навчального закладу несе персональну відповідальність за об'єктивність та достовірність поданих документів, пояснень та інформації.

Підсумки роботи комісії оголошуються на засіданні вченої (педагогічної) ради або нараді за участю працівників навчального закладу.

Один примірник акта про проведення перевірки надається керівникові навчального закладу, другий – залишається в ДІНЗ.

У разі проведення перевірки дошкільного, загальноосвітнього та позашкільного навчального закладу примірник акта про проведення перевірки також надається органу управління освітою, якому підпорядкований навчальний заклад.

Вищий або професійно-технічний навчальний заклад чи орган управління освітою, якому підпорядкований навчальний заклад (у разі проведення перевірки дошкільного, загальноосвітнього та позашкільного навчального закладу) розробляє протягом 15 днів з дня одержання акта про проведення перевірки план заходів, надсилає його до ДІНЗ, а також інформує ДІНЗ у визначений строк про стан виконання плану заходів.

ДІНЗ інформує орган управління освітою, якому підпорядкований вищий або професійно-технічний навчальний заклад, про результати перевірки та надає пропозиції щодо здійснення заходів за її результатами [16].

Глосарій до теми

Атестація педагогічних працівників – це система заходів, спрямована на всебічне комплексне оцінювання їх педагогічної діяльності, за якою визначаються відповідність педагогічного працівника займаній посаді, рівень його кваліфікації, присвоюється кваліфікаційна категорія, педагогічне звання.

Державна атестація – це основна форма державного контролю за діяльністю дошкільних установ незалежно від їх підпорядкування, типів і форм власності, що спрямована на визначення відповідності навчального закладу державним стандартам певного освітнього рівня, дотримання ним вимог цих державних стандартів і забезпечення надання якісної освіти; надання організаційно-методичної допомоги дошкільному закладу, який атестується.

Державний контроль – основна функція управління, що здійснюється МОН України, центральними органами виконавчої влади, яким підпорядковані дошкільні навчальні заклади, Державною інспекцією навчальних закладів, районними державними адміністраціями та підпорядкованими їм органами управління освітою, органами місцевого самоврядування.

Інспектування – система державного контролю за виконанням закладами й установами освіти постанов, директив уряду в галузі освіти, навчальних планів та програм, інструкцій, наказів і розпоряджень керівних органів з одночасною практичною допомогою тим, кого контролюють, вжиттям заходів щодо запобігання й усунення недоліків.

Інституційний аудит – це комплексна зовнішня перевірка та оцінювання освітніх і управлінських процесів закладу освіти (крім закладів вищої освіти), які забезпечують його ефективну роботу та сталий розвиток.

Керівник – 1) працівник органу освіти, який має право приймати рішення, впливаючи на функціонування і розвиток керованого об'єкту; 2) особа, на яку офіційно покладені функції правління колективом та організації його діяльності.

Питання для самоперевірки знань

1. Схарактеризуйте порядок державної атестації дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних навчальних закладів
2. Розкрийте зміст терміну «Державний контроль».
3. Схарактеризуйте форми державного контролю.
4. Розкрийте зміст терміну «Державна атестація». Назвіть головні завдання державної атестації навчальних закладів.
5. Проаналізуйте поняття «Інституційний аудит закладів освіти». Обґрунтуйте відмінності між атестацією закладу освіти та інституційним аудитом.
6. Схарактеризуйте методи державного контролю.
7. Проаналізуйте принципи державного контролю.

8. Назвіть основні складові процесу атестації педагогічних працівників.

Використана література:

1. Англійсько-український словник термінів і понять з державного управління / за ред. Г. Райта. К.: Основи, 1996. 128 с.
2. Бахрушин В. Атестація vs Інституційний аудит закладів освіти URL: <http://nus.org.ua/articles/atestatsiya-vs-instytutstijnyj-audyt-zakladiv-osvity/>
3. Божинський В. С. Державна атестація навчального закладу: крок за кроком. *Практика управління закладом освіти*. 2016. № 2. С. 43–45.
4. Гончарук В. В. Шляхи розвитку сучасного управління освітою у регіоні. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2014. № 3. С. 186
5. Гуз А. А. Система контролю в дошкільному закладі: учебно-методическое пособие. Минск, 2010. 178 с.
6. Державна атестація дошкільного навчального закладу: нормативні документи. URL: <https://www.pedrada.com.ua/article/143-derjavna-atestatsiya-doshklnogo-navchalnogo-zakladu-normativn-dokumenty>
7. Кабінет Міністрів України «Положення про дошкільний навчальний заклад № 305 від 12 березня 2003 р.». *Все для вчителя*. 2011. № 25–27. С. 17–18.
8. Крисюк С. В. Державне управління освітою : навч. пос. [для слухачів, асп., докторантів спец. «Державне управління освітою»]. К.: НАДУ, 2009. – 220 с.
9. Малиновський В. Я. Державне управління: навчальний посібник. К: Атіка, 2003. 576 с.
10. Мельник А. Ф., Оболенський О.Ю., Васіна А. Ю., Гордієнко Л. Ю. Державне управління. К.: Знання-Прес, 2003. 343 с.,
11. Мельничук О. С. Словник іншомовних слів. URL: <http://slovopedia.org.ua/42/53402-41.html>
12. Наказ Про затвердження Порядку державної атестації дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних навчальних закладів від 30.01.2015 № 67. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0173-15>
13. Новий тлумачний словник української мови / за ред. В. В. Яременка. К.: Аконті, 1999. Т. 2. 910 с.
14. Орехова І. С. Принципи державного контролю господарської діяльності. *Форум права*. 2009. № 2. С. 309

15. Пикельная В. С. Теоретические основы управления (школоведческий аспект). М.: Высшая школа, 1990. 175 с.
16. Постанова Про затвердження Порядку державного інспектування навчальних закладів від 3 травня 2012 р. № 353. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/353-2012-%D0%BF>
17. Романюк І. А. Аналіз, планування, контроль як функції управлінської діяльності керівника дошкільного навчального закладу. Тернопіль: Мандрівець, 2011. 280 с.
18. Романюк І. А. Гуманістичний підхід до здійснення контрольної функції – запорука успіху керівника дошкільного закладу. *Дитячий садок*. 2010. № 21–23. С. 82–85
19. Типове положення про атестацію педагогічних працівників. URL: http://www.umsa.edu.ua/facultethome/medkollege/lecture/metod_rab/atestatsiya/polozhennya_pro_atestatsiyu.pdf
20. Фіцула М. М. Педагогіка: навчальний посібник [для студентів вищих педагогічних закладів освіти]. К.: Академія, 2002. 528 с.
21. Чала Т. Т. Настільна книга керівника ДНЗ. Харків: Основа, 2009. 508 с.,
22. Чумичева Р. М., Платохина Н. А. Управление дошкольным образованием. М.: Академия, 2011. 400 с.
23. Шамова Т. И. Внутришкольное управление: вопросы теории и практики. М.: Педагогика, 1991. 191 с.
24. Що буде з державною атестацією навчального закладу. URL: <https://www.pedrada.com.ua/article/1527-shcho-bude-z-derjavnoyu-atestatsiyu-navchalnogo-zakladu?ustp=F>
25. Як відбудуватиметься інституційний аудит. URL: <https://www.pedrada.com.ua/article/1549-yak-vdbuvatimetsya-nstitutsyniy-audit-u-shkolah>

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ

Державний контроль в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти

Мета: узагальнити знання про порядок державної атестації дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних навчальних закладів; узагальнити знання про “інституційний аудит” та проаналізувати його роль в управлінні діяльністю закладів освіти, схарактеризувати алгоритм дій проведення державної атестації закладу дошкільної освіти; проаналізувати положення про атестацію педагогічних працівників та порядок державного інспектування навчальних закладів; узагальнити знання про методи та принципи державного контролю в управлінні діяльністю ЗДО.

Форми проведення заняття:

1. Дискусія;
2. Інтерактивне заняття: вправи „Дует”, “Узгодженні дії”, рольова гра „Знайди вихід”

Питання для обговорення

1. Поняття «державного контролю».
2. Форми державного контролю
  - 2.1. Алгоритм дій проведення державної атестації закладу дошкільної освіти. Порядок державної атестації дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних навчальних закладів
  - 2.2. Інституційний аудит закладів освіти
3. Методи державного контролю в управлінні діяльністю ЗДО
4. Принципи державного контролю
5. Положення про атестацію педагогічних працівників.
6. Порядок державного інспектування навчальних закладів.

Домашнє завдання: Проаналізуйте та схарактеризуйте відмінності між поняттями “державна атестація” та “інституційний аудит”.

Тести для самоконтролю

1. Якість освіти - це

а) систематичний збір та інтерпретація свідчень, що веде, як частина процесу, до встановлення цінності з перспективою дії;

б) проведення моніторингу якості освіти за 3 напрями: основних умов освітнього процесу; реалізації освітнього процесу; результатів освітнього процесу;

в) певна збалансована відповідність певного освітнього рівня численним потребам, цілям, умовам, затвердженим освітнім нормам і стандартам, яка встановлюється для виявлення причин порушення цієї відповідності та управління процесом поліпшення встановленої якості;

г) спеціально організоване, цільове, систематичне спостереження за якістю дошкільної освіти, що дозволяє відстежувати як відхилення від державних освітніх стандартів, так і рівень задоволення освітніх потреб населення.

2. Які складові включає якість освіти?

а) якість реалізації навчально-виховного процесу через рівень досвіду педагога, якість умов реалізації освітнього процесу, якість проведення моніторингових досліджень системою освіти в конкретному закладі;

б) якість реалізації освітнього процесу через рівень майстерності педагога і рівень досягнень дітей в освітньому процесі, якість умов реалізації освітнього процесу, якість управління системою освіти в конкретному закладі;

в) якість реалізації освітнього процесу через рівень майстерності педагога і рівень знань дітей в освітньому процесі, якість впровадження передового педагогічного досвіду педагога, якість управління системою освіти в конкретному закладі;

г) якість реалізації освітнього процесу через рівень майстерності педагога і рівень досягнень дітей в освітньому процесі, якість умов реалізації освітнього процесу, якість сформованих навичок дітей дошкільного віку, якість знань педагога, якість контролю системи освіти в конкретному закладі.

3. Базовий компонент дошкільної освіти – це

а) державний документ, який визначає стратегію й основні напрями її розвитку у XXI столітті;

б) Державний стандарт дошкільної освіти України, який реалізується програмами та навчально-методичним забезпеченням, що затверджуються Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України;

в) Державний стандарт дошкільної освіти України. Метою якого є створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості як громадянина України, формування покоління, здатного навчатися упродовж життя, створювати й розвивати цінності громадянського суспільства;

г) система знань, практичних умінь і навичок, досвіду творчої діяльності, світоглядних ідей, якими учні оволодівають у процесі навчання. Це педагогічно адаптований соціальний досвід людства, тотожний за структурою (звісно, не за обсягом) людській культурі в усій її повноті.

4. Надійним інструментом, що дозволяє визначити, виміряти якість освіти, що має особистісне спрямування, є:

- а) моніторинг;
- б) оцінювання;
- в) якість освіти;
- г) інваріантна складова змісту дошкільної освіти.

5. Об'єктом освітнього моніторингу є:

а) окремі складники всієї системи освіти, діяльність навчальних закладів, освітніх систем різних рівнів, освітні технології й методики, їх ефективність, освітній процес, його етапи та результати;

б) виключно зміст освіти та засоби, що забезпечують освітній процес;

в) зміст освіти та засоби, що забезпечують освітній процес, різноманітні види діяльності людини, окремі складники всієї системи освіти, діяльність навчальних закладів, освітніх систем різних рівнів, освітні технології й методики, їх ефективність, освітній процес, його етапи та результати;

г) якість освіти як системоутворювальний чинник навчального закладу і чинник освітнього забезпечення.

6. Моніторинг у системі дошкільної освіти – це:

а) певна збалансована відповідність певного освітнього рівня численним потребам, цілям, умовам, затвердженим освітнім нормам і стандартам, яка встановлюється для виявлення причин порушення цієї відповідності та управління процесом поліпшення встановленої якості;

б) організоване, поетапне, систематичне спостереження за якістю дошкільної освіти, що дозволяє виключно рівень задоволення освітніх потреб населення;

в) спеціально організоване, не систематичне спостереження за якістю дошкільної освіти, що дозволяє відстежувати відхилення від державних освітніх стандартів;

г) спеціально організоване, цільове, систематичне спостереження за якістю дошкільної освіти, що дозволяє відстежувати як відхилення від державних освітніх стандартів, так і рівень задоволення освітніх потреб населення.

7. Дайте визначення поняттю «контроль»:

а) функція управління, що спрямована на прогнозування дій стосовно певного об'єкта; використовується для запобігання негативним результатам; процедура не регулярна, не систематична, проводиться по вимозі;

б) функція управління, що спрямована на інформування про стан об'єкта; використовується для запобігання негативним результатам; процедура регулярна, систематична та своєчасна;

в) діяльність уповноважених органів управління освітою, що спрямована на інформування про стан об'єкта, що використовується для запобігання негативним результатам;

г) функція управління, що використовується для запобігання негативним результатам; процедура що проводиться виключно по вимозі та є не регулярною та не систематичною.

8. Поясніть, у чому полягає умова інтеграції організації контролю:

а) вимагає в процесі контролю встановлення між суб'єктом і об'єктом стосунків, які ґрунтуються на взаєморозумінні та співробітництві та передбачає визначення основних, кардинальних напрямків діяльності підсистеми, що в першу чергу зазнає контролю;

б) передбачає визначення основних, кардинальних напрямків діяльності підсистеми, що в першу чергу зазнає контролю;

в) припускає поєднання зусиль педагогічного та батьківського колективу в здійсненні внутрішнього контролю за умови пріоритетного права керівника ЗДО на координацію цього контролю;

г) вимагає в процесі контролю встановлення між суб'єктом і об'єктом стосунків, які ґрунтуються на взаєморозумінні та співробітництві.

9. Дайте визначення поняттю «посадовий контроль»:

а) проведення керівником ЗДО, його заступниками спостережень, обстежень, що здійснюються у порядку керівництва і контролю в межах своєї компетентності за дотриманням педагогічними працівниками законодавчих та інших нормативних актів України, обласних та міських відділів в області освіти управлінь захисту прав дитинства;

б) проведення вихователем-методистом ЗДО спостережень, обстежень, що здійснюються у порядку керівництва і контролю в межах своєї компетентності за дотриманням педагогічними працівниками законодавчих та інших нормативних актів України, обласних та міських відділів в області освіти управлінь захисту прав дитинства;

в) проведення спостережень уповноваженим органом управління освітою за дотриманням педагогічними працівниками законодавчих та інших нормативних актів України, обласних та міських відділів в області освіти управлінь захисту прав дитинства;

г) проведення виключно заступниками керівника ЗДО спостережень, обстежень, що здійснюються у порядку керівництва і контролю в межах своєї компетентності за дотриманням педагогічними працівниками та медичним персоналом законодавчих та інших нормативних актів України, обласних та міських відділів в області освіти управлінь захисту прав дитинства.

10. Встановіть послідовність основних етапів проведення моніторингових досліджень:

а) I етап: Аналіз та інтерпретація результатів дослідження; II етап: Розробка інструментарію; III етап: Проведення дослідження; IV етап: Збір та обробка результатів; V етап: Цілепокладання та планування дослідження;

б) I етап: Проведення дослідження; II етап: Збір та обробка результатів; III етап: Цілепокладання та планування дослідження; IV етап: Розробка інструментарію; V етап: Аналіз та інтерпретація результатів дослідження;

в) I етап: Збір та обробка результатів; II етап: Розробка інструментарію; III етап: Проведення дослідження; IV етап: Цілепокладання та планування дослідження; V етап: Аналіз та інтерпретація результатів дослідження;

г) I етап: Цілепокладання та планування дослідження; II етап: Розробка інструментарію; III етап: Проведення дослідження; IV етап: Збір та обробка результатів; V етап: Аналіз та інтерпретація результатів дослідження.

11. Визначте види моніторингових досліджень, виділені Г. В. Єльніковою:

а) область використання, засоби проведення, засоби збору інформації, час проведення, масштабність, орієнтація, розповсюдження інформації;

б) державний, регіональний, локальний; керівниковий адміністративний, педагогічний, учнівський;

в) моніторинг узгодження управління, діагностичний моніторинг, моніторинг діяльності;

г) масштабність цілей освіти, етапи освіти, час, циклічність, масштабність об'єкту, організаційні форми, форми відношень, інструментарій.

12. Державна атестація – це:

а) комплексна зовнішня перевірка та оцінювання освітніх і управлінських процесів закладу освіти (крім закладів вищої освіти), які забезпечують його ефективну роботу та сталий розвиток;

б) функція управління, що спрямована на інформування про стан об'єкта; використовується для запобігання негативним результатам; процедура регулярна, систематична та своєчасна;

в) основна форма державного контролю за діяльністю дошкільних установ незалежно від їх підпорядкування, типів і форм власності, що спрямована на визначення відповідності навчального закладу державним стандартам певного освітнього рівня, дотримання ним вимог цих державних стандартів і забезпечення надання якісної освіти; надання організаційно-методичної допомоги дошкільному закладу, який атестується;

г) функція управління, що спрямована на визначення відповідності навчального закладу державним стандартам певного освітнього рівня, процедура регулярна, систематична та своєчасна.

13. Інституційний аудит – це:

а) комплексна зовнішня перевірка та оцінювання освітніх і управлінських процесів закладу освіти (крім закладів вищої освіти), які забезпечують його ефективну роботу та сталий розвиток;

б) основна форма державного контролю за діяльністю дошкільних установ незалежно від їх підпорядкування, типів і форм власності, що спрямована на визначення відповідності навчального закладу державним стандартам певного освітнього рівня;

в) функція управління, що спрямована на визначення відповідності навчального закладу державним стандартам певного освітнього рівня, процедура регулярна, систематична та своєчасна;

г) комплексна внутрішня перевірка, що спрямована на прогнозування дій стосовно певного об'єкта; використовується для запобігання негативним результатам; процедура не регулярна, не систематична, проводиться по вимозі.

14. В якому порядку проводять інституційний аудит?

а) 1 раз на 6 років;

б) у позаплановому порядку;

в) у плановому порядку;

г) за вимогою.

15. В якому разі інституційний аудит проводять у позаплановому порядку?

а) заклад освіти має високу якість освітньої діяльності, але є ініціатива: – засновника – керівника – колегіального органу управління – вищого колегіального органу громадського самоврядування – наглядової (підкувальної) ради закладу;

б) заклад освіти має низьку якість освітньої діяльності є ініціатива: – засновника – керівника – колегіального органу управління – вищого колегіального органу громадського самоврядування – наглядової (підкувальної) ради закладу;

в) заклад освіти має низьку якість освітньої діяльності, проте немає ініціативи керівника;

г) заклад освіти має низьку якість освітньої діяльності, проте є ініціатива вищого колегіального органу громадського самоврядування – наглядової (підкувальної) ради закладу.

16. Атестація педагогічних працівників – це:

а) система заходів, що проводиться в позаплановому порядку та спрямована на всебічне комплексне оцінювання педагогічної діяльності, за якою визначаються відповідність педагогічного працівника займаній посаді, рівень його кваліфікації, присвоюється кваліфікаційна категорія, педагогічне звання;

б) система заходів, що проводиться в позаплановому порядку та спрямована на оцінювання відповідності педагогічного працівника займаній посаді;

в) система заходів, спрямована на вибіркове оцінювання педагогічної діяльності, за якою визначаються відповідність педагогічного працівника займаній посаді, рівень його кваліфікації;

г) система заходів, спрямована на всебічне комплексне оцінювання педагогічної діяльності, за якою визначаються відповідність педагогічного працівника займаній посаді, рівень його кваліфікації, присвоюється кваліфікаційна категорія, педагогічне звання.

17. Чергова атестація здійснюється:

а) два рази на п'ять років;

б) один раз на п'ять років;

в) один раз на десять років;

г) два рази на десять років.

18. Позачергова атестація проводиться:

а) два рази на п'ять років;

б) виключно за заявою керівника з метою підвищення кваліфікаційної категорії (тарифного розряду);

в) за заявою працівника з метою підвищення кваліфікаційної категорії (тарифного розряду) або за поданням керівника, педагогічної ради навчального закладу чи відповідного органу управління освітою з метою присвоєння працівнику кваліфікаційної категорії, педагогічного звання та у разі зниження ним рівня професійної діяльності;

г) за заявою працівника з метою підвищення кваліфікаційної категорії з метою присвоєння працівнику кваліфікаційної категорії, педагогічного звання та у разі підвищення ним рівня професійної діяльності.

19. Державне управління освітою – це :

а) комплексна зовнішня перевірка та оцінювання освітніх і управлінських процесів закладу освіти (крім закладів вищої освіти), які забезпечують його ефективну роботу та сталий розвиток;

б) функція управління, що спрямована на інформування про стан об'єкта; використовується для запобігання негативним результатам; процедура регулярна, систематична та своєчасна;

в) цілеспрямований, планомірний процес, що пов'язаний із розробленням, прийняттям, упровадженням у практичну діяльність навчальних закладів і органів державного управління рішень, які спрямовані на реалізацію політики забезпечення якості освіти та задоволення потреб ринку праці на міжнародному, національному, регіональному і місцевому рівнях;

г) певна збалансована відповідність певного освітнього рівня численним потребам, цілям, умовам, затвердженим освітнім нормам і стандартам, яка

встановлюється для виявлення причин порушення цієї відповідності та управління процесом поліпшення встановленої якості.

20. Державний контроль в управлінні закладами дошкільної освіти – це :

а) система заходів, що проводиться в позаплановому порядку та спрямована на всебічне комплексне оцінювання педагогічної діяльності, за якою визначаються відповідність педагогічного працівника займаній посаді, рівень його кваліфікації, присвоюється кваліфікаційна категорія, педагогічне звання;

б) система заходів, що проводиться в позаплановому порядку та спрямована на оцінювання відповідності педагогічного працівника займаній посаді;

в) основна функція управління, що здійснюється МОН України, центральними органами виконавчої влади, яким підпорядковані заклади дошкільної освіти, Державною інспекцією навчальних закладів, районними державними адміністраціями та підпорядкованими їм органами управління освітою, органами місцевого самоврядування;

г) цілеспрямований, планомірний процес, що пов'язаний із розробленням, прийняттям, упровадженням у практичну діяльність навчальних закладів і органів державного управління рішень, які спрямовані на реалізацію політики забезпечення якості освіти та задоволення потреб ринку праці на міжнародному, національному, регіональному і місцевому рівнях.

21. Педагогічний моніторинг – це:

а) неперервне тривале спостереження навчального процесу й управління ним;

б) система заходів, що проводиться в позаплановому порядку та спрямована на оцінювання відповідності педагогічного працівника займаній посаді;

в) основна форма державного контролю за діяльністю дошкільних установ незалежно від їх підпорядкування, типів і форм власності, що спрямована на визначення відповідності навчального закладу державним стандартам певного освітнього рівня;

г) спеціально організоване, не систематичне спостереження за якістю дошкільної освіти, що дозволяє відстежувати відхилення від державних освітніх стандартів.

22. Виокремить форми державного контролю:

а) інституційний аудит, педагогічний моніторинг та державна атестація;

б) державна атестація та інституційний аудит;

в) педагогічний моніторинг та експертиза;

г) діагностика та державна атестація.

23. Вкажіть в якому році було розроблено програму навчання та виховання для дітей дошкільного віку:

- а)1960 р.
- б)1955 р.
- в)1970 р.
- г)1959 р.

24.Вкажіть в якому році відбулося зародження системи державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти України:

- а)1962 р.
- б)1960 р.
- в)1955 р.
- г)1958 р.

25.Вкажіть протягом якого періоду відділу народної освіти було надано право контролювати діяльність закладів дошкільної освіти:

- а)1981-1982 р.р.
- б)1976-1977 р.р.
- в)1978-1979 р.р.
- г)1965-1966 р.р.

26.Вкажіть в якому році вперше було впроваджено положення про інспектора-методиста з дошкільного виховання:

- а)1980 р.
- б)1981 р.
- в)1979 р.
- г)1982 р.

27.Вкажіть в якому році МОН України пропонує впровадити таку форму державного контролю, як інституційний аудит:

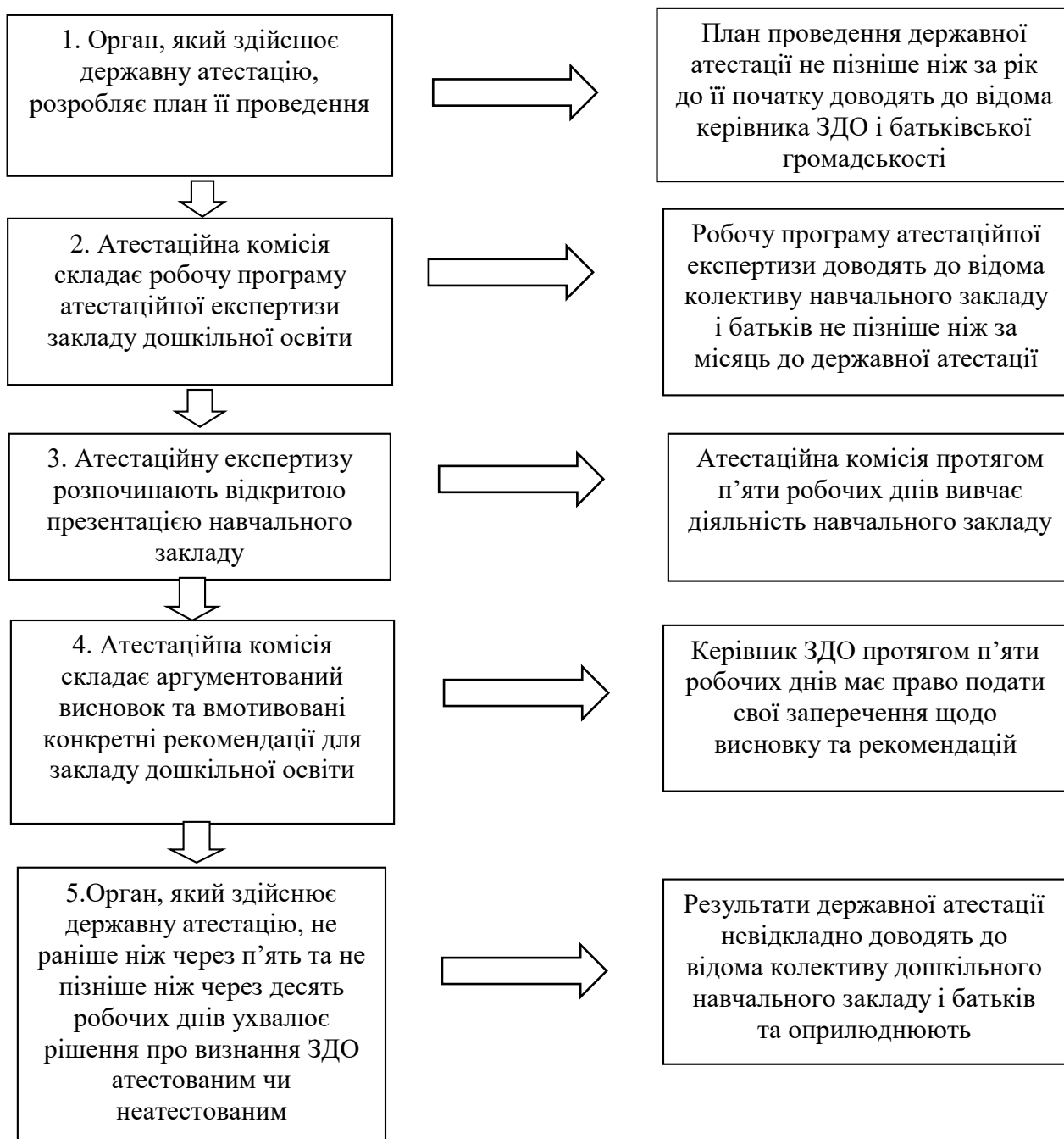
- а)2016 р.
- б)2017 р.
- в)2018 р.
- г)2019 р.

ДОДАТКИ

Додаток А

Додаток до теми № 5

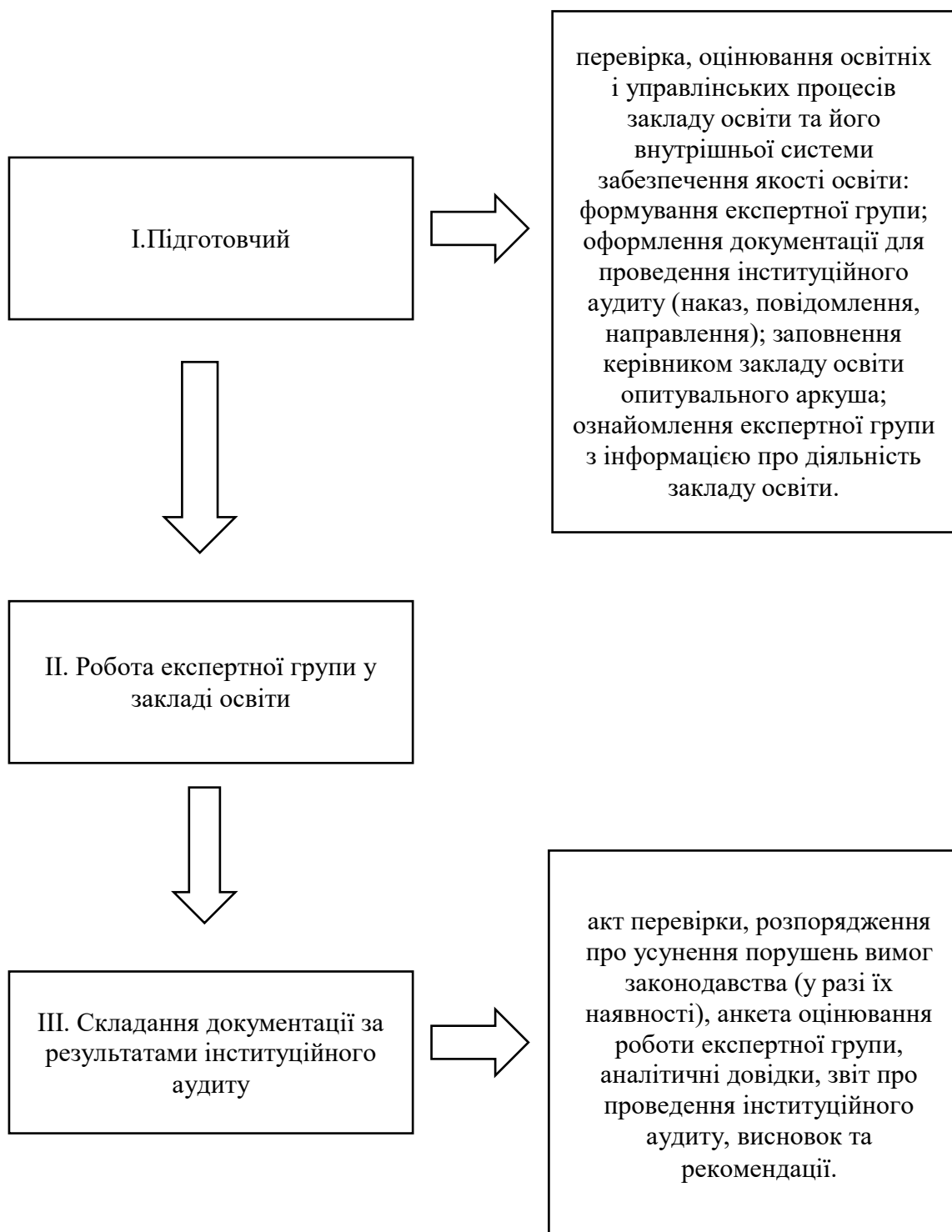
Алгоритм проведення державної атестації закладів дошкільної освіти

Додаток Б

Етапи проведення інституційного аудиту

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Англійсько-український словник термінів і понять з державного управління / за ред. Г. Райта. Київ: Основа, 1996. 128 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) : наказ : від 22.06.2012 р. № 615. *Дошкільне виховання*. 2012. № 7. С. 4-19.
3. Байназарова О.О., Ракчаєва В. В. Моніторинг та оцінювання якості освіти: методичний посібник. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2009. 58 с.
4. Божинський В. С. Державна атестація навчального закладу : крок за кроком. *Практика управління закладом освіти*. 2016. № 2. С. 43–45.
5. Васильченко Л. В. Управлінська культура і компетентність керівника. Харків: Основа, 2007. 176 с.
6. Вимірювання та управління якістю освіти / упоряд. Т. О. Лукіна. Київ: Проект «Рівний доступ до якісної освіти», 2008. 50 с.
7. Гуз А. А. Система контролю в дошкільному закладі: учебно-методическое. Минск, 2010. 178 с.
8. Кабаніна Л. А., Толстолуцький Н. П. Управління освітніми системами. Миколаїв: Балашов, 2005. 60 с.
9. Клименко М. О., Прищепя А. М., Вознюк Н. М. Моніторинг довкілля: підручник. Київ: Академія, 2006. 360 с.
10. Кононко О. Л., Зайченко А. С. Діагностика сектору дошкільної освіти в Україні : звіт за результатами комплексного дослідження. Київ: Відродження, 2013. 145 с.
11. Крутій К. Л. Моніторинг як сучасний засіб управління якістю освіти в дошкільному навчальному закладі: монографія. Запоріжжя: ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2010. 172 с.
12. Лукіна Т. О. Моніторинг якості освіти: теорія і практика. Київ: Шкільний світ, 2006. 128 с.
13. Моніторинг стандартів освіти / За ред. Альберта Тайджмана, Т. Невіллі Послтвейта. Львів: Літопис, 2003. 328 с.
14. Моніторинг якості освіти: принципи, форми, вимоги: довідник-посібник. Хмельницький: ХОШПО, 2013. 61 с.
15. Моніторинг якості освіти: становлення та розвиток в Україні: рекомендації з освітньої політики / За ред. О. І. Локшиної. Київ: К.І.С., 2004. 160 с.
16. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2006. 455 с.
17. Романюк І. А. Аналіз, планування, контроль як функції управлінської діяльності керівника дошкільного навчального закладу. Тернопіль: Мандрівець, 2011. 280 с.

18. Система контролю в ДНЗ / Упорядник Т. Т. Чала. Харків: Основа, 2008. 160 с.
19. Хриков Є. М. Управління навчальним закладом: навч. посіб. Київ: Знання, 2006. 365 с.
20. Чала Т. Т. Настільна книга керівника ДНЗ. Харків: Основа, 2009. 508 с.
21. Чала Т. Т. Нормативні документи [Для завідуючих ДНЗ]. Харків: Основа, 2007. 528 с.
22. Чала Т. Т., Швайка Л. А. Планування роботи в ДНЗ. Харків: Основа, 2008. 271 с.
23. Швайка Л. А. Як оцінити роботу ДНЗ. Харків: Основа, 2009. 165 с.
24. Ярощук Л. Г. Основи педагогічних вимірювань та моніторингу якості освіти: навчальний. Бердянськ: Видавець Ткачук О. В., 2010. 248 с.

Додаткова

1. Вимоги до систем моніторингу ІТ. URL: https://pidruchniki.com/75829/ekonomika/vimogi_sistem_monitoringu.
2. Гриневич Л., Линовицька О. Організаційно-методичні засади побудови системи моніторингу якості освіти на регіональному рівні: на прикладі центру моніторингу столичної освіти м. Києва: наук.-метод. посібник. Київ: Київ. ун-т імені Б.Гринченка, 2011. 112 с.
3. Дем'яненко О. О., Татаринцева Т. В. Моніторинг у процесі аналізу діяльності суб'єктів освітнього середовища. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/4/statti/4demyanenko_tatarinceva/4demyan_tatarin.htm.
4. Державна атестація дошкільного навчального закладу: нормативні документи. URL: <https://www.pedrada.com.ua/article/143-derjavna-atestatsya-doshklnogo-navchalnogo-zakladu-normativn-dokumenti>.
5. Журавльова Ю. А. Моніторинг як сучасний засіб управління якістю освіти у навчальному закладі URL: <http://klasnaosinka.com.ua/ru/article/monitoring-yak-suchasnii-zasib-upravlinnya-yakisti.html>
6. Кабінет Міністрів України «Положення про дошкільний навчальний заклад № 305 від 12 березня 2003 р.». *Все для вчителя*. 2011. № 25–27. С. 17–18.
7. Контроль в ДНЗ – важлива функція управління. *Слово методиста*. 2010. №9. С. 3–5.
8. Королюк С. В. Особливості громадсько-державного управління в діяльності сучасної школи. *Теорія та методика управління освітою*. 2010. № 3. С. 35-38
9. Кравченко Г. Ю., Рябова З. В. Якість освіти в навчальному закладі. Харків: Ранок, 2013. 176 с.
10. Крутій К. Методологічні аспекти моніторингу дошкільної освіти. *Вісник СевНТУ. Педагогіка: зб. наук. праць*. 2010. Вип. 105. С. 23-26.

11. Лукіна Т. О. Державне управління якістю загальної середньої освіти в Україні: монографія. Київ: НАДУ, 2004. 300 с.
12. Лукіна Т. О. Моніторинг загальної середньої освіти як складова системи управління якістю освіти. *Фізика та астрономія в школі*. 2000. № 3. С.19-23.
13. Лукіна Т. О. Основні принципи функціонування системи моніторингу якості загальної середньої освіти. *Нові технології навчання: Наук.-метод. зб.* 2000. Вип. 25. С. 24-31.
14. Лукіна Т. О., Ляшенко О. І. Сутність категорії якості освіти в умовах реформування освітньої галузі. *Збірник наук, праць НАДУ*. 2003. № 2. С. 126-134.
15. Лукіна Т.О. Технологія управління якістю освіти державних службовців: метод. посібн. для системи підвищення кваліфікації. Луцьк, 2010. 50 с.
16. Майоров А. Н. Моніторинг в освіті. Интеллект-Центр, 2005. 424 с.
17. Моніторинг стану здоров'я дошкільників / упоряд. Л. А. Швайка. Харків: Основа, 2014. 192 с.
18. Моніторинг якості освіти : світові досягнення та українські перспективи / За ред. О. І. Локшиної. Київ: К.І.С., 2004. 128 с.
19. Моніторинг якості освіти і виховної діяльності начального закладу: навчально-методичний посібник для вчителя / упоряд. В. М. Приходько. Харків: Основа, 2007. 144 с.
20. Моніторинг якості освіти: методи, форми, організаційне забезпечення. Херсон, 2006. 50 с.
21. Моніторингова система освітнього менеджменту / упоряд. І. В. Маслікова. Харків: Основа, 2005. 144 с.
22. Наказ Про затвердження Порядку державної атестації дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних навчальних закладів від 30.01.2015 № 67 URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0173-15>
23. Національна доктрина розвитку освіти України. *Освіта України (23 квітня)*. 2002. № 33.
24. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. Указ Президента України № 344/2013 від 25 червня 2013 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>
25. Одайник С. Моніторинг якості педагогічної освіти: теоретичний аспект. *Молодь і ринок*. 2010. №9 (68). С. 64-67
26. Педагогічна діагностика: завдання, методи, інструменти / упоряд. Т. О. Лукіна. Київ: Проект «Рівний доступ до якісної освіти», 2008. 59 с.
27. Поняття моніторингу. Сутність моніторингу якості освіти. URL: <https://lektsii.org/14-31831.html>

28. Постанова Про затвердження Порядку державного інспектування навчальних закладів від 3 травня 2012 р. № 353. URL:
<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/353-2012-%D0%BF>
29. Приходько В. М. Парадигми моніторингу якості освіти і педагогічного процесу (у запитаннях і відповідях). Харків: Основа, 2010. 192 с.
30. Приходько В. М. Моніторинг якості освіти і виховної діяльності навчального закладу. Харків: Основа, 2007. 144 с.
31. Проблеми якості освіти: теоретичні і практичні аспекти. Київ: СПД Богданова А. М., 2007. 336 с.
32. Типове положення про атестацію педагогічних працівників URL:
[http://www.umsa.edu.ua/facultethome/medkollege/lecture/metod_rab/atestatsiy a/polozhennya_pro_atestatsiyu.pdf](http://www.umsa.edu.ua/facultethome/medkollege/lecture/metod_rab/atestatsiya/polozhennya_pro_atestatsiyu.pdf)

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

СОЛОВЕЙ ЮЛІА ОЛЕКСАНДРІВНА

МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ